

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

**OBYVATELSTVO KRAJE VYSOČINA – REGIONÁLNĚ
GEOGRAFICKÁ ANALÝZA**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

.....

podpis

Poděkování

Touto formou bych chtěla poděkovat RNDr. Jiřímu Čekalovi, Ph. D., vyučujícímu na Katedře geografie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, za jeho pomoc, odborné vedení a rady při tvorbě této diplomové práce.

Anotace

Cílem diplomové práce bylo zpracovat regionálně geografickou analýzu obyvatelstva kraje Vysočina. Na začátku diplomové práce je nastíněn dlouhodobý vývoj obyvatelstva na území dnešní České republiky a kraje Vysočina. Dále jsou charakterizovány hlavní celorepublikové trendy ve vývoji obyvatelstva v období transformace. V další části jsou zachyceny regionální rozdíly v pohybu obyvatelstva kraje Vysočina od roku 1991. Je sledován vývoj přirozeného pohybu obyvatelstva, potratovosti, sňatečnosti a rozvodovosti, migrace, vývoj počtu a celkového pohybu obyvatelstva. Nakonec jsou zachyceny změny vybraných struktur obyvatelstva v kraji Vysočina mezi SLDB 1991 a 2001. Je porovnána biologická struktura (obyvatelstvo podle pohlaví a věku), ekonomická aktivita a vybrané kulturní znaky (obyvatelstvo podle vzdělání, náboženství a národnosti). Území kraje je hodnoceno jako celek se zřetelem k celorepublikovému vývoji a dále jsou porovnány jednotlivé okresy a správní obvody obcí s rozšířenou působností.

The purpose of my thesis was to elaborate the regional and geographical analysis of the population of Vysočina region. At the beginning of the thesis the long-term development of the population in the area of the Czech republic and Vysočina region nowadays is outlined. Then new trends in the development of the population in the period of transformation are characterized. In the following part the regional differences in the movement of the population of Vysočina region since 1991 are put down. The development of the natural movement of the population, numbers of abortions, marriages and divorces, migration, development and the overall movement of inhabitants are monitored. At the end the changes of selected structures of the population of Vysočina region between LSDB 1991 and 2001 are taken down. The biological structures (inhabitants according to sex and age), economic activities and chosen cultural signs (inhabitants in accordance with education, religion and nationality) are compared. The territory of the region is judged as a whole with respect to the development of the whole republic, and then the particular districts and the districts of administrations of the municipality with extended competence are compared.

Obsah

1. Úvod
2. Přehled literatury
 - 2.1. Teoretické publikace
 - 2.2. Publikace zabývající se celým územím České republiky
 - 2.3. Publikace a prameny zaměřené na kraj Vysočina
3. Metodika a zdroje dat
4. Dlouhodobý vývoj obyvatelstva na území dnešní České republiky a kraje Vysočina
5. Hlavní celorepublikové trendy ve vývoji obyvatelstva České republiky v období transformace
 - 5.1. Vývoj přirozeného pohybu obyvatelstva
 - 5.2. Vývoj potratovosti, sňatečnosti a rozvodovosti
 - 5.3. Vývoj migrace obyvatelstva
 - 5.4. Vývoj počtu a celkového pohybu obyvatelstva
6. Pohyb obyvatelstva kraje Vysočina v období transformace
 - 6.1. Vývoj přirozeného pohybu obyvatelstva kraje Vysočina
 - 6.2. Vývoj potratovosti, sňatečnosti a rozvodovosti v kraji Vysočina
 - 6.3. Vývoj migrace obyvatelstva kraje Vysočina
 - 6.4. Vývoj počtu a celkového pohybu obyvatelstva kraje Vysočina
7. Změny vybraných struktur obyvatelstva mezi SLDB 1991 a 2001 v České republice a kraji Vysočina
 - 7.1. Biologická struktura
 - 7.2. Ekonomická aktivita
 - 7.3. Vybrané kulturní znaky
8. Závěr
9. Literatura

1. Úvod

Tématem této diplomové práce je regionálně geografická analýza obyvatelstva kraje Vysočina. Důvod, proč jsem si zvolila právě toto téma, byl ten, že žiji v kraji Vysočina a zajímá mě problematika týkající se obyvatelstva. Zkoumaným územím je kraj Vysočina a jeho jednotlivé okresy a správní obvody obcí s rozšířenou působností.

Změny v 90. letech 20. století, transformace politická, ekonomická a sociální, se projeví ve způsobu života obyvatelstva, a tím i ve změnách demografického chování. Výrazně poklesla sňatečnost, pronikavý byl pokles plodnosti a porodnosti, prudce se snížila potratovost, poklesla úmrtnost, a tím se začala rychleji prodlužovat naděje dožití.

Hlavním cílem diplomové práce je provést regionálně geografickou analýzu obyvatelstva kraje Vysočina s důrazem na období transformace. Dílčími cíli je pak:

1) Nastínit dlouhodobý vývoj obyvatelstva na území dnešní České republiky a kraje Vysočina.

2) Charakterizovat celorepublikové trendy ve vývoji obyvatelstva v období transformace.

3) Zachytit regionální rozdíly po roce 1991 ve vývoji počtu, přirozeného pohybu, potratovosti, sňatečnosti, rozvodovosti a migrace obyvatelstva kraje Vysočina podle okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

4) Srovnat změny vybraných demografických struktur jako biologická struktura (obyvatelstvo podle pohlaví a věku), ekonomická aktivita a vybrané kulturní znaky (obyvatelstvo podle vzdělání, náboženství a národnosti) kraje Vysočina mezi Sčítáním 1991 a 2001 podle okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

2. Přehled literatury

V této kapitole jsou podrobněji rozebrány některé tituly. Kompletní seznam literatury je uveden v kapitole 9. Literatura.

2.1. Teoretické publikace

Skripta Librové a Pavlíka (1981) jsou učebním textem pro sociology. Zabývají se předmětem demografie, historií demografie, konstrukcí demografických ukazatelů, stavem a strukturou obyvatelstva ČSSR, přirozeným a mechanickým pohybem obyvatelstva a světovým populačním vývojem. Teorie je doplněná daty.

Publikace Roubíčka (1997) podává výklad základních pojmů a metod demografie, zabývá se zkoumáním stavu a pohybu obyvatelstva, výhledů populačního vývoje a demografickou situací České republiky ve 20. století.

Skripta Kalibové (2003) poskytují informace o historii demografie, pramenech demografických dat, zásadách konstrukce demografických ukazatelů, struktuře obyvatelstva podle pohlaví a věku, procesech demografické reprodukce, o podmíněnostech populačního vývoje, o populační teorii a populační politice.

2.2. Publikace zabývající se celým územím České republiky

Historickým vývojem obyvatelstva českých zemí se zabývají publikace:

Fialová a kol. (1996) se zabývají historickým vývojem obyvatelstva českých zemí od pravěku do 90. let 20. století.

Srb (2004) analyzuje tisíciletý vývoj obyvatelstva českých zemí. Rozebírá statistické prameny k vývoji obyvatelstva, zabývá se vývojem počtu obyvatelstva, územním rozmístěním, pohybem obyvatelstva, ekonomickým a sociálním vývojem a vybranými demografickými strukturami obyvatelstva.

Vývojem obyvatelstva českých zemí od počátku 20. století do 90. let se zabývá publikace:

Publikace Kučery (1994) nastiňuje vývoj obyvatelstva od vzniku samostatného Československa přes válečné období až do počátku 90. let na pozadí vývoje politických, ekonomických a sociálních poměrů.

Vývojem obyvatelstva v České republice v období transformace se zabývají publikace a články:

Publikace Kučery a Fialové (1996) se zabývá demografickým chováním obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989. Charakterizuje dlouhodobý vývoj rodiny a reprodukčního chování od roku 1960 do roku 1990 a jeho změny po roce 1989. Nastiňuje pravděpodobný další vývoj a jeho předpokládané důsledky.

Pavlík (2002) se zabývá populačním vývojem České republiky v letech 1990 až 2002. Podává informace o změně počtu obyvatelstva, o vývoji věkové struktury, sňatečnosti, rozvodovosti, porodnosti, potratovosti, úmrtnosti a migrace obyvatelstva v 90. letech a předkládá i prognózu populačního vývoje České republiky v období do roku 2050.

Publikace Hampla (2005) se zabývá geografickou organizací společnosti v České republice v transformačním období, hodnotí dlouhodobé vývojové tendence regionálního a sídelního systému a analyzuje změny v transformačním období.

Článek Kretschmerové (2005) se zabývá vývojem obyvatelstva České republiky v roce 2004, vývojem přirozeného pohybu a migrace od roku 1993 do roku 2004.

Zeman (2006) se zabývá vývojem obyvatelstva České republiky v roce 2005, vývojem přirozeného pohybu a migrace od roku 1990 do roku 2005.

Článek Zemana (2006) se věnuje vývojem věku při sňatku a rozdílem mezi věkem ženicha a věkem nevěsty v České republice od roku 1991 do roku 2004.

Článek Štyglerové (2007) popisuje vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2006, vývoj přirozeného pohybu a migrace od roku 1995 do roku 2006 a srovnává demografickou situaci v České republice s ostatními zeměmi EU.

Aleš (2001) popisuje vývoj vnitřní migrace, objem a strukturu vnitřní migrace a migrační proudy v České republice v letech 1980-1999.

Čermák (1997) se zabývá geografickými aspekty vnitřní migrace v České republice, vývojem vnitrostátní migrace po druhé světové válce do poloviny 90. let.

Čermák (2001) v článku, jež je součástí publikace Hampl, M. a kol. – Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie, popisuje vývoj vnitřní migrace v devadesátých letech v České republice, v úvodu se krátce věnuje poválečnému vývoji, ale hlavním tématem je charakter vnitrostátní migrace v České republice v 90. letech.

Publikace zveřejněné na internetových stránkách ČSÚ (www.czso.cz):

Demografické příručky 2006 a 2007 obsahují dlouhodobé časové řady o populačních procesech a demografické struktuře od roku 1785 s doplněním aktuálních údajů za roky 2006 a 2007. Jejím obsahem jsou i vybrané informace ze sčítání lidu, domů a bytů a mezinárodní srovnání.

Demografická ročenka České republiky 2007 je pramenné dílo s podrobnými výsledky přirozeného a mechanického pohybu obyvatelstva včetně zpracování příčin smrti podle podrobného seznamu MKN-10. Vychází v nepřetržité řadě od r.1919.

Publikace Porodnost a plodnost 2001 – 2005 sleduje vývoj porodnosti a plodnosti v České republice na počátku 21. století. Její obsah navazuje na publikaci Porodnost a plodnost 1993 až 2000 vydanou ČSÚ v roce 2001.

Úmrtnost v České republice v letech 1995 – 2002 poskytuje stručné analytické informace a datovou základnu pro charakteristiku vývoje úmrtnosti v České republice v letech 1995 – 2002.

Vývoj potratovosti v České republice analyzuje příčiny současného vývoje potratovosti v České republice. Sleduje aspekty s tímto vývojem související a porovnává situaci v České republice s ostatními evropskými zeměmi.

Vnitřní stěhování v ČR 1991 – 2004 analyzuje údaje o stěhování v období od roku 1991 mezi územními celky České republiky - kraji, okresy, správními obvody obcí s rozšířenou působností.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - Pramenné dílo obsahuje souhrn základních výsledků sčítání lidu, domů a bytů členěný na datovou a analytickou část. Kromě zhruba 100 stránkové analytické části obsahuje též stručnou historii sčítání, retrospektivní přehled vybraných ukazatelů, metodiku sčítání a vzory tiskopisů. Datová část obsahuje 91 tabulek, převážně za republiku, ale i základní údaje za kraje, okresy a správní obvody obcí s rozšířenou působností. Mapová část obsahuje 21 kartogramů.

Publikace Ekonomická aktivita obyvatelstva obsahuje hodnocení vývoje a změny ekonomické aktivity obyvatelstva, porovnání úrovně zaměstnanosti u mužů a žen, regionální rozmístění zaměstnaných a nezaměstnaných, charakteristiku změn struktury podle odvětví a ekonomické činnosti.

Publikace Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu charakterizuje úroveň vzdělání obyvatelstva podle pohlaví, věku, ekonomické aktivity včetně srovnání vybraných údajů s výsledky předchozích sčítání.

Publikace Národnostní složení obyvatelstva charakterizuje národnostní strukturu obyvatelstva, dlouhodobý vývoj počtu osob hlavních národnostních menšin v České republice, změny národnostní struktury z hlediska území.

Údaje za obce jsem získala z Databáze demografických údajů za obce ČR. První část obsahuje údaje o územních změnách, počtech obyvatel, narozených, zemřelých a o stěhování za roky 1971 – 2007. Druhá část obsahuje údaje o sňatcích, rozvodech a potratech za roky 1991 – 2007.

Veřejná databáze ČSÚ se buduje jako základní a jednotný datový zdroj pro prezentaci statistických údajů určených především pro veřejnost. Obsahuje data za Českou republiku, kraje, okresy, SOORP, obce a města.

2.3. Publikace a prameny zaměřené na kraj Vysočina

Publikace zveřejněné na internetových stránkách ČSÚ (www.czso.cz):

Statistický lexikon obcí České republiky 2008 obsahuje systematický přehled územního členění státu (obce, části obcí, základní sídelní jednotky) v členění podle krajů a okresů se základními údaji z výsledků sčítání (počty obyvatel, ekonomicky aktivních, dojíždějících za prací a do škol a dále počty domácností, domů a bytů). Dále obsahuje informace o příslušnosti obce k obci s rozšířenou působností, k pověřenému obecnímu úřadu, k matričnímu a stavebnímu úřadu, výměře obce a poštovním směrovacím čísle.

Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006 a Demografická ročenka krajů 1998 – 2007 podává souhrnný statistický přehled o demografickém vývoji v jednotlivých krajích České republiky. (Pohyb obyvatelstva, počet obyvatel podle pohlaví a věku (stav k 31.12.), sňatky podle rodinného stavu, pořadí, věku a státní příslušnosti snoubenců, rozvody podle pořadí, délky trvání manželství, počtu nezletilých dětí, věku a příčin rozvratu manželství, narození podle vitality, pohlaví, pořadí, věku matky a rodinného stavu matky, potraty podle druhu, věku ženy a rodinného stavu ženy, zemřelí podle věku a pohlaví a podle příčin smrti, stěhování podle pohlaví a věku.)

Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2006 a Demografická ročenka okresů 1998 – 2007 tvoří součást řady demografických ročenek vydávaných za jednotlivé územně správní jednotky. Jedná se o ročenky za Českou republiku, kraje, okresy, za správní obvody obcí s rozšířenou působností a města. Publikace podává souhrnný statistický přehled o demografickém vývoji v jednotlivých okresech České republiky.

Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995 – 2006 a Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 – 2007 podává souhrnný přehled o vybraných demografických ukazatelích v těchto územních jednotkách.

Publikace Správní obvody obcí s rozšířenou působností – kraj Vysočina 2004 srovnává vývoj správních obvodů obcí s rozšířenou působností ve vybraných ukazatelích. Jedná se především o porovnání dat ze sčítání lidu, domů a bytů a v omezené míře ročních údajů z demografické statistiky, nezaměstnanosti, bytové výstavby a několika dalších oblastí. Publikace je doplněna o stručnou textovou charakteristiku každého správního obvodu, grafy a kartogramy.

Statistický bulletin – kraj Vysočina za rok 2007 poskytuje informace o demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji v kraji Vysočina a jeho okresech (a jednou ročně i ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností), zpracovaná převážně formou analytických tabulek se stručnou textovou charakteristikou vývoje a metodickými

vysvětlivkami. Materiál je doplněn mezikrajovými a meziokresními srovnáními a daty za celou Českou republiku.

Publikace Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina hodnotí definitivní výsledky SLDB 2001 v časovém i prostorovém srovnání. Obsahuje základní údaje o struktuře obyvatelstva, domácností, domovního a bytového fondu v kraji, okresech a SOORP. Je doplněna o grafy a kartogramy.

Publikace Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001- okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou obsahují základní údaje ze SLDB 2001 o obyvatelstvu, domovním a bytovém fondu, převážně formou tabulek s krátkou textovou částí za okresy, vybraná města, obce a vybrané údaje za části obcí, meziokresní srovnání a u srovnatelných údajů porovnání s údaji za předchozí SLDB.

Správní obvody a města - SLDB 2001 obsahuje tabulky se základními údaji ze SLDB 2001 o obyvatelstvu, domovním a bytovém fondu za SOORP a města.

Meziokresní srovnání - SLDB 2001 obsahuje tabulky týkající se meziokresního srovnání základních údajů ze SLDB 2001 o obyvatelstvu, domovním a bytovém fondu.

3. Metodika a zdroje dat

Začátek této kapitoly se věnuje řešenému území. Je popsána poloha, rozloha a administrativní členění kraje Vysočina. V další části jsou uvedeny hlavní zdroje teoretických informací a vysvětleny základní pojmy. Dále je popsáno zpracování jednotlivých kapitol. U každé kapitoly jsou uvedeny zdroje informací a dat.

Polohu, rozlohu a administrativní členění kraje Vysočina jsem získala na internetových stránkách ČSÚ (www.czso.cz).

Kraj Vysočina má centrální polohu v rámci České republiky. Sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským, se kterým vytváří oblast NUTS 2 za účelem podpory regionálního rozvoje. Od sousedních regionů se kraj odlišuje členitostí území, vyšší nadmořskou výškou a řídkým osídlením.

Rozlohou 6 796 km² (od 1. 1. 2005) se kraj řadí mezi regiony nadprůměrné velikosti – pouze 4 kraje České republiky mají větší plošnou velikost. K 1. 1. 2008 žilo na Vysočině 513 677 obyvatel, což představuje čtvrtou nejnižší lidnatost (75,6 obyvatel na km²) mezi kraji České republiky.

Území kraje Vysočina se administrativně člení na 5 okresů, 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 26 obvodů pověřených obecních úřadů. Základní samosprávnou jednotkou jsou obce, kterých je v kraji 704 (stav od 1. ledna 2005). Osídlení v kraji Vysočina má v zásadě podhorský až horský charakter a je charakteristické svou značnou rozdrobeností a velkým počtem menších či malých obcí, osad i samot. Průměrná populační velikost obce na Vysočině je 730 obyvatel, což je nejméně ze všech krajů ČR. V kraji jsou nejčteněji zastoupeny obce s počtem obyvatel menším než 500. Statut města má v současnosti 34 obcí kraje, což je v rámci České republiky vzhledem k velikosti kraje mírně podprůměrné. Většina měst patří spíše k malým či menším, pouze čtyři města měla k 1.1. 2008 více než 20 000 obyvatel a naopak u jiných počet obyvatel nedosahoval ani 2 000.

Kraj Vysočina jako správní celek vznikl k 1. 1. 2000 (ústavní zákon č. 347/1997 Sb.) z pěti okresů, které do té doby patřily do tří různých bývalých krajů – Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou do Jihomoravského kraje, Pelhřimov do Jihočeského kraje a Havlíčkův Brod do Východočeského kraje. Tyto okresy byly vytvořeny při předchozí velké reorganizaci státní správy roku 1960 z většího počtu menších okresů, jež existovaly v padesátých letech.

Další změnou, která se ovšem odehrála již po posledním sčítání lidu, bylo zrušení dosavadních okresních úřadů a převedení jejich pravomocí a úkolů dílem na krajské úřady, dílem na obce s rozšířenou působností, které zahájily svou činnost od 1. 1. 2003. Tyto obce definuje zákon č. 314/2002 Sb. o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení

obcí s rozšířenou působností. Správní obvody obcí s rozšířenou působností stanovilo Ministerstvo vnitra České republiky vyhláškou č. 388/2002 Sb. Správních obvodů těchto obcí bylo v kraji Vysočina vymezeno 15 (Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Jihlava, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Nové Město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou).

K 1. 1. 2005 došlo k územní změně, vyplývající ze zákona č. 387/2004 Sb., o změnách hranic krajů. Z okresů kraje Vysočina byla převedena pod okres Brno-venkov v Jihomoravském kraji řada obcí. Obec Senorady z okresu Třebíč (ze SOORP Náměšť nad Oslavou) a obce Borač, Borovník, Černvír, Dolní Loučky, Doubravník, Drahonín, Horní Loučky, Kaly, Katov, Křižínkov, Kuřimská Nová Ves, Kuřimské Jestřabí, Lubné, Nedvědice, Níhov, Olší, Pernštejnské Jestřabí, Rojetín, Říkonín, Skryje, Tišnovská Nová Ves, Újezd u Tišnova, Vratislávka a Žďárec z okresu Žďár nad Sázavou (ze SOORP Bystřice nad Pernštejnem a Velké Meziříčí).

Teoretické informace o demografii jsem čerpala především ze skript Kalibové (2003), z publikace Roubíčka (1997), ze skript Librové a Pavlíka (1981) a z internetových stránek Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ).

Demografie je vědní obor, který se zabývá studiem reprodukce lidských populací a podmíněnostmi tohoto procesu. Název pochází z řeckých slov démos (lid) a grafein (psát). Objektem studia jsou lidské populace, předmětem demografického studia je demografická reprodukce, chápána jako neustálá obnova lidských populací v důsledku procesu rození a vymírání. Tato přirozená obnova populace se označuje jako přirozená měna nebo též přirozený pohyb obyvatelstva. (Kalibová, 2003)

Od demografické reprodukce, resp. demografického vývoje je nutné odlišit termín populační vývoj, který je obsahově širší a zahrnuje i prostorovou mobilitu obyvatelstva, též mechanická měna neboli migrace.

Kromě narození, úmrtí a potratu se za demografické události považují i sňatek, rozvod, ovdovění, nemoc apod., neboť mají přímý vliv na proces porodnosti a úmrtnosti.

Za prameny demografických dat jsou považovány všechny prameny běžné demografické statistiky i výsledky speciálních výběrových šetření. Hlavními prameny demografických dat jsou: sčítání lidu, evidence přirozené měny, evidence migrací, evidence nemocnosti, výběrová šetření, registry obyvatelstva a historické prameny.

Sčítání lidu (též populační census) je souborná statistická akce sběru, uspořádání, zhodnocení, analýzy a publikování vybraných demografických, ekonomických a sociálních údajů. Výsledky poskytují informace o stavu, počtu, rozmístění a struktuře obyvatelstva

k určitému okamžiku a týkají se všech osob v zemi nebo v její určité, přesně vymezené části. Sčítání lidu může zahrnovat buď obyvatelstvo přítomné nebo obyvatelstvo bydlící nebo oboje. Akce je povinná, sčítaným osobám zákon ukládá povinnost odpovídat na kladené otázky. Při vlastním sčítání jsou sčítané osoby buď dotazovány sčítacím komisařem, který sám vyplňuje sčítací arch (metoda dotazovací neboli metoda sčítacích komisařů) nebo formuláře vyplňují přímo sčítané osoby (metoda sebesčítací). (Kalibová, 2003)

Sčítání patří k nejstarším statistickým akcím vůbec. Na našem území se soupisy obyvatel nebo některých vybraných skupin obyvatelstva, uskutečnily již ve středověku. Od poloviny 18. století do 50. let 19. století se již začínají provádět více či méně pravidelné soupisy obyvatel (v některých obdobích v tříleté, ale i roční periodicitě), především tzv. tereziánské konskripce. Prováděly je buď orgány politické a duchovenstvo (v letech 1754 až 1769) nebo orgány vojenské a politické (v letech 1770 až 1851). Prvé z nich zachycovaly obyvatelstvo přítomné, kdežto druhé tzv. „domácí obyvatelstvo“, později dané domovskou příslušností k obci.

Sčítání lidu z roku 1857 je označováno jako přechod mezi soupisy obyvatelstva a moderními sčítáními lidu. Souvislá řada pravidelných moderních sčítání lidu vyznačujících se dodržováním hlavních zásad vytyčených mezinárodními statistickými kongresy byla zahájena roku 1869, kdy bylo v Rakousku sčítání lidu zavedeno říšským zákonem. Ten zároveň stanovil jeho opakování v pravidelných desetiletých obdobích. Následující sčítání lidu (1880) zahrnovalo údaje i o vojsku a poprvé se objevil dotaz na obcovací řeč. Metodicky málo odlišná byla další tři sčítání (1890, 1900 a 1910). Od roku 1890 byla zavedena povinnost uvést datum narození a byla upravena statistika povolání. V prvním československém sčítání lidu (1921) se poprvé objevila otázka na národnost, založená na objektivním znaku mateřské řeči. Obsah druhého československého sčítání (1930) byl proti předchozímu významně rozšířen: poprvé se zjišťovala plodnost žen, předchozí bydliště, obyvatelstvo přítomné i bydlící atd. Třetí československé sčítání lidu, plánované na rok 1940, se uskutečnilo pouze v okupovaném pohraničním území českých zemí a na Slovensku. Jeho výsledky však nebyly publikovány. Bezprostředně po druhé světové válce byl proveden ve značně omezeném rozsahu soupis obyvatelstva v Českých zemích (1947) a na Slovensku (1946). Sčítání lidu (tzv. národní sčítání) se skutečnino až v roce 1950. Další sčítání 1961 bylo poprvé označeno jako Sčítání lidu, domů, bytů. Poté následovalo sčítání v roce 1970 a v roce 1980.

Sčítání 1991 poprvé od roku 1950 zjišťovalo náboženské vyznání a poprvé od roku 1930 místo narození a byl rozšířen seznam zjišťovaných národností. V souladu se zákonem č. 23 Sb. ze dne 9. ledna 1991 byla otázka na národnost ve sčítacím archu uvedena s tímto vysvětlením: "rozumí se příslušnost k národu a je ponecháno každému, aby se svobodně

vyjádřil o své příslušnosti podle svého přesvědčení". Sčítací arch umožňoval hned od počátku jakýkoliv zápis národnosti zcela bez omezení. Mezi národnostmi byla také poprvé národnost moravská a slezská. K některým změnám ve srovnání s rokem 1980 došlo ve způsobu zjišťování a zpracování ekonomické aktivity a společenské skupiny. Mj. byly zjištěny a zpracovány údaje za "osoby hledající zaměstnání", tj. nezaměstnaní v rozhodný okamžik sčítání, dále "zaměstnavatelé a "pomáhající v soukromém sektoru (rodinném hospodářství)". Nové bylo rovněž rozdělení ekonomicky aktivních podle sektorů národního hospodářství na státní a soukromý. Výše uvedené změny, které se promítly do zpracování výsledků sčítání, znamenaly nejen rozšíření mezinárodní srovnatelnosti, ale zejména umožnily zachytit počátek procesu hlubokých společenských a ekonomických změn v České republice.

Sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001 se uskutečnilo na celém území České republiky podle zákona č. 158/1999 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. Údaje byly zjišťovány podle stavu o půlnoci z 28. února na 1. března (rozhodný okamžik). Sčítání 2001 organizoval, řídil a koordinoval Český statistický úřad. Na přípravě a provedení sčítání se podílely okresní úřady a obce, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo obrany a Český úřad zeměměřický a katastrální. Vlastní sběr dat zajišťovali sčítací komisaři a revizoři. Sčítání 2001 bylo opět integrovaným populačním, bytovým a domovním censem. Provádělo se tradičním způsobem - metodou sebesčítání, kdy tiskopisy za sebe vyplňovala každá sčítaná osoba (za děti jejich rodiče, za osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům jejich opatrovník).

Zjišťované údaje:

a) o fyzických osobách: identifikační údaje (jméno a příjmení, rodné číslo, adresa), vztah k uživateli bytu, datum narození, pohlaví, rodinný stav, datum nynějšího (posledního) sňatku, pořadí nynějšího (posledního) manželství, počet živě narozených dětí, bydliště matky v době narození, místo trvalého bydliště jeden rok před sčítáním, státní občanství, národnost, mateřský jazyk, náboženství, víra nebo bez vyznání, nejvyšší ukončené vzdělání, obor vzdělání včetně učebních oborů, ekonomická aktivita, zaměstnání (profese), postavení v zaměstnání, odvětví ekonomické činnosti, frekvence dojížděky do zaměstnání či školy, doba denní dojížděky (docházky) do zaměstnání či školy, místo pracoviště, školy, způsob dopravy do zaměstnání, druhé, případně další zaměstnání;

b) o bydlení, bytech a bytových domácnostech: způsob bydlení, obydlí, právní důvod užívání bytu, celková a obytná plocha bytu, počet obytných místností (včetně kuchyně), poloha bytu, vybavenost bytu: vodovod, teplá voda, plyn, převládající způsob vytápění, energie používaná k vytápění, koupelna (sprchový kout), záchod, počet osobních

automobilů, osobní počítač, telefon, rekreační objekt, společné hospodaření členů bytové domácnosti.

Obyvatelstvo:

Údaj o počtu obyvatel zahrnuje všechny osoby, které měly v rozhodný okamžik sčítání na území České republiky trvalý nebo dlouhodobý pobyt bez ohledu na to, zda v rozhodný okamžik sčítání byly v místě svého trvalého nebo dlouhodobého pobytu přítomny. Osoby s dlouhodobým pobytem jsou pouze cizinci s přechodným pobytem na území České republiky, pokud doba jejich pobytu přesáhla 90 dnů. Osoby s trvalým pobytem jsou osoby, které měly k datu sčítání na území České republiky trvalý pobyt, bez ohledu na státní občanství.

Národnost vyplnil každý podle svého rozhodnutí, včetně uvedení dvou národností nebo neuvedení žádné. Obdobný postup - uvádění údaje podle svého rozhodnutí - byl uplatňován také u zjišťování náboženského vyznání.

Nejvyšší ukončené vzdělání vyplňovaly pouze osoby ve věku 15 a více let podle nejvyšší ukončené školy. Jako samostatný stupeň vzdělání je uvedeno nástavbové studium, absolvování dvou nebo více středních škol (školy ukončené závěrečnou zkouškou nebo maturitou) a vyšší odborné vzdělání (absolventi vyšších odborných škol, případně dalších škol ukončených absolutoriem). Vysokoškolské vzdělání se zjišťovalo v členění na vysokoškolské bakalářské (pouze absolventi bakalářského studijního programu), vysokoškolské (dřívější absolventi vysokých škol a současní absolventi magisterského studijního programu) a vědecká příprava (doktorský studijní program a bývalá vědecká příprava). Obor vzdělání vyplňovaly pouze osoby s ukončeným vyšším než základním vzděláním, a to podle specializace nejvyšší ukončené školy.

Mezi ekonomicky aktivní osoby jsou zahrnuty všechny osoby, které uvedly na Sčítacím listu osob, že patří mezi zaměstnané osoby, zaměstnavatele, samostatně činné, pracující důchodce, pracující studenty a učně, ženy na mateřské dovolené v trvání 28 resp. 37 týdnů, osoby v základní, náhradní nebo civilní vojenské službě, ve vazbě a výkonu trestu nebo osoby nezaměstnané. Pro zařazení osob do kategorie zaměstnaných, zaměstnavatelů nebo samostatně činných osob byl rozhodující stav k rozhodnému okamžiku sčítání – jejich formální vazba k zaměstnání bez ohledu na délku pracovního úvazku, charakter pracovní aktivity (trvalý, dočasný) nebo druh pracovního poměru, dohody či smlouvy. Nezaměstnané jsou všechny osoby 15leté a starší, které byly v rozhodný okamžik sčítání bez práce, hledaly aktivně práci a byly připraveny k nástupu do práce. Ekonomicky neaktivní osoby jsou nepracující důchodci, ostatní nepracující osoby s vlastním zdrojem obživy, žáci, studenti a učni, osoby v domácnosti, děti předškolního věku a ostatní závislé osoby.

Srovnatelnost výsledků Sčítání 2001 a 1991 (obyvatelstvo):

Ve výsledcích sčítání 2001 jsou do celkového počtu obyvatel zahrnuti i cizinci s dlouhodobým pobytem. V údajích ze sčítání 1991 byli cizinci s povolením k dlouhodobému pobytu postaveni na roveň cizincům s krátkodobým pobytem a byli zahrnuti pouze do dočasně přítomného obyvatelstva.

Státní občanství obsahuje samostatné údaje o dvojím občanství, v roce 1991 byly případy dvojího občanství zpracovány ve výsledcích podle prvního uvedeného občanství, přičemž případy dvojího občanství, kde jedno bylo občanství ČR, byly zahrnuty do občanství ČR.

Národnost obsahuje poprvé v historii sčítání samostatné údaje i o případech uvedení dvojí národnosti, v roce 1991 byly případné zápisy dvojí národnosti zpracovány podle první uvedené.

Nejvyšší ukončené vzdělání je členěno podle klasifikace ISCED (International Standard Classification of Education – Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání). Samostatně je uváděno nástavbové studium (včetně absolvování dvou nebo více středních škol ukončených maturitou nebo závěrečnou zkouškou) a vyšší odborné vzdělání (absolvování vyšších odborných škol a konzervatoří ukončených absolutoriem). V roce 1991 tzv. vyšší vzdělání zahrnovalo podnikové instituty, speciální kurzy na vysokých školách, konzervatoř ukončenou absolutoriem a vyšší pedagogické školy. Při absolvování dvou škol stejného stupně byly zpracovány údaje podle školy, jejíž obor byl bližší vykonávanému zaměstnání sčítané osoby. Vysokoškolské vzdělání je členěno na bakalářské, vysokoškolské a vědeckou přípravu, v roce 1991 bylo uváděno jako jeden údaj - vysokoškolské vzdělání.

Údaje o ekonomické aktivitě nejsou plně srovnatelné. Ve sčítání 1991 byly do počtu ekonomicky aktivních zahrnovány i ženy na tzv. další mateřské dovolené (do 3 let věku dítěte) a osoby pobírající rodičovský příspěvek, pokud trval jejich pracovní poměr; v roce 2001 však jen ženy na mateřské dovolené v trvání 28 resp. 37 týdnů. Ostatní (tj. ženy na další mateřské dovolené a osoby pobírající rodičovský příspěvek) jsou zahrnuti do osob ekonomicky neaktivních. Rozdílné proti roku 1991 bylo zjišťování údajů o zaměstnání, postavení v zaměstnání a odvětví ekonomické činnosti u vojáků v základní, náhradní nebo civilní vojenské službě. Při sčítání v roce 1991 uváděli tyto údaje podle posledního vykonávaného zaměstnání, v roce 2001 v souladu s metodikou ILO (International Labour Organization – Mezinárodní organizace práce) uváděli zaměstnání „voják základní (náhradní resp. civilní) služby“ a byli zahrnuti do odvětví obrany (resp. veřejné správy či sociálního zabezpečení v případě civilní služby).

Oproti sčítání 1991 byla v roce 2001 zařazena do programu sčítání otázka na místo trvalého pobytu jeden rok před sčítáním (obdobné informace se zjišťovaly do roku 1950 – rok přistěhování sčítané osoby do obce a odkud) a také otázka na druhé, případně další zaměstnání (naposledy zjišťované při sčítání v roce 1970 jako vedlejší zaměstnání). (www.czso.cz)

Evidence přirozené měny – Termín přirozená měna se v demografii používá pro vyjádření procesů rození a vymírání lidských populací. V širším pohledu se do přirozené měny zahrnuje i sňatečnost, rozvodovost, potratovost a nemocnost. Přirozená měna souvisí pouze s přirozenou obnovou populace, tzn. že nezahrnuje migraci (tzv. mechanickou měnu). Pro evidenci přirozené měny obyvatelstva byla vytvořena soustava registračních knih (matrik). Nejstarší matriky na území Čech pocházejí z první poloviny 16. století a sloužily především církevním účelům. V roce 1950 byl zaveden jednotný systém státních matrik a jejich vedením byly pověřeny matriční úřady vybraných obcí. Evidenci rozvodů provádějí okresní soudy, evidenci potratů příslušná zdravotnická zařízení.

Evidence migrací – Migrace je v České republice definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, zpravidla obce. Evidence vnitřní migrace byla v bývalém Československu zavedena v roce 1949 a je založena na povinném hlášení k trvalému pobytu. Evidence zahraniční migrace byla v bývalém Československu zavedena již po první světové válce, ale do roku 1954 se týkala pouze československých státních občanů.

Při zpracování kapitoly o dlouhodobém vývoji obyvatelstva na území dnešní České republiky a kraje Vysočina jsem vycházela z publikace L. Fialové (1998), kde jsem čerpala informace o vývoji obyvatelstva na území českých zemí od nejstarších dob do začátku 20. století. První odhady o počtu obyvatelstva na území českých zemí jsem získala z publikace V. Srba (2004). Při zpracování vývoje obyvatelstva ve 20. století jsem vycházela z publikace M. Kučery (1994). Data pro zpracování dlouhodobého vývoje počtu obyvatel na území dnešní České republiky a kraje Vysočina a vývoje pohybu obyvatelstva v České republice ve 20. století jsem získala na internetových stránkách ČSÚ z publikace Demografická příručka 2006, Demografická příručka 2004, ze Statistického lexikonu obcí České republiky 2008 a z Demografické ročenky České republiky 2006.

Kromě dlouhodobého vývoje počtu obyvatelstva na území České republiky a vývoje počtu obyvatelstva od Sčítání 1869 na území České republiky a kraje Vysočina jsem zpracovala i vývoj pohybu obyvatelstva České republiky od počátku 20. století. Celkový přírůstek obyvatel je součtem přirozeného přírůstku a přírůstkem stěhováním za stejné období v

daném území. Celkový přírůstek je kladný, celkový úbytek je záporný. Přirozený přírůstek obyvatel je rozdílem počtu živě narozených dětí a počtu zemřelých obyvatel za stejné období a území. Obyvatel přirozenou měnou přibývá (přirozený přírůstek – počet narozených je vyšší než počet zemřelých) nebo obyvatel přirozenou měnou ubývá (přirozený úbytek – počet narozených je nižší než počet zemřelých). S přirozenou měnou obyvatelstva souvisí sňatečnost, rozvodovost a potratovost. Přírůstek stěhováním (migrační saldo) je rozdílem počtu přistěhovalých a vystěhovalých osob za stejné období v daném území. Obyvatel migrací přibývá (přírůstek stěhováním – počty přistěhovalých jsou vyšší než počty vystěhovalých) nebo obyvatel migrací ubývá (úbytek stěhováním – počty přistěhovalých jsou nižší než počty vystěhovalých).

Při zpracování kapitoly o celorepublikových trendech ve vývoji obyvatelstva v období transformace jsem čerpala zejména z publikace Pavlíka (2002), publikací zveřejněných na internetových stránkách ČSÚ a disertační práce Čekala (2006). Data jsem získala z publikací zveřejněných na internetových stránkách ČSÚ, a to z Demografické příručky 2006, Demografické příručky 2007, Demografické ročenky České republiky 2007, Demografických ročenek krajů České republiky, z publikace Porodnost a plodnost 2001 – 2005, Úmrtnost v České republice v letech 1995 – 2002, Vývoj potratovosti v České republice a Vnitřní stěhování v ČR 1991 – 2004 a z Veřejné databáze ČSÚ.

V podkapitole o vývoji porodnosti jsem vypočítala podíl narozených mimo manželství. Nejjednodušším ukazatelem porodnosti je hrubá míra porodnosti, která vyjadřuje poměr počtu živě narozených a středního stavu obyvatelstva v daném období, vyjadřuje se v promilích. Střední stav obyvatelstva je počet obyvatel daného území v okamžiku, který byl zvolen za střed sledovaného období. Za střední stav obyvatelstva v kalendářním roce je považován počet obyvatel daného území o půlnoci z 30. 6. na 1. 7. sledovaného roku. Při studiu změn se používá míra plodnosti podle věku, která vyjadřuje poměr počtu živě narozených dětí ženám v určitém věku x ke střednímu stavu žen ve věku x , v promilích. Vytvořila jsem graf měr plodnosti podle jednotek věku a grafy plodnosti podle pořadí narozených ve vybraných letech. Dalším ukazatelem je úhrnná plodnost, která udává počet dětí, které by se narodily jedné ženě během reprodukčního období (15 – 49 let), pokud by po celou dobu zůstaly zachovány míry plodnosti daného roku.

Nejjednodušším ukazatelem úrovně úmrtnosti je hrubá míra úmrtnosti, což je poměr počtu zemřelých ke střednímu stavu obyvatel v daném období v promilích. Střední délka života vyjadřuje průměrný počet let, který má naději prožít osoba právě x -letá při zachování řádu úmrtnosti daného úmrtnostní tabulkou. Střední délka života ve věku 0 je nazývána nadějí

dožití při narození. Vzhledem k diferenciaci úmrtnosti obou pohlaví je střední délka života uváděna vždy zvlášť za muže a ženy. Kojenecká úmrtnost vyjadřuje počet zemřelých do 1 roku na 1000 živě narozených. Novorozenecká úmrtnost vyjadřuje počet zemřelých do 28 dnů na 1000 živě narozených. Na základě dat o vývoji přirozeného přírůstku jsem vytvořila graf.

Hrubá míra potratovosti vyjadřuje počet všech potratů na 1000 obyvatel středního stavu daného období. Úhrnná míra potratovosti – počet potratů, který by za úrovně potratovosti v daném období připadl na jednu ženu za její fertilní věk. Úhrnná míra umělé potratovosti – počet umělých přerušení těhotenství, který by za úrovně umělé potratovosti v daném období připadl na jednu ženu za její fertilní věk. Index potratovosti – poměr počtu potratů a narozených. Z údajů o potratech podle druhu jsem vytvořila graf.

Jak popisuje Pavlík (2002), interrupce byly u nás legalizovány zákonem č. 68/1957 Sb., který umožňoval umělé přerušování těhotenství po předchozím povolení tzv. potratovou komisí. Od počátku legalizace bylo umělé přerušování těhotenství široce dostupné. Interrupce z jiných než zdravotních důvodů byly prováděny za nízký poplatek na základě široce pojatých ekonomických či sociálních důvodů. 90 % žádostí bylo vyřizováno kladně. Potratové komise byly zrušeny od roku 1987 (zákon č. 66/1986 Sb.).

Hrubá míra sňatečnosti vyjadřuje počet sňatků na 1000 obyvatel středního stavu v daném období. Na základě dat o průměrném věku snoubenců při prvním sňatku jsem vytvořila graf.

Hrubá míra rozvodovosti vyjadřuje počet rozvodů na 1000 obyvatel středního stavu v daném období. Index rozvodovosti je definován jako poměr počtu rozvodů a počtu sňatků ve sledovaném roce. V tomto případě jsou však do poměru dávány dvě různorodé veličiny, neboť počet rozvodů nesouvisí s počtem sňatků v daném roce. Úhrnná rozvodovost udává, jaký podíl manželství by za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti daného roku skončil rozvodem. Vypočítala jsem vývoj procentuálních podílů jednotlivých příčin rozpadu manželství.

Jak popisuje Pavlík (2001), civilní rozvod je v českých zemích možný od roku 1919, nejprve dvoustupňově jako rozvod od stolu a lože a rozluka, od roku 1950 jednostupňově. Zákon o rodině č. 94/1964 a občanský zákoník č. 99/1964 vstoupily v platnost 1. dubna 1964. Rozvodové komise, které byly tímto zákonem ustanoveny, byly zrušeny novelou občanského zákoníku č. 49 v roce 1973. V roce 1998 byl přijat nový zákon o rodině č. 91/1998 s platností od 1. 8. 1998, který významně změnil rozvodovou legislativu. Zavedl rozvod po vzájemné dohodě. Pokud spolu manželé alespoň půl roku nežijí a mají vyřízené majetkové poměry a vztahy ke svým nezletilým dětem, soud vyhlásí nesporný rozvod a nezjišťuje příčinu rozvratu.

Novela zakázala rozvody v prvním roce manželství a omezila rozvody, které byly v rozporu se zájmy nezletilých dětí. Zákon umožňuje ukončení tzv. mrtvých manželství, kdy po třech letech vzájemného odloučení může být manželství rozvedeno i bez souhlasu jednoho z aktérů. Kromě nesporného rozvodu existuje ještě sporný a ztížený, kdy se zjišťuje příčina rozvratu, ale ne vina.

Objem migrace je počet všech migrujících, saldo migrace je rozdíl přistěhovalých a vystěhovalých. Na základě dat jsem vytvořila graf zahraniční migrace a z dat o vnitřní migraci jsem vytvořila graf vývoje migračního salda podle velikostních skupin obcí.

Od roku 2001 se změnila metodika sledování zahraniční migrace, čímž ztratily údaje o počtech emigrantů a imigrantů návaznost na předchozí léta. Od roku 2001 se do zahraniční migrace započítávají i cizinci, kteří u nás žijí na základě udělení víza nad 90 dnů a jejich pobyt zde přesáhl jeden rok, pokud jim platnost víza vyprší a opouštějí republiku, jsou vedeni jako vystěhovalí. Do statistiky migrace jsou zavedeni od roku 2001 také osoby, jimž byl udělen azyl, jejich počty jsou však velmi nízké.

Na základě údajů o vývoji počtu obyvatel a vývoji celkového pohybu jsem vytvořila grafy.

Data pro zpracování kapitoly o pohybu obyvatelstva kraje Vysočina v období transformace jsem získala na internetových stránkách ČSÚ z Demografických ročenek krajů, okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností, z Demografické ročenky České republiky 2007, z publikací Správní obvody obcí s rozšířenou působností – kraj Vysočina 2004 a Statistický bulletin – kraj Vysočina za rok 2007, z Veřejné databáze ČSÚ a Databáze demografických údajů za obce ČR.

Hodnotila jsem území kraje jako celku zasazeného do celorepublikového vývoje a porovnávala jsem jednotlivé okresy a správní obvody obcí s rozšířenou působností (dále jen SOORP). Pracovala jsem s územní strukturou platnou k 1.1. 2007. Údaje jsem si vypočítala v průměru za roky 1991 – 1995, 1996 – 2000, 2001 – 2005 a 2006 – 2007.

Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností obsahuje data až od roku 1995. Data týkající se pohybu obyvatelstva ve SOORP za roky 1991 – 1995 jsem získala z publikace Správní obvody obcí s rozšířenou působností – kraj Vysočina 2004. Ovšem data v této publikaci nejsou přepočítána na současnou územní strukturu, vztahují se k územní struktuře platné k 1. 1. 2003. K 1. 1. 2005 došlo k územní změně, vyplývající ze zákona č. 387/2004 Sb., o změnách hranic krajů. Ze SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Náměšť nad Oslavou a Velké Meziříčí v kraji Vysočina bylo převedeno pod SOORP Ivančice a Tišnov v Jihomoravském kraji celkem 25 obcí. Tudíž data za SOORP Bystřice nad

Pernštejnem, Náměšť nad Oslavou a Velké Meziříčí za roky 1991 – 1995 obsažená v publikaci Správní obvody obcí s rozšířenou působností – kraj Vysočina 2004 nejsou srovnatelná s daty v Demografické ročence správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Proto jsem všechna data týkající se pohybu obyvatelstva ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Náměšť nad Oslavou a Velké Meziříčí přepočítala za roky 1991 – 1995 podle obcí. Údaje za obce jsem získala z Databáze demografických údajů za obce ČR. U obcí SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Náměšť nad Oslavou a Velké Meziříčí, které přešly k 1. 1. 2005 k Jihomoravskému kraji, jsem vypočítala průměry daných ukazatelů za roky 1991 – 1995, sečetla je a následně odečetla od průměrů ukazatelů za roky 1991 – 1995 SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Náměšť nad Oslavou a Velké Meziříčí podle uzemní struktury platné k 1. 1. 2003. Poté jsem ukazatele vypočítala relativně. Databáze demografických údajů za obce ČR neobsahuje údaje o středním stavu obyvatelstva a proto jsem počítala se stavem obyvatelstva k 31.12.

V podkapitole o vývoji přirozeného pohybu obyvatelstva kraje Vysočina jsem vytvořila graf vývoje počtu živě narozených a zemřelých a přirozeného přírůstku/úbytku v kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007. Dále jsem vytvořila graf vývoje kojenecké úmrtnosti v České republice a kraji Vysočina. Vypočítala jsem porodnost, úmrtnost a přirozený přírůstek obyvatelstva v kraji Vysočina, jeho okresech a SOORP. Z demografických ročenek jsem získala údaje o úhrnné plodnosti, průměrném věku matek při narození prvního dítěte a vývoji počtu dětí narozených mimo manželství.

V podkapitole o vývoji potratovosti, sňatečnosti a rozvodovosti v kraji Vysočina jsem vytvořila graf o vývoji hrubé míry potratovosti, hrubé míry sňatečnosti a hrubé míry rozvodovosti v České republice a v kraji Vysočina. Vypočítala jsem hrubou míru potratovosti, sňatečnosti a rozvodovosti v kraji Vysočina, jeho okresech a SOORP. Z demografických ročenek jsem získala údaje o indexu potratovosti, úhrnné potratovosti, průměrném věku při sňatku a indexu rozvodovosti.

Z údajů o vývoji migrace obyvatelstva kraje Vysočina a vývoji migračního přírůstku/úbytku v České republice a kraji Vysočina jsem vytvořila grafy. Vypočítala jsem migrační přírůstek/úbytek obyvatelstva v kraji Vysočina, jeho okresech a SOORP.

V podkapitole o vývoji počtu a celkového pohybu obyvatelstva kraje Vysočina jsem vytvořila graf o vývoji počtu obyvatel a vývoji přirozeného, migračního a celkového přírůstku obyvatelstva v kraji Vysočina.

V kapitole týkající se změn vybraných struktur obyvatelstva v České republice a kraji Vysočina mezi SLDB 1991 a 2001 jsem porovnávala biologickou strukturu (obyvatelstvo

podle pohlaví a věku), ekonomickou aktivitu a vybrané kulturní znaky (obyvatelstvo podle vzdělání, náboženského vyznání a národnosti).

Data pro zpracování této kapitoly jsem získala na internetových stránkách ČSÚ z publikací: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, Správní obvody a města - SLDB 2001, Meziokresní srovnání - SLDB 2001, Ekonomická aktivita obyvatelstva, Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu, Národnostní složení obyvatelstva, Správní obvody obcí s rozšířenou působností - kraj Vysočina 2004. V těchto publikacích jsem nenalezla údaje o struktuře obyvatelstva podle věku v kraji Vysočina a jeho SOORP při Sčítání 1991, proto jsem použila údaje za roky 1991 a 2001 z demografických ročenek krajů, okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Hodnotila jsem území kraje jako celku zasazeného do celorepublikového vývoje a porovnávala jsem jednotlivé okresy a SOORP. Pracovala jsem s územní strukturou platnou k 1. 3. 2001 a u SOORP k 1. 1. 2003. Při srovnání obyvatelstva podle věku jsem použila aktuální údaje z demografických ročenek, kde je pracováno s územní strukturou platnou k 1. 1. 2007. Data jsou platná ke dni sčítání a při srovnání obyvatelstva podle věku k 31. 12. daného roku.

Při srovnání obyvatelstva podle pohlaví jsem nenalezla údaje o struktuře obyvatelstva za SOORP při Sčítání 1991. Vypočítala jsem index feminity, což je poměr žen na 1000 mužů.

Při srovnání obyvatelstva podle věku jsem vypočítala procentuální zastoupení hlavních věkových skupin v populaci: dětská složka (0 – 14 let), produktivní složka (ekonomicky aktivní) (15 – 64 let) a postproduktivní složka 65 a více let. Dále jsem vypočítala index ekonomického zatížení, což je počet dětí do 15 let a počet osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15 – 64 let, index závislosti I. – počet dětí do 15 let na 100 osob ve věku 15 – 64 let, a index závislosti II. – počet osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15 – 64 let. Průměrný věk je vážený průměr let, který prožili příslušníci dané populace.

Při srovnání obyvatelstva podle ekonomické aktivity jsem vypočítala podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel a podíl žen na počtu ekonomicky aktivních osob za kraj a jeho okresy a podíl zaměstnaných a nezaměstnaných z počtu ekonomicky aktivních za kraj při obou sčítáních. Vypočítala jsem podíl ekonomicky aktivních obyvatel v odvětvích ekonomické činnosti v kraji Vysočina a jeho SOORP při Sčítání 2001. Dále jsem vypočítala podíl zaměstnaných a nezaměstnaných z počtu ekonomicky aktivních a

podíl žen na mateřské dovolené a pracujících důchodců na celkovém počtu zaměstnaných osob, a to v kraji a jeho okresech při Sčítání 2001 a ve SOORP při obou sčítáních.

Při srovnání obyvatelstva podle vzdělání a náboženského vyznání jsem vytvořila grafy. Zjistila jsem strukturu obyvatelstva podle vzdělání v okresech a SOORP kraje při obou sčítáních (základní včetně neukončeného, střední odborné bez maturity včetně vyučených, úplné střední s maturitou včetně nástavbového a vyššího odborného, vysokoškolské). U SOORP Pelhřimov jsem nenalezla údaje o struktuře obyvatelstva podle vzdělání při Sčítání 1991. Vypočítala jsem strukturu obyvatelstva podle náboženského vyznání v okresech při obou sčítáních a ve SOORP při sčítání 2001 (podíl věřících, bez vyznání a nezjištěno). Z počtu věřících jsem zjistila zastoupení tří největších církví, a to Církve římskokatolické, Českobratrské církve evangelické a Církve československé husitské.

Údaje o struktuře obyvatelstva podle národnosti jsem zjistila u kraje a jeho okresů při obou sčítáních, u SOORP jen při Sčítání 2001. Zjistila jsem zastoupení početnějších národnostních skupin, jako je česká, moravská, slezská, slovenská, polská, německá a rómská.

4. Dlouhodobý vývoj obyvatelstva na území dnešní České republiky a kraje Vysočina

Z archeologických nálezů vyplývá, že české země byly osídleny již ve starší době kamenné (2 mil. let až 8000 př.n.l.). V mladší době kamenné (od r. 8000 př.n.l.), kdy se lovectví změnilo v pastýřství a zemědělství, bylo osídlení výrazně hustší, avšak počet obyvatelstva se určuje odhadem za Čechy až k příchodu slovanského obyvatelstva na naše území ve 4. – 6. st., a to podle Matiegky na 200 – 300 tisíc, podle Peiskera na 250 tisíc. Odhady 200 – 300 tisíc obyvatel Čech, rozšířené odhadem o 150 tisíc obyvatel na území dnešní Moravy a českého Slezska, jsou tedy prvními údaji o pravděpodobném počtu obyvatelstva dnešních českých zemí ve 4. – 6. stol. (Srb, 2004)

Fialová (1998) rozděluje období středověku z hlediska dynamiky populačního růstu na dvě odlišné periody. První z nich je charakteristická rychlým populačním růstem, na němž se vedle domácího obyvatelstva podílela zejména ve 13. a v první polovině 14. století německá kolonizace. Druhou periodu charakterizovala stagnace a v některých časových úsecích i závažný úbytek obyvatel.

Němečtí kolonisté se podíleli na zakládání nových měst a vytvořili několik souvisle osídlených venkovských oblastí, hlavně při hranicích země. Na Českomoravské vrchovině sahalo německé osídlení dále do českého vnitrozemí. Němci tu vytvořili tři rozsáhlé ostrovy. První se táhl severně a východně od Jindřichova Hradce až na Novobystřicko a Slavonicko. Druhý vděčil za svůj vznik zejména těžbě stříbra v Jihlavě a okolí, sahal však až za Havlíčkův Brod a do okolí Pelhřimova, třetí obklopoval města Lanškroun, Svitavy, Moravskou Třebovou a Jevíčko.

Fialová (1998) uvádí, že podle odhadu Boháče žilo v Čechách kolem roku 1050 asi 450 tisíc obyvatel, na Moravě 230 tisíc obyvatel, celkem 680 tisíc, což dává hustotu obyvatelstva 8,7 lidí na km². K roku 1200 se tento počet zvýšil na 1,235 milionu obyvatel (16 osob na km²). Kolem roku 1400 žilo na území českých zemí minimálně 2,8 milionu a maximálně 3,27 milionu obyvatel. Dále Fialová (1998) uvádí, že podle Šmahela žilo kolem roku 1400 na území českých zemí 2,6 milionu obyvatel.

Ve druhé polovině 14. století a v 15. století došlo k citelnému úbytku obyvatelstva vlivem hospodářských potíží, neustálých válek, hladomorů a epidemií. Do té doby to byla největší depopulace v českých zemích a svými rozměry snad i překročila vylidnění Čech a Moravy za třicetileté války.

Demografický vývoj v českých zemích v 16. – 18. století lze podle Fialové (1998) rozdělit do tří navzájem odlišných úseků. 16. století bylo stoletím příznivého populačního klimatu a trvalého populačního růstu. Na přelomu 16. a 17. století byl tento růst vystřídán stagnací a posléze hlubokým úbytkem, který vyvrcholil na konci třicetileté války. Toto

nepříznivé období trvalo však jen půl století a po roce 1648 se populační vzestup obnovil a pokračoval nepřetržitě až do počátku 20. století.

Tab. 1. Vývoj počtu obyvatel na území České republiky od 5.-6. století do roku 1860¹⁾

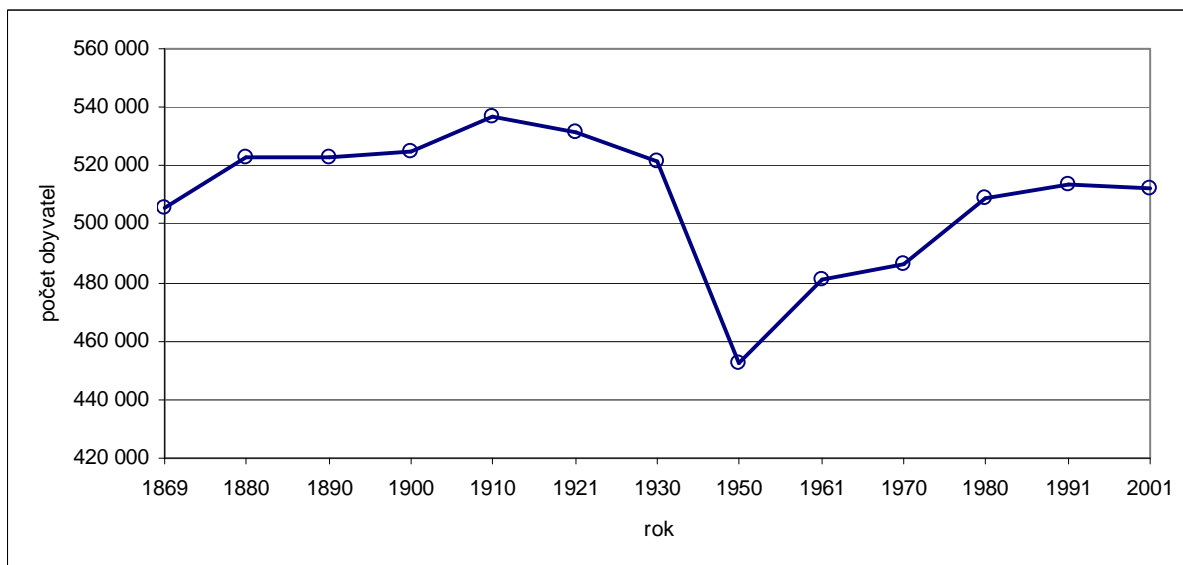
Období	Počet obyvatel	Hustota zalidnění na 1 km ²
	Odhady v tisících	
5. - 6. století	350 - 500	4 - 6
Kolem roku 1000	1 100	14
Kolem roku 1100	680	9
Kolem roku 1200	1 000 - 1 235	13 - 16
Kolem roku 1400	2 300 - 3 270	29 - 41
Kolem roku 1500	1 625 - 3 000	21 - 38
Kolem roku 1600	2 000 - 3 800	25 - 48
Kolem roku 1650	1 725 - 2 000	22 - 25
1712	2 800	35
1754	3 800	48
1787	4 578	58
1800	4 812	61
1840	6 341	80
1850	6 838	87
1860	7 256	92

¹⁾Údaje přepočteny (resp. odhadnuty) na územní strukturu roku 2001
Pramen: Demografická příručka 2006, ČSÚ, Praha.

Vývoj počtu obyvatel v kraji Vysočina od Sčítání 1869 do Sčítání 1930 se odlišuje od vývoje počtu obyvatel v celé České republice. Počet obyvatel v kraji Vysočina mezi Sčítáním 1869 a 1880 vzrostl jen o 3,3 %, v celé České republice byl nárůst počtu obyvatel o 8 %. Poté až do Sčítání 1900 se počet obyvatel v kraji Vysočina nezvýšil ani o 0,5 % narozdíl od celé České republiky, kde vzrostl počet obyvatel o 12,3 %. Populační růst v kraji Vysočina a v celé České republice byl ve 20. století přerušen první světovou válkou. Mezi Sčítáním 1921 a 1930 se počet obyvatel v kraji Vysočina snížil o 1,9 %. Naopak v celé České republice počet obyvatel vzrostl o 6,2 %.

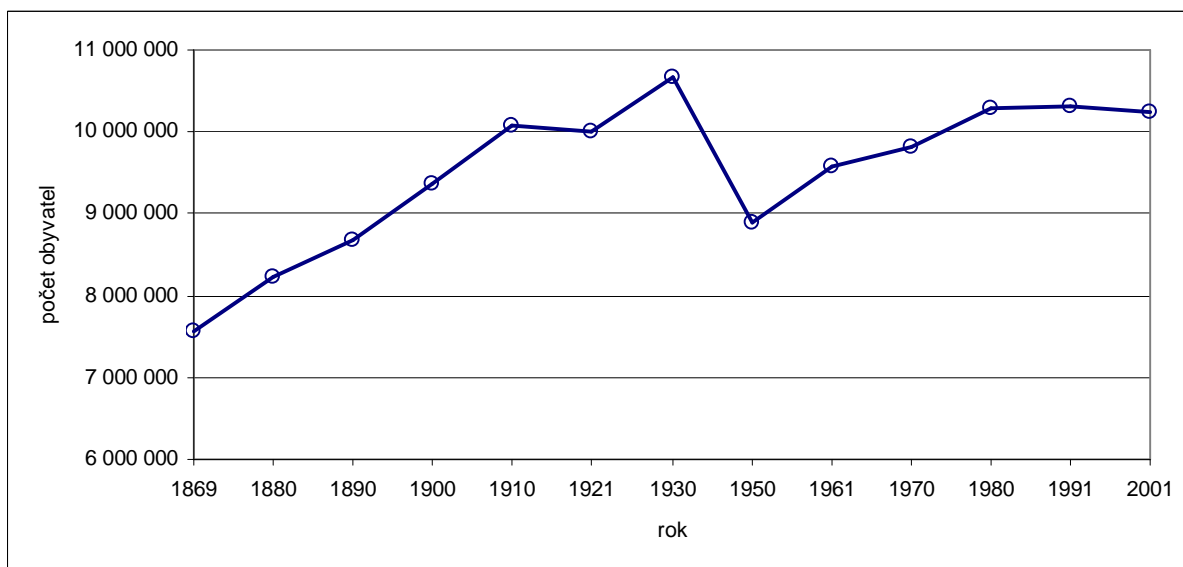
Od Sčítání 1950 vývoj počtu obyvatel v kraji Vysočina kopíruje vývoj počtu obyvatel v České republice. Po druhé světové válce při Sčítání lidu v roce 1950 byl počet obyvatel v kraji Vysočina o 13,3 % (v celé České republice o 16,6 %) nižší než při Sčítání v roce 1930. Hlavní příčinou byl odsun německého obyvatelstva a politická emigrace po roce 1948. Poté až do Sčítání 1991 se počet obyvatel v kraji Vysočina i v celé České republice pomalu zvyšoval.

Obr. 1. Vývoj počtu obyvatel kraje Vysočina od Sčítání 1869

Pramen: Statistický lexikon obcí České republiky 2008, ČSÚ, Praha.
Podle správního rozdělení k 1.1. 2008

Obr. 2. Vývoj počtu obyvatel České republiky od Sčítání 1869

Pramen: Statistický lexikon obcí České republiky 2008, ČSÚ, Praha.
Podle správního rozdělení k 1.1. 2008

Kraj Vysočina patřil a patří mezi méně zalidněné kraje České republiky, což je dáno jeho fyzicko-geografickými podmínkami. Podíl obyvatelstva kraje Vysočina na celkovém počtu obyvatel celé České republiky od roku 1869 postupně klesal až do roku 1930. Od té doby osciluje kolem 5 %. Počtem obyvatel 514 470 (Statistický bulletin - kraj Vysočina za 1. pololetí 2008, stav k poslednímu dni sledovaného období) je po kraji Karlovarském, Libereckém a Pardubickém čtvrtým populačně nejmenším krajem České republiky. Svou rozlohou 6796 km² (od 1.1. 2005) zaujímá 8,6 % rozlohy celé České republiky. Pouze čtyři

kraje mají větší plošnou velikost (Středočeský, Jihočeský, Plzeňský a Jihomoravský). Z toho plyne velmi nízká hustota zalidnění – 76 obyvatel na 1 km², tj. o 42,4 % nižší než je průměr České republiky (132 obyvatel na 1 km²). Po Jihočeském a Plzeňském kraji je to třetí nejnižší hodnota mezi kraji České republiky.

Tab. 2. Vývoj počtu obyvatel České republiky a kraje Vysočina od Sčítání 1869

Sčítání	Česká republika	Kraj Vysočina	Podíl kraje na ČR v %
1869	7 565 463	505 480	6,7
1880	8 223 227	522 573	6,4
1890	8 666 456	522 562	6,0
1900	9 374 028	524 563	5,6
1910	10 076 727	536 488	5,3
1921	10 009 480	531 703	5,3
1930	10 674 240	521 768	4,9
1950	8 896 086	452 628	5,1
1961	9 571 531	481 045	5,0
1970	9 807 696	486 571	5,0
1980	10 291 927	508 868	4,9
1991	10 302 215	513 740	5,0
2001	10 230 060	512 143	5,0

Pramen: Statistický lexikon obcí České republiky 2008, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty
Podle správního rozdělení k 1. 1. 2008

Na území České republiky se od 70. let 19. století snižovala porodnost i úmrtnost (viz tab. 3.). V době první světové války prudce poklesla porodnost a sňatečnost a obyvatelstvo přirozenou měnou ubývalo. V letech 1915 – 1918 byla sňatečnost o 41 % nižší než v letech 1910 – 1914. Mezi lety 1915 – 1918 se snížila porodnost o 48 % oproti letům 1910 – 1914, což se promítlo hlubokým zářezem ve věkovém složení obyvatelstva. Přirozený přírůstek byl v letech 1915 – 1918 záporný (dosahoval hodnoty –5,6 ‰).

Tab. 3. Přirozený pohyb obyvatelstva na území České republiky v letech 1870-1918¹⁾

Průměr let	Sňatky	Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek	na 1 000 obyvatel			
					Sňatky	Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek
1870-74	73 141	307 755	228 104	79 651	9,4	39,7	29,4	10,3
1875-79	63 329	308 768	229 712	79 056	7,9	38,4	28,6	9,8
1880-84	66 016	311 785	239 262	72 523	8,0	37,6	28,9	8,7
1885-89	64 619	314 924	242 996	71 928	7,6	37,0	28,6	8,5
1890-94	67 178	314 165	242 689	71 476	7,7	35,8	27,7	8,1
1895-99	74 483	326 538	227 913	98 625	8,2	35,8	25,0	10,8
1900-04	74 913	325 501	222 431	103 070	7,9	34,4	23,5	10,9
1905-09	75 281	306 830	213 410	93 420	7,7	31,2	21,7	9,5
1910-14	72 272	281 849	197 126	84 723	7,1	27,7	19,4	8,3
1915-18	42 616	146 312	203 086	-56 774	4,2	14,4	20,0	-5,6

¹⁾ Data jsou přepočtena na území do roku 1937 resp. 1946
Pramen: Demografická příručka 2004, ČSÚ, Praha.

Po první světové válce v letech 1921 – 1925 se porodnost prudce zvýšila na 23,6 ‰ a byla tak o 64 % větší než v době války (viz tab.4). Poté se porodnost snižovala. Poválečný vzestup byl způsoben kompenzačním rozením dětí po návratu mužů z války i zvýšením sňatečnosti (10,3 ‰ v letech 1921 – 1925, tj. o 59 % větší než v letech 1915 – 1918). Do pozdějšího poklesu porodnosti se podle Kučery (1994) promítlo hlavně snížení sňatečnosti v krizových 30. letech a omezování plodnosti žen. V poklesu plodnosti se od konce dvacátých let promítala sociální situace rodin, zvyšující se ekonomická aktivita žen a údajně i zvýšené počty nelegálních potratů. Záporné saldo migrace v první polovině dvacátých let (-1,0 ‰ v letech 1921 – 1925) nemělo na snížení celkového přírůstku obyvatelstva zásadnější vliv (celkový přírůstek v těchto letech byl 7,7 ‰). V období druhé světové války porodnost rostla a obyvatelstvo přirozenou měnou pomalu přibývalo.

Podle Kučery (1994) jsou ve vývoji obyvatelstva v letech 1945 – 1990 zřejmá tři základní období. První, sahající zhruba do poloviny padesátých let bylo charakterizováno návratem 80 až 100 tisíc reemigrantů, odsunem více než 2,7 milionu Němců, dosidlováním pohraničí, poválečnou vlnou zvýšené sňatečnosti (10,6 ‰ v letech 1946 – 1950, tj. o 25 % vyšší sňatečnost než v letech 1941 – 1945) a porodnosti (22,0 ‰ v letech 1946 – 1950, tj. o 13 % vyšší porodnost v letech 1941 – 1945), rychlým poklesem úmrtnosti (10,7 ‰ v letech 1951 – 1955, tj. o 27 % nižší úmrtnost než v letech 1941 – 1945), ale také první masovou politickou emigrací po únoru 1948. Hodnota přirozeného přírůstku v letech 1946 – 1950 byla 9,8 ‰, o 53 % vyšší než v letech 1941 – 1945 a celkový přírůstek byl 11,8 ‰. Druhé období, trvající do roku 1969, bylo po stabilizaci demografických ukazatelů poznamenáno přijetím potratového zákona a následujícím rychlým poklesem reprodukce, zhruba do roku 1960 snižováním úmrtnosti (10,0 ‰ v letech 1956 – 1960) a později její stagnací. Po obsazení Československa v srpnu 1968 vojsky zemí Varšavské smlouvy pak druhou vlnou politické emigrace (saldo migrace -0,2 ‰ v letech 1966 – 1970). Ve třetím období došlo počátkem sedmdesátých let díky přijetí komplexu pronatalitních opatření k výraznému vzestupu porodnosti (17,8 ‰ v letech 1971 – 1975, tj. o 19 % vyšší porodnost než v letech 1966 – 1970), následovanému po několika letech návratem na předchozí úroveň reprodukce, a k pokračování politické emigrace až do listopadu 1989. K vzestupu počtu narozených dětí v 70. letech přispěla i skutečnost, že do věku nejvyšší plodnosti nastupovaly početně silnější ročníky žen narozených kolem roku 1950. Od 80. let se porodnost snižovala. Minima dosáhla v letech 1996 – 2000, a to 8,8 ‰. V těchto letech docházelo k přirozenému úbytku (-2,0 ‰) i celkový přírůstek byl záporný (-1,1 ‰). Od 50. let, kdy byl přijat potratový zákon, se neustále zvyšovala potratovost. Maxima dosáhla v roce 1986 – 1990, a to 11,7 ‰. Od 90. let se potratovost postupně snižovala.

Zároveň se v celém poválečném období udržovala vysoká intenzita sňatečnosti, a to již v nízkém věku, tj. brzy po dosažení plnoletosti. Vysoká intenzita sňatečnosti, nízký sňatkový věk a liberálnější legislativa působily na vysokou úroveň rozvodovosti. (Kučera, 1994) V devadesátých letech se začala sňatečnost snižovat. V letech 1991 – 1995 byla sňatečnost o 22 % nižší než v letech 1986 – 1990. Rozvodovost v té době však zůstávala stále na vysoké úrovni (v roce 2001 – 2005 maximum 3,1 ‰).

Tab. 4. Pohyb obyvatelstva v České republice v letech 1921-2005

Průměr let	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
1921-1925	104851	4852	240338	.	151914	88424	-10050	78374
1926-1930	100078	4691	209549	.	149699	59850	-5802	54048
1931-1935	91270	5612	179121	.	141046	38075	-1335	36740
1936-1940	104406	7379	177580	.	144448	33132	.	.
1941-1945	87625	8626	211583	.	160979	50604	.	.
1946-1950	95326	10978	197772	.	109836	87936	17609	105545
1951-1955	76441	10717	174507	25599	98431	76076	9264	85339
1956-1960	71525	13022	143512	57034	95386	48126	6740	54866
1961-1965	78749	14684	143055	77967	101302	41752	5471	47223
1966-1970	88440	19100	141615	87947	114785	26830	-1955	24875
1971-1975	96428	24481	177116	80546	123428	53688	3088	56777
1976-1980	88223	26293	174791	82721	128414	46377	2070	48448
1981-1985	79443	29150	139286	93786	131895	7391	2133	9524
1986-1990	83817	30936	131173	121611	128487	2686	2072	4758
1991-1995	65092	30048	114952	88760	119620	-4668	8015	3347
1996-2000	55114	30260	90404	54412	110764	-20361	9401	-10960
2001-2005	51465	32103	95412	42490	108480	-13068	16878	3810
Na 1000 obyvatel								
Průměr let	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
1921-1925	10,3	0,5	23,6	.	14,9	8,7	-1,0	7,7
1926-1930	9,5	0,4	19,9	.	14,2	5,7	-0,6	5,1
1931-1935	8,5	0,5	16,6	.	13,1	3,5	-0,1	3,4
1936-1940	9,5	0,7	16,2	.	13,2	3,0	.	.
1941-1945	8,0	0,8	19,2	.	14,6	4,6	.	.
1946-1950	10,6	1,2	22,0	.	12,2	9,8	2,0	11,8
1951-1955	8,3	1,2	19,0	2,8	10,7	8,3	1,0	9,3
1956-1960	7,5	1,4	15,0	5,9	10,0	5,0	0,7	5,7
1961-1965	8,1	1,5	14,8	8,1	10,5	4,3	0,6	4,9
1966-1970	9,0	1,9	14,4	8,9	11,7	2,7	-0,2	2,5
1971-1975	9,7	2,5	17,8	8,1	12,4	5,4	0,3	5,7
1976-1980	8,6	2,6	17,1	8,1	12,5	4,6	0,2	4,8
1981-1985	7,7	2,8	13,5	9,1	12,8	0,7	0,2	0,9
1986-1990	8,1	3,0	12,7	11,7	12,4	0,3	0,2	0,5
1991-1995	6,3	2,9	11,1	8,6	11,6	-0,4	0,8	0,4
1996-2000	5,3	2,9	8,8	5,3	10,7	-2,0	0,9	-1,1
2001-2005	5,0	3,1	9,3	4,2	10,6	-1,3	1,7	0,4

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2006, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

5. Hlavní celorepublikové trendy ve vývoji obyvatelstva České republiky v období transformace

Sociální, ekonomické a politické podmínky života lidí v totalitním systému vedly nejen u nás, ale i v ostatních socialistických zemích k vytváření modelů demografického chování, které se významně odlišovaly od demografického chování, které převažovalo v demokratických zemích s vyspělým tržním hospodářstvím. Česko podobně jako jiné socialistické země zaostávalo ve zlepšování intenzity úmrtnosti, zachovávalo si vysokou úroveň sňatečnosti, nízký průměrný věk snoubenců při uzavírání sňatku, tomu odpovídající nízký průměrný věk matek zejména při prvním porodu, a vysokou úroveň umělé potratovosti. Úroveň porodnosti a rozvodovosti se Česko příliš neodchylovalo od evropského průměru.

Změna demografického chování obyvatelstva v průběhu 90. let byla odrazem probíhající politické, ekonomické a sociální transformace. Změnilo se postavení rodiny ve společnosti a hodnota dětí v rodinách. Zvýšila se snaha po dosažení osobního úspěchu, vyšších pracovních příjmů a lepšího sociálního postavení. Víceleté studium a na ně navazující získávání praxe a další kvalifikace posunuly uzavírání manželství a rození dětí do vyššího věku. Jako nová skutečnost se objevila nezaměstnanost, působící negativně zvláště ve věkových skupinách potenciálních snoubenců a rodičů. Nezaměstnanost mladých lidí a také finanční nedostupnost bytů se staly dalšími důležitými okolnostmi při rozhodování zda a kdy i jakým způsobem zakládat rodinu. (Pavlík, 2002)

5.1. Vývoj přirozeného pohybu obyvatelstva

Česká republika prošla v 90. letech 20. století významnými změnami reprodukčního chování, což se výrazně projevilo poklesem počtu živě narozených dětí. Mezi roky 1991 až 1996 se snížily počty živě narozených dětí o 30,1 % (z necelých 130 000 v roce 1991 na necelých 91 000 v roce 1996). Úhrnná plodnost klesla z 1,86 dítěte na ženu v roce 1991 na 1,19 v roce 1996. Od roku 1996 se roční počty živě narozených dětí ustálily na nízkých hodnotách kolem 90 000. Jak uvádí Pavlík (2002), ve druhé polovině 90. let se dostaly do věku dříve nejvyšší intenzity plodnosti 20 – 24 let početně silné ročníky žen narozených v populační vlně z poloviny 70. let, proto se předpokládalo, že roční počty živě narozených dětí začnou růst. To se však nestalo a v roce 1999 se narodilo dokonce méně než 90 000 dětí (8,7 ‰), což představuje historické minimum počtu narozených na území České republiky v období statistického sledování. Úhrnná plodnost v roce 1999 byla 1,13. V roce 2000 se porodnost mírně zvýšila (počet živě narozených dětí byl necelých 91 000). V roce 2001 se počet živě narozených dětí nepatrně snížil. Od roku 2002 roční počty živě narozených dětí rostly. V roce 2007 byl počet živě narozených dětí necelých 115 000, tj. o 23,5 % vyšší počet

než v roce 2002, ale o 11,4 % nižší než v roce 1991. Z krajů České republiky byla nejnižší porodnost v roce 2007 v kraji Zlínském (10,3 ‰) a nejvyšší v kraji Středočeském (12 ‰).

Tab.5. Vývoj porodnosti v České republice od roku 1991 do roku 2007

Rok	Narození			Na 1000 obyv.		Narození mimo manželství v %
	celkem	živě	mimo manželství	Naroz. celkem	Naroz. živě	
1991	129850	129354	12779	12,6	12,5	9,9
1992	122142	121705	13082	11,8	11,8	10,7
1993	121470	121025	15434	11,8	11,7	12,8
1994	106915	106579	15570	10,3	10,3	14,6
1995	96397	96097	15013	9,3	9,3	15,6
1996	90763	90446	15367	8,8	8,8	17,0
1997	90930	90657	16194	8,8	8,8	17,9
1998	90829	90535	17284	8,8	8,8	19,1
1999	89774	89471	18532	8,7	8,7	20,7
2000	91169	90910	19868	8,9	8,8	21,9
2001	90978	90715	21359	8,9	8,9	23,5
2002	93047	92786	23552	9,1	9,1	25,4
2003	93957	93685	26797	9,2	9,2	28,6
2004	97929	97664	29941	9,6	9,6	30,7
2005	102498	102211	32543	10,0	10,0	31,8
2006	106130	105831	35385	10,3	10,3	33,4
2007	114947	114632	39674	11,1	11,1	34,6

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Od počátku 90. let rostl podíl dětí narozených mimo manželství. V roce 1991 se narodilo mimo manželství 9,9 % dětí, v roce 1999 to bylo 20,7 % a v roce 2007 už 34,6 % dětí. Z krajů České republiky byl nejnižší podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2007 v kraji Vysočina (25,2 ‰) a nejvyšší v kraji Karlovarském (51,0 ‰)

Tab. 6. Vývoj měr plodnosti vybraných věkových skupin žen a vývoj úhrnné plodnosti v České republice od roku 1991 do roku 2001

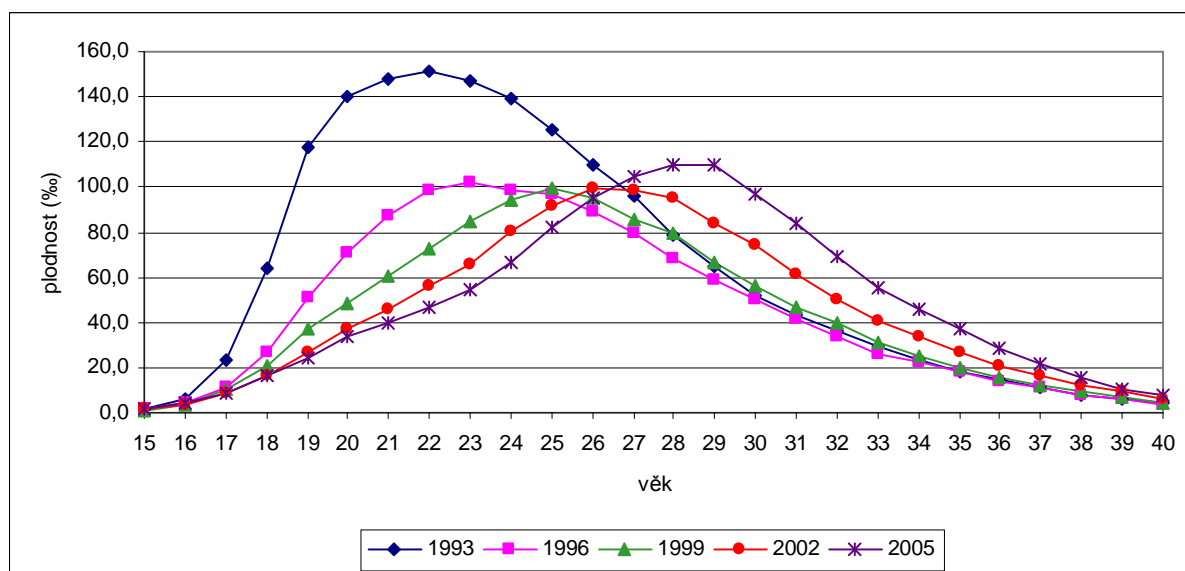
Rok	Počet živě narozených dětí na 1000 žen daného věku					Úhrnná plodnost
	15 - 19	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	
1991	46,7	171,3	101,1	36,5	11,1	1,86
1992	44,7	154,0	94,8	35,1	10,3	1,72
1993	42,9	145,4	94,3	37,1	11,2	1,67
1994	32,6	121,8	85,6	35,8	10,7	1,40
1995	24,4	102,3	81,4	35,2	10,6	1,28
1996	20,1	91,0	79,2	35,1	11,0	1,19
1997	18,0	85,5	82,7	36,2	12,0	1,17
1998	16,4	80,0	84,8	37,5	12,7	1,16
1999	15,3	72,6	86,4	39,4	13,1	1,13
2000	13,2	67,8	90,5	43,1	14,4	1,14
2001	11,5	61,4	92,4	48,3	15,3	1,15

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - Pramenné dílo, ČSÚ, Praha.

Změny reprodukčního chování a postupný přechod k modelu plodnosti obvyklému ve vyspělých evropských zemích se významně projeví v plodnosti podle věku (viz tab. 6.). Od začátku 90. let dochází k postupnému snižování intenzity plodnosti v nejmladší věkové skupině 15 – 19letých žen. Mezi roky 1991 až 2001 se snížila plodnost 15 – 19letých žen o 75 %. Intenzita plodnosti se snižovala také ve věkové skupině 20 – 24letých žen. Mezi roky 1991 až 2001 se snížila o 64,2 %. Zvýšení intenzity plodnosti nastalo ve věkové skupině 30 – 34letých žen a to o 32,3 %. Ve věkové skupině 35 – 39letých žen se plodnost také relativně významně zvýšila, a to o 37,8 %.

V roce 1993 byla nejvyšší intenzita plodnosti žen ve věku 22 let (151,6 ‰), v roce 1996 ve věku 23 let (101,9 ‰), v roce 1999 ve věku 25 let (99,7 ‰), v roce 2002 ve věku 26 let (99,3 ‰) a v roce 2005 ve věku 29 let (109,7 ‰).

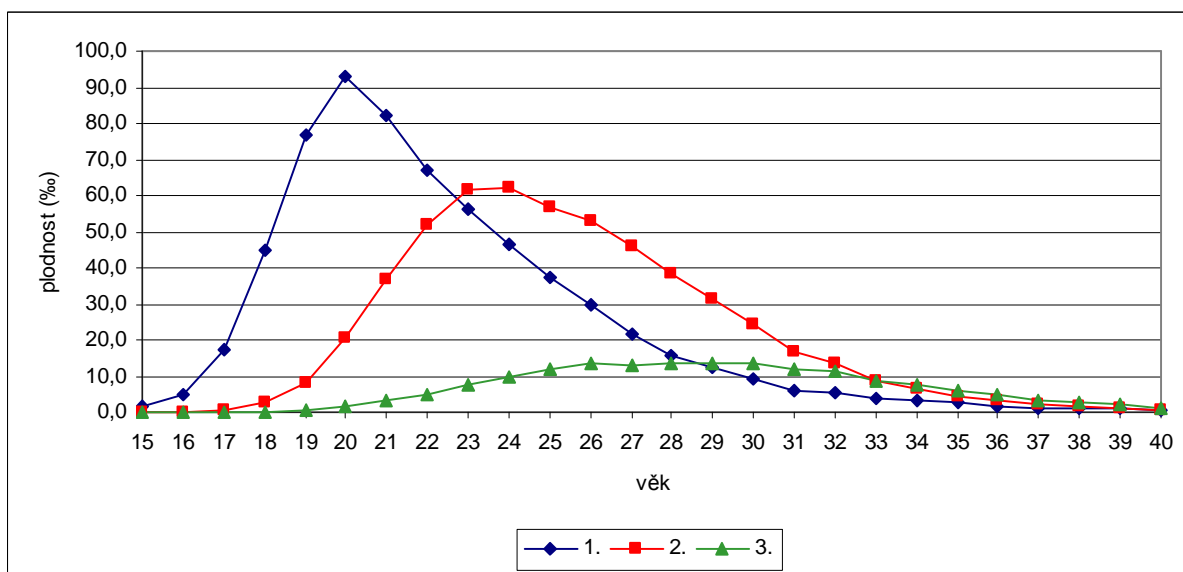
Obr. 3. Vývoj měř plodnosti v České republice podle jednotek věku v období 1993 – 2005

Pramen: Porodnost a plodnost 2001 - 2005, ČSÚ, Praha.

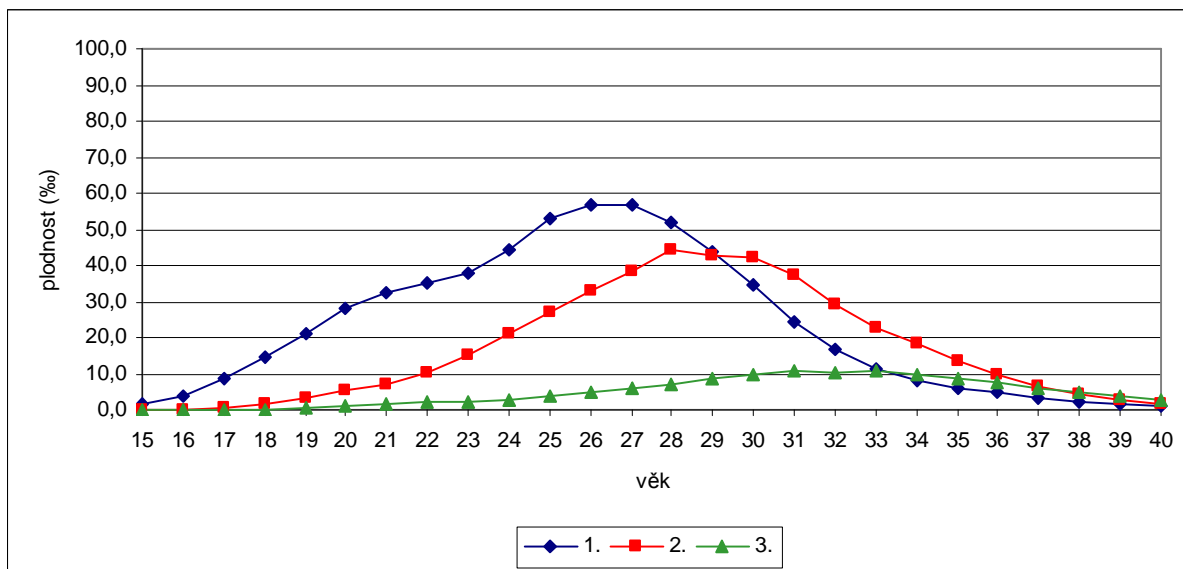
Výrazně se změnila úroveň plodnosti podle pořadí narození dítěte. Hodnoty plodnosti klesaly a těžiště nejvyšší plodnosti se posunuly do vyššího věku. V roce 1994 byla nejvyšší intenzita plodnosti při narození 1. dítěte ve věku 20 let (92,8 ‰) a v roce 2004 ve věku 26 až 27 let (přes 56 ‰). Při narození 2. dítěte v roce 1994 ve věku 24 let (62,4 ‰) a v roce 2004 ve věku 28 let (přes 44,2 ‰). Při narození 3. dítěte v roce 1994 ve věku 28 až 30 let (přes 13 ‰) a v roce 2004 ve věku 31 až 33 let (přes 10 ‰).

Obr. 4. Míry plodnosti v České republice podle pořadí narozených a jednotek věku v roce 1994

Pramen: Porodnost a plodnost 2001 - 2005, ČSÚ, Praha.

Obr. 5. Míry plodnosti v České republice podle pořadí narozených a jednotek věku v roce 2004

Pramen: Porodnost a plodnost 2001 - 2005, ČSÚ, Praha.

Průměrný věk žen při narození prvního dítěte vzrostl mezi roky 1991 až 2007 o 5,4 let na 27,6 let v roce 2007. Průměrný věk žen při narození druhého dítěte vzrostl mezi roky 1991 až 2007 o 4,6 let na 30,3 let v roce 2007 a průměrný věk žen při narození třetího dítěte vzrostl o 3,2 let na 32,7 let v roce 2007. Z krajů České republiky byl nejnižší průměrný věk matek při narození prvního dítěte v roce 2007 v kraji Ústeckém (26,3 let) a nejvyšší v Hlavním městě Praha (29,7 let).

Tab. 7. Vývoj průměrného věku žen v České republice při narození dítěte podle pořadí dítěte v letech 1991 – 2007

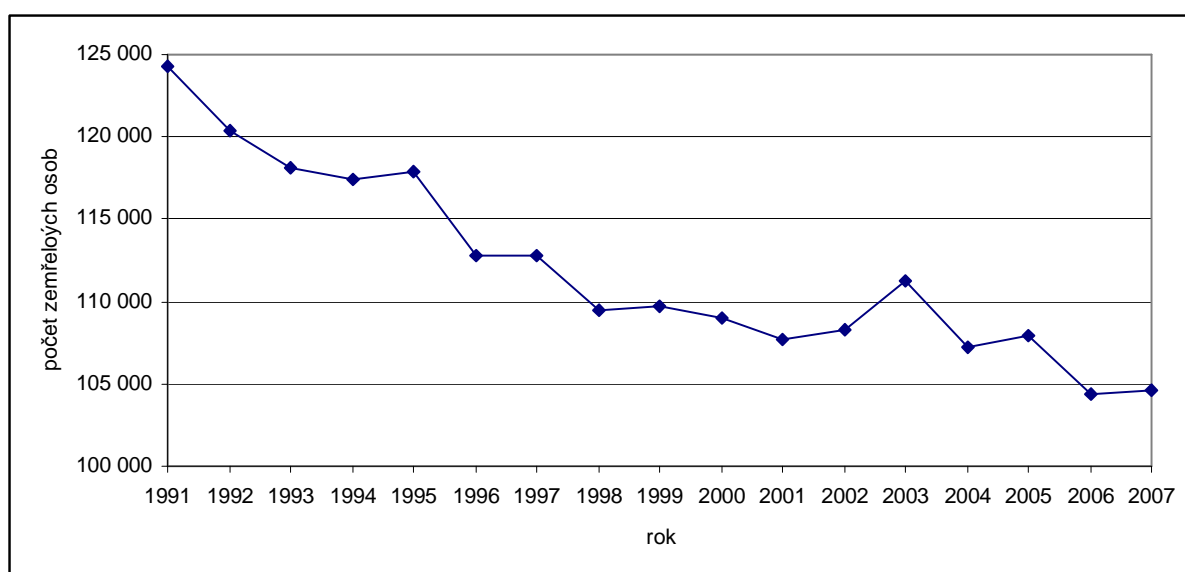
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1.	22,2	22,2	22,2	22,5	22,9	23,3	23,7	24,1	24,4	24,9	25,3	25,7	26,1	26,6	26,9	27,3	27,6
2.	25,7	25,7	25,7	25,9	26,1	26,4	26,7	27,0	27,3	27,7	28,1	28,4	28,8	29,2	29,6	30,0	30,3
3.	29,5	29,3	29,3	29,5	29,8	30,0	30,1	30,3	30,4	30,7	31,1	31,5	31,6	31,8	32,1	32,4	32,7

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Od začátku 90. let se výrazně snižovala úroveň úmrtnosti díky příznivějším podmínkám k péči o zdraví. Rozhodující změny v úrovni a struktuře úmrtnosti jsou dávány do souvislosti s významnými změnami sociálně ekonomických podmínek po roce 1989, které se mimo jiné výrazně promítly do zdravotního stavu obyvatelstva. Úroveň úmrtnosti je výsledkem společného působení více faktorů. K těm nejdůležitějším patří: rozsah nabídky odborné lékařské péče, dostupnost nejmodernějších technologií a kvalitních léků, účinnost působení zdravotnické osvěty, vedoucí k rostoucímu vědomí prospěšnosti individuální péče o zdraví, životní styl populace směřující ke zdravému způsobu života, kvalita životního prostředí. (Pavlík, 2002)

Po celá 90. léta vyjma roků 1995 a 1999 výrazně klesaly počty zemřelých osob. Od roku 1991 do roku 2001 se snížil roční počet zemřelých osob o více než 16 500, tj. o 13,3 %. V roce 2002, 2005 a 2007 se roční počty zemřelých nepatrně zvýšily. V roce 2003 se výrazněji zvýšil počet zemřelých ve srovnání s rokem 2001 o více než 3 500. V roce 2007 byl počet zemřelých 104 636, tj. o 15,8 % nižší než v roce 1991.

Obr. 6. Vývoj počtu zemřelých osob v České republice od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha.

Hrubá míra úmrtnosti se od začátku 90. let do roku 2007 kromě roků 1999, 2002 a 2003 snižovala. Od roku 1991 do roku 2007 se snížila o 2 ‰ (viz. tab. 8.). Mezi kraji České republiky byla nejnižší hrubá míra úmrtnosti v roce 2007 v kraji Vysočina (9,2 ‰) a nejvyšší v kraji Ústeckém (10,6 ‰).

Velmi příznivý byl pokles kojenecké a novorozenecké úmrtnosti díky pokrokům v medicíně. Kojenecká úmrtnost se snížila z 10,4 ‰ v roce 1991 na 3,1 ‰ v roce 2007 a novorozenecká úmrtnost ze 7,0 ‰ v roce 1991 na 2,1 ‰ v roce 2007. Mezi kraji České republiky byla nejnižší kojenecká úmrtnost v roce 2007 v kraji Plzeňském (1,6 ‰) a nejvyšší v kraji Karlovarském (5,8 ‰). V mezinárodním kontextu se Česká republika zařadila k absolutní světové špičce.

Tab. 8. Vývoj úmrtnosti v České republice od roku 1991 do roku 2007

Rok	Absolutně			Relativně		
	úmrtnost	kojenecká úmrtnost	novorozenecká úmrtnost	úmrtnost	kojenecká úmrtnost	novorozenecká úmrtnost
1991	124 290	1 343	902	12,1	10,4	7,0
1992	120 337	1 204	749	11,7	9,9	6,2
1993	118 185	1 028	692	11,4	8,5	5,7
1994	117 373	847	505	11,4	7,9	4,7
1995	117 913	740	475	11,4	7,7	4,9
1996	112 782	547	347	10,9	6,0	3,8
1997	112 744	531	326	10,9	5,9	3,6
1998	109 527	472	289	10,6	5,2	3,2
1999	109 768	413	261	10,7	4,6	2,9
2000	109 001	373	231	10,6	4,1	2,5
2001	107 755	360	212	10,5	4,0	2,3
2002	108 243	385	251	10,6	4,1	2,7
2003	111 288	365	221	10,9	3,9	2,4
2004	107 177	366	224	10,5	3,7	2,3
2005	107 938	347	206	10,5	3,4	2,0
2006	104 441	352	246	10,2	3,3	2,3
2007	104 636	360	235	10,1	3,1	2,1

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha.

V důsledku poklesu intenzity úmrtnosti vzrostla mezi roky 1990 – 2002 naděje dožití při narození u mužů o 4,5 roku na 72,1 let v roce 2002 a u žen o 3,1 roku na 78,5 let v roce 2002. Rozdíl v naději dožití při narození u mužů a u žen se pomalu snižoval, ze 7,8 let v roce 1990 na 6,5 let v roce 2002. Naděje dožití pro muže ve věku 45 let se zvýšila ve sledovaném období o 3,5 roku na 29,3 let v roce 2002 a pro ženy o 2,5 roku na 34,8 let. Pro muže ve věku 65 let se naděje dožití zvýšila o 2,3 roku na 13,9 v roce 2002 a pro ženy o 2 roky na 17,2 let. Výrazný pokles intenzity úmrtnosti a růst naděje dožití přispěly k postupnému stárnutí populace.

Tab. 9. Vývoj naděje dožití v České republice od roku 1990 do roku 2002

		1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Naděje dožití při narození	muži	67,6	69,7	70,4	70,5	71,1	71,4	71,7	72,1	72,1
	ženy	75,4	76,6	77,3	77,5	78,1	78,1	78,4	78,4	78,5
	rozdíl	7,8	6,9	6,9	7,0	6,9	6,7	6,7	6,3	6,5
Naděje dožití ve věku 45let	muži	25,8	27,7	27,9	28,1	28,5	28,7	28,9	29,3	29,3
	ženy	32,3	33,5	33,8	34,0	34,4	34,4	34,6	34,6	34,8
	rozdíl	6,5	5,8	5,8	5,9	5,8	5,7	5,7	5,3	5,5
Naděje dožití ve věku 65let	muži	11,6	12,7	13,1	13,2	13,4	13,6	13,7	14,0	13,9
	ženy	15,2	16,1	16,4	16,6	16,9	16,9	17,1	17,1	17,2
	rozdíl	3,6	3,3	3,3	3,4	3,5	3,3	3,4	3,1	3,2

Pramen: Úmrtnost v České republice v letech 1995 - 2002, ČSÚ, Praha.

Podíl zemřelých na nemoci oběhové soustavy, hlavní příčinu smrti, se od roku 1991 do roku 2007 snížil o necelých 6 %. Podíl zemřelých na novotvary se od roku 1991 do roku 2007 zvýšil o necelé 4 %.

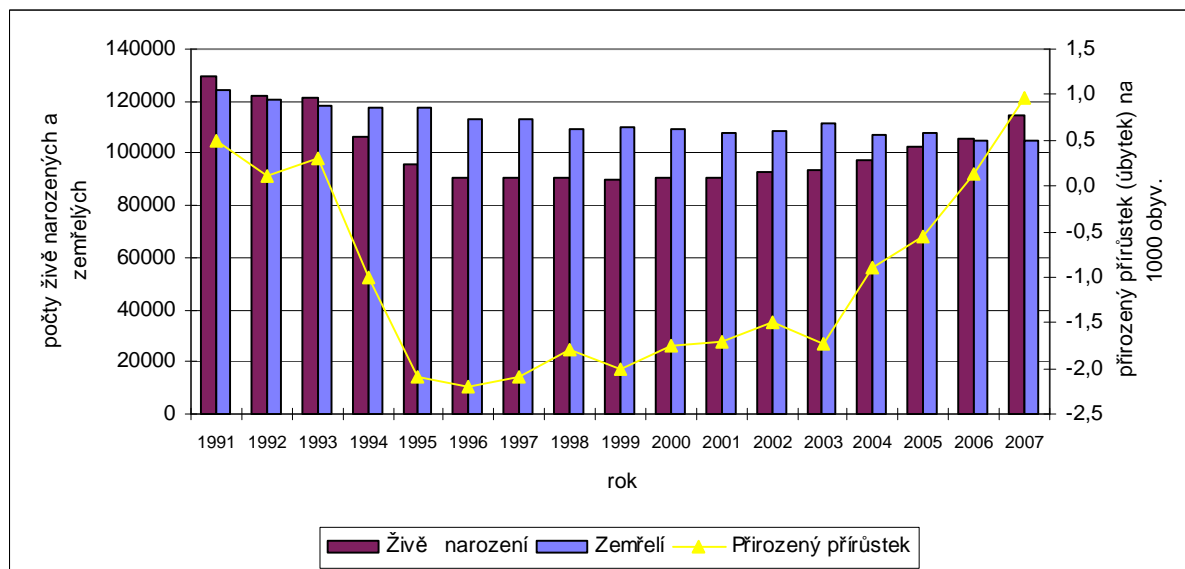
Tab. 10. Vývoj počtu zemřelých v České republice podle hlavních příčin smrti od roku 1991 do roku 2007 (v %)

Příčiny smrti	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Nemoci oběhové soustavy	55,9	55,8	55,9	56,2	54,9	53,3	52,2	51,1	50,1
Novotvary	22,7	23,8	24,3	24,8	25,7	26,4	26,4	26,2	26,5
Nemoci dýchací soustavy	4,2	4,1	4,3	3,8	4,2	4,3	4,7	5,6	5,5
Nemoci trávicí soustavy	3,8	3,5	3,7	3,6	3,9	4,1	4,1	4,5	4,5
Vnější příčiny smrti	7,1	7,2	7,2	7,0	6,3	6,4	6,6	5,9	5,8
Ostatní příčiny smrti	6,3	5,6	4,6	4,6	5,0	5,5	6,0	6,8	7,6
Celkem zemřelých	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Pramen: Úmrtnost v České republice v letech 1995 – 2002, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2005, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Do roku 1993 počet obyvatel České republiky přirozenou měnou rostl. Od roku 1994 až do roku 2005 počty zemřelých převyšovaly počty živě narozených a obyvatel přirozenou měnou ubývalo. Největší úbytek přirozenou měnou v roce 1996 dosáhl hodnoty -2,2 ‰ (více než 22 300 osob). V roce 2006 a 2007 obyvatel přirozenou měnou opět začalo přibývat (1,0 ‰ v roce 2007).

Obr. 7. Vývoj přirozeného přírůstku v České republice od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

5.2. Vývoj potratovosti, sňatečnosti a rozvodovosti

Nejvyšší úroveň potratovosti byla dosažena v roce 1988 (více než 129 300 potratů, 12,5 potratů na 1000 obyv.), poté se začaly počty potratů a míry potratovosti snižovat. Jak popisuje Pavlík, devadesátá léta představují radikální přechod od socialistické éry, kdy byly umělé potraty vnímány jako běžná metoda dodatečného zabránění nechtěným těhotenstvím, k situaci, kdy hlavní důraz je kladen na prevenci, tedy na užívání spolehlivé antikoncepce. Interrupce slouží spíše jako nouzové východisko z krizové situace. Předchozí potratové chování, typické pro celou oblast bývalého sovětského bloku, je nutné vnímat v kontextu doby a vládnoucího totalitního systému. Interrupce byly u nás legalizovány zákonem č. 68/1957 Sb. o mnoho let dříve než začala být dostupná hormonální a nitroděložní antikoncepce, vyráběná v Československu od roku 1966. Umělé ukončení těhotenství bylo široce dostupné. Z jiných než zdravotních důvodů byly interrupce prováděny na základě široce pojatých ekonomických či sociálních důvodů. Příznačná byla absence společenské diskuse o problematice potratovosti, otázkách sexuálního chování, sexuální výchovy či antikoncepce. Díky tomu až do počátku 90. let používalo předepsanou antikoncepci jen kolem 20 % žen ve fertilním věku. Nejdůležitějším faktorem snižování úrovně umělé potratovosti v 90. letech bylo rozšíření moderní antikoncepce. (Pavlík, 2002)

Tab. 11. Vývoj potratovosti v České republice od roku 1991 do roku 2007

Rok	Potraty		Potraty na 1000 obyv.	Potraty na 100 narozených	Úhrnná míra potratovosti	Úhrnná míra umělé potratovosti
	celkem	UPT ¹				
1991	120050	106042	11,6	92,5	1,7	1,5
1992	109281	94180	10,6	89,5	1,5	1,3
1993	85445	70634	8,3	70,3	1,2	1,0
1994	67434	54836	6,5	63,1	0,9	0,8
1995	61590	49531	6,0	63,9	0,8	0,7
1996	59962	48086	5,8	66,1	0,8	0,7
1997	56973	45022	5,5	62,7	0,8	0,6
1998	55654	42959	5,4	61,3	0,7	0,6
1999	52103	39382	5,1	58,0	0,7	0,5
2000	47370	34623	4,6	52,0	0,6	0,5
2001	45057	32528	4,4	49,5	0,6	0,4
2002	43743	31142	4,3	47,0	0,6	0,4
2003	42304	29298	4,1	45,0	0,6	0,4
2004	41324	27574	4,0	42,2	0,5	0,4
2005	40023	26453	3,9	39,0	0,5	0,4
2006	39959	25352	3,9	37,7	0,5	0,3
2007	40917	25414	4,0	35,7	0,5	0,3

¹umělé přerušení těhotenství

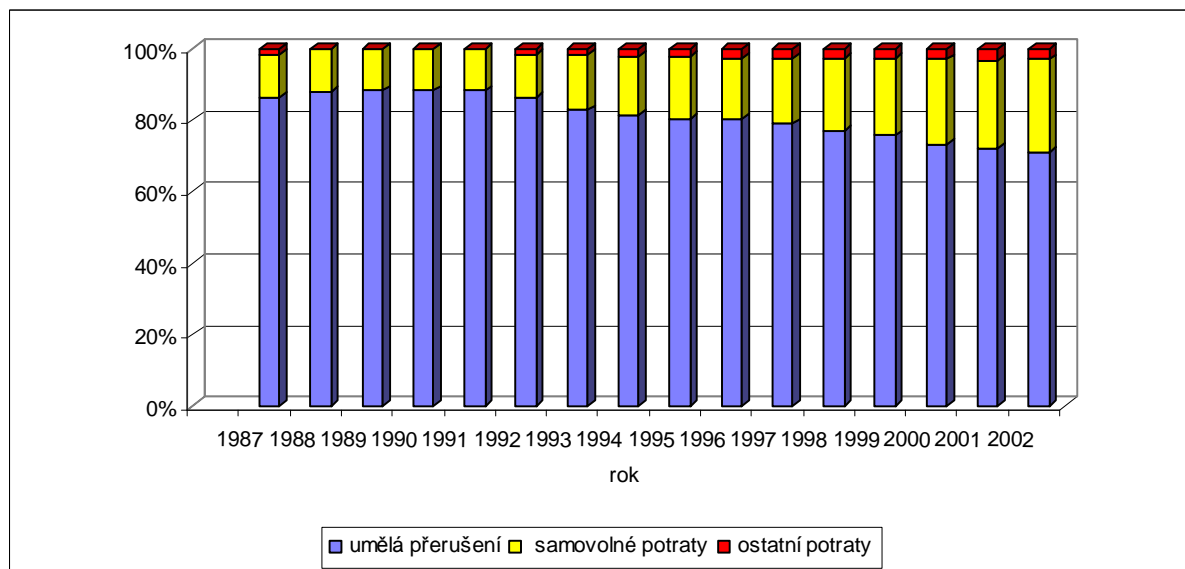
Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha., Demografická příručka 2007, ČSÚ, Praha

Mezi roky 1991 až 1995 došlo k největšímu snížení počtů umělých přerušení těhotenství (dále jen UPT) a to přibližně o 56 500, tj. o 53,3 %. Od roku 1996 do roku 2000 se snížily počty UPT o dalších necelých 13 000 a od roku 2001 do roku 2007 o dalších 7 100. Podobně hrubá míra potratovosti se snížila nejvíce mezi roky 1991 až 1995 o 5,6 ‰, tj. o 48,3 %. Od roku 1996 do roku 2000 se hrubá míra potratovosti snížila o 1,2 ‰ a od roku 2001 do roku 2007 o dalších 0,4 ‰. Z krajů České republiky byla v roce 2007 nejnižší hrubá míra potratovosti v kraji Pardubickém (3,3 ‰) a nejvyšší v kraji Ústeckém (5,4 ‰).

Úhrnná míra potratovosti se snížila mezi roky 1991 až 1995 o 52,3 %, mezi roky 1996 až 2000 o 25 % a od roku 2001 do roku 2007 o dalších 16,6 % zejména díky poklesu úhrnné míry umělé potratovosti, která se snížila mezi roky 1991 až 1995 o 53,3 % a mezi roky 1996 až 2000 o 16,6 % a od roku 2001 do roku 2007 o dalších 25 %. Od roku 2006 je úhrnná míra umělé potratovosti 0,3 interrupcí na jednu ženu. Počet potratů na sto narozených se snížil za sledované období téměř o třetinu.

Vzestup počtu samovolných potratů od druhé poloviny 90. let souvisí podle Pavlíka s posunem rození dětí do vyššího věku, kdy roste také riziko samovolného potratu.

Obr. 8. Vývoj potratů podle druhu v České republice od roku 1987 do roku 2002 (v %)

Pramen: Vývoj potratovosti v České republice, ČSÚ, Praha.

Tab. 12. Vývoj umělé potratovosti podle věku žen v České republice od roku 1987 do roku 2005

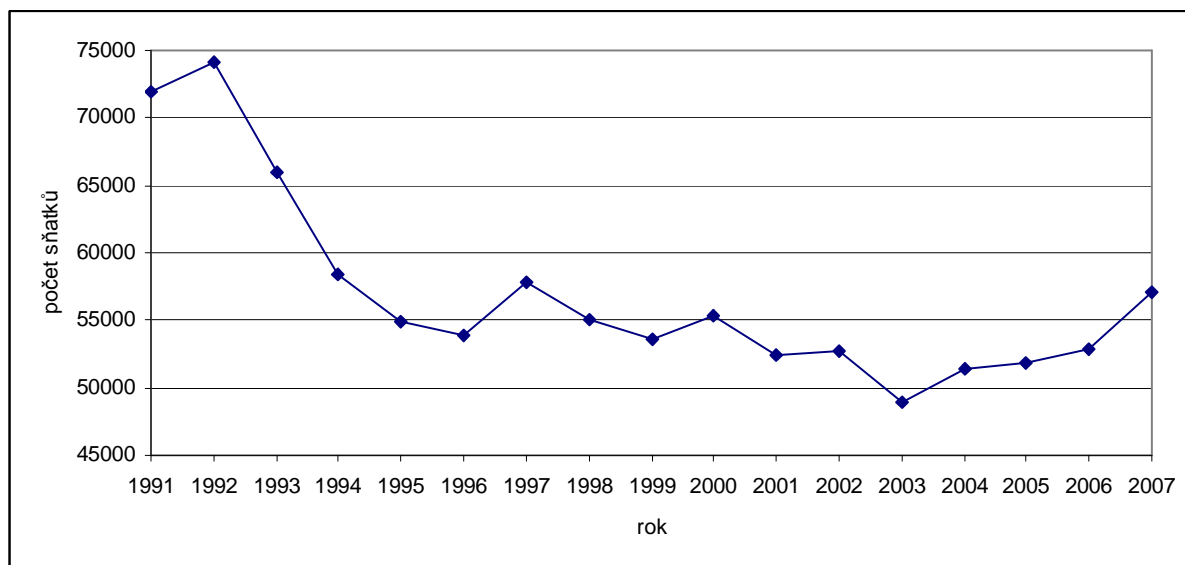
Rok	Počet umělých přerušení těhotenství na 1 000 žen ve věku						
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
1987	26,8	77,0	77,8	63,0	41,4	16,1	1,5
1990	24,9	77,4	82,9	64,8	42,5	15,3	1,4
1993	19,6	44,0	48,9	41,4	28,7	11,9	1,1
1996	12,5	27,6	32,3	29,1	19,4	8,8	0,8
1999	10,4	20,6	24,8	23,8	17,9	7,7	0,8
2002	8,6	16,6	18,2	19,1	14,6	6,3	0,7
2005	7,7	14,2	14,5	15,8	12,8	5,7	0,5

Pramen: Demografická příručka 2006, ČSÚ, Praha.

Úroveň umělé potratovosti se snížila ve všech věkových skupinách žen. Nejvyšší pokles, o 81,6 % mezi roky 1987 až 2005, nastal ve skupině žen 20 – 24letých a, o 81,4 %, ve skupině žen 25 – 29letých. Ve skupině 15 – 19letých žen se snížila umělá potratovost o 71,3 %. Ve skupině 30 – 34letých žen se snížila umělá potratovost o 75 %, ve věkové skupině 35 – 39letých o 69,1 % a ve skupině 40 – 44letých žen o 64,9 %. Po roce 2000 se posunula nejvyšší míra umělé potratovosti z věkové skupiny žen 25 – 29letých žen do věkové skupiny 30 – 34letých žen. Jak popisuje Pavlík, oproti očekávání, že se těžiště umělé potratovosti posune do nižšího věku, dnes vykazují nejvyšší úroveň potratovosti ženy, které žijí většinou v trvalém partnerském soužití a pro které by neměl být problém bránit se s předstihem nežádoucímu početí. Umělá potratovost 40 – 44letých žen, která je jen o 1/4 nižší než u žen nejmladší věkové skupiny, je podle Pavlíka anomálií, která zřejmě nemá v Evropě obdobu.

Od roku 1992 se projevuje sestupný trend v počtu uzavřených sňatků. Přestože se do věku nejvyšší sňatečnosti přesunuly početně silné ročníky z natalitní vlny 70. let, sňatečnost se v 90. letech až na rok 1997 snižovala. Největší pokles počtu sňatků nastal v první polovině 90. let. Od roku 1992 do roku 1996 se snížily počty sňatků o více než 20 tisíc, tj. o 27,2 %. V roce 1992 bylo zaznamenáno 7,2 sňatků na 1000 obyvatel, v roce 1996 jen 5,2 sňatků na 1000 obyvatel. V roce 1997 se počet sňatků zvýšil o 7,3 %, ale v roce 1998 počet sňatků opět klesl. Až do roku 2002 počet osciloval mezi 52 až 55 tisíci. V roce 2003 byl počet sňatků za celé sledované období nejnižší – 48 943 sňatků, což je ve srovnání s rokem 1992 pokles o 33,9 %. Od roku 2004 počty sňatků vzrůstají. V roce 2007 byl počet sňatků více než 57 tisíc, tj. ve srovnání s rokem 2003 nárůst o 16,8 %. Je to nejvyšší hodnota od roku 1997. V roce 2007 byla hrubá míra sňatečnosti v České republice 5,5 ‰. Mezi kraji České republiky byla nejnižší hrubá míra sňatečnost v roce 2007 v krajích Zlínském a Vysočina (5 ‰) a nejvyšší v kraji Ústeckém (6,1 ‰).

Obr. 9. Vývoj počtu sňatků v České republice od roku 1991 do roku 2007

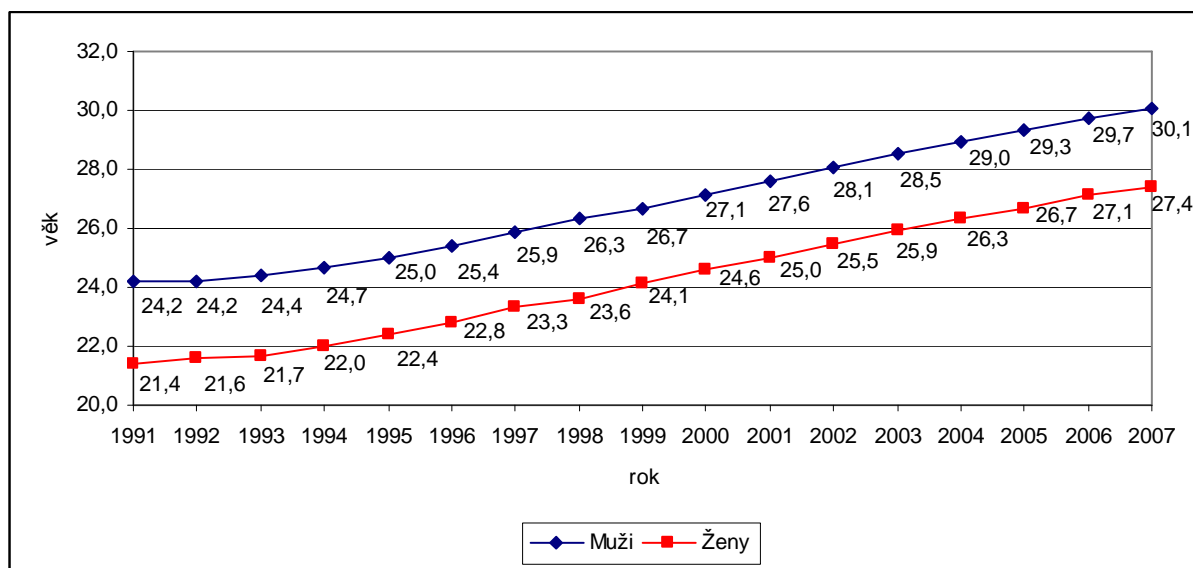

Pramen: Veřejná databáze ČSÚ, ČSÚ, Praha.

Od začátku 90. let nepřetržitě rostl průměrný věk snoubenců. Prodloužení povinné školní docházky o jeden rok, nárůst počtu studentů středních škol, rozvoj vyššího odborného vzdělávání a zvyšující se počet studentů a absolventů vysokých škol, zajišťování potřebné praxe, nalezení dobrého pracovního místa, finanční nedostupnost bytů a nezaměstnanost představují objektivní významné faktory způsobující odkládání sňatků mladých lidí do vyššího věku. (Pavlík, 2002)

Mezi lety 1991 a 2007 kontinuálně rostl průměrný věk při sňatku u mužů a žen. U obou pohlaví vzrostl přibližně stejně o 6 let na 27,4 let u žen a 30,1 let u mužů v roce 2007.

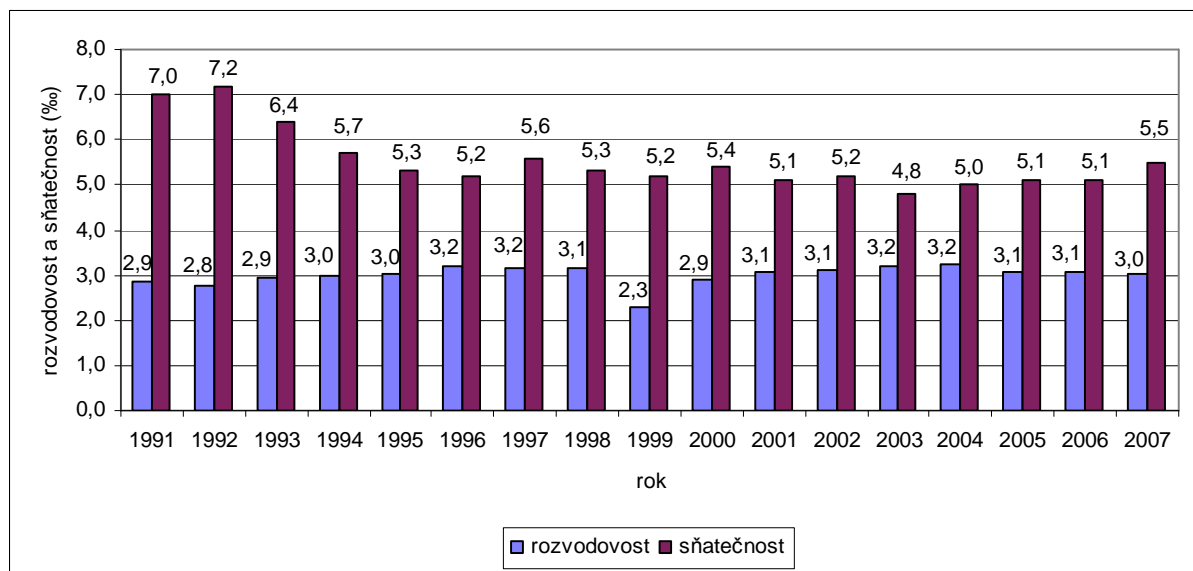
Obr. 10. Vývoj průměrného věku snoubenců při prvním sňatku v České republice od roku 1991 do roku 2006

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Na rozdíl od porodnosti, úmrtnosti potratovosti, a sňatečnosti, které se v 90. letech snižovaly, zůstávala rozvodovost na stále vysoké úrovni.

Obr. 11. Vývoj hrubé míry rozvodovosti a hrubé míry sňatečnosti v České republice od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha.

Od roku 1992 se roční počty rozvodů zvyšovaly. V roce 1993 překročily hodnotu 30 000. Do roku 1996 se počet rozvodů zvýšil o další 3 000. V roce 1997 a 1998 se počty rozvodů mírně snížily. V roce 1999 došlo k výraznému poklesu počtu rozvodů způsobenému změnou v legislativě (viz metodika). V roce 1999 bylo rozvedeno 23 657 manželství, tj. o

26,9 % menší počet než v roce 1998. Avšak v roce 2000 počet rozvodů dosáhl opět téměř hranice 30 000 a v roce 2001 opět vzrostl nad 30 000. Do roku 2004 se počet rozvodů ještě zvyšoval. Od roku 2005 do roku 2007 se roční počty rozvodů jen nepatrně snížily. V roce 1994 se hrubá míra rozvodovosti dostala na 3,0 ‰ a na této nebo o 0,1 – 0,2 ‰ vyšší hodnotě se udržovala vyjma roku 1999 (2,3 ‰) a 2000 (2,9 ‰) po zbytek celého sledovaného období. Mezi kraji České republiky byla nejnižší hrubá míra rozvodovosti v roce 2007 v kraji Vysočina (2,4 ‰) a nejvyšší v krajích Karlovarském a Libereckém (3,6 ‰). Od roku 1992 rostl index rozvodovosti. Z 38,6 v roce 1992 na 61,4 rozvodů na 100 uzavřených sňatků v roce 1996. Poté se index rozvodovosti snížil (v roce 1999 na 44,2). Od roku 2000 do roku 2003 index rozvodovosti opět rostl (maximum 67,1 v roce 2003) a od roku 2004 se pomalu snižoval (až na 54,5 v roce 2007). Úhrnná rozvodovost se od roku 1992 do roku 1998 zvyšovala. V roce 1999 došlo k poklesu, avšak od roku 2000 úhrnná rozvodovost opět rostla. V roce 1992 byla úhrnná rozvodovost 34,0 %. Maximum dosáhla v roce 2004, a to 49,3 %. V roce 2007 byla úhrnná rozvodovost 48,7 %, tzn., že téměř pět manželství z deseti skončila později rozvodem.

Tab. 13. Vývoj rozvodovosti v České republice od roku 1991 do roku 2007

Rok	Rozvody celkem	Rozvody na 1000 obyv.	Rozvody na 100 sňatků	Úhrnná rozvodovost
1991	29366	2,9	40,8	34,8
1992	28572	2,8	38,6	33,9
1993	30227	2,9	45,8	36,2
1994	30939	3,0	52,9	37,5
1995	31135	3,0	56,7	38,4
1996	33113	3,2	61,4	41,8
1997	32465	3,2	56,2	42,1
1998	32363	3,1	58,8	43,1
1999	23657	2,3	44,2	32,5
2000	29704	2,9	53,7	41,4
2001	31586	3,1	60,3	44,7
2002	31758	3,1	60,2	45,7
2003	32824	3,2	67,1	48,0
2004	33060	3,2	64,3	49,3
2005	31288	3,1	60,4	47,3
2006	31415	3,1	59,4	48,7
2007	31129	3,0	54,5	48,7

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha., Demografická příručka 2007, ČSÚ, Praha.

Nejčastější příčiny rozpadu manželství na straně muže byly v roce 1990: rozdílnost povah (40,5 %), nevěra (15,0 %) a alkoholismus (10,3 %). Podíl příčiny rozdílnost povah postupně vzrůstal a v roce 2005 činil 52,1 %. Podíly ostatních výše zmíněných příčin se

v průběhu sledovaného období snižovaly. Častěji byly uváděny ostatní příčiny nebo příčiny, kde soud nezjistil zavinění. Nejčastější příčiny rozpadu manželství na straně ženy byly v roce 1990: rozdílnost povah (40,5 %), příčiny, u kterých soud nezjistil zavinění (23,8 %) a nevěra (13,2 %). V roce 2005 byly nejčastější příčiny rozpadu manželství stejné, ale podíl příčiny rozdílnosti povah byl vyšší (50,5 %) a podíl zbylých dvou nejčastějších příčin byl nižší.

Tab. 14. Vývoj příčin rozpadu manželství v České republice od roku 1990 do roku 2005 (v %)

Příčina rozvratu na straně muže	1990	1995	2000	2005
1. Neuvážený sňatek	5,6	4,4	2,2	0,9
2. Alkoholismus	10,3	9,4	5,8	4,3
3. Nevěra	15,0	12,9	8,0	5,9
4. Nezáměr o rodinu, opuštění soužití	7,6	7,3	5,3	3,5
5. Zlé nakládání, trestný čin	2,7	2,1	1,6	1,2
6. Rozdíl povah, názorů a zájmů	40,5	48,8	47,0	52,1
7. Zdravotní důvody	1,0	0,5	0,3	0,2
8. Sexuální neshody	2,7	1,7	0,6	0,4
9. Ostatní příčiny	7,9	9,3	22,3	25,2
10. Soud nezjistil zavinění	6,8	3,7	6,9	6,4
Příčina rozvratu na straně ženy				
1. Neuvážený sňatek	5,6	4,5	2,2	0,9
2. Alkoholismus	0,9	0,7	0,5	0,6
3. Nevěra	13,2	10,5	5,6	3,7
4. Nezáměr o rodinu, opuštění soužití	2,5	1,8	1,2	1,1
5. Zlé nakládání, trestný čin	0,1	0,2	0,1	0,1
6. Rozdíl povah, názorů a zájmů	40,5	49,9	49,1	50,5
7. Zdravotní důvody	1,3	0,5	0,3	0,2
8. Sexuální neshody	2,7	1,7	0,6	0,3
9. Ostatní příčiny	9,4	12,6	26,6	28,7
10. Soud nezjistil zavinění	23,8	17,5	13,7	13,8

Pramen: Demografická příručka 2006, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

V průběhu 90. let ubyly podíly rozvodů manželství trvajících méně než 9 let. Zvýšil se podíl rozvodů manželství trvajících 15 – 19 let (z 12,9 % v letech 1991-1995 na 17,5 % v letech 2006-2007) a více než 20 let (z 13,9 % v letech 1991-1995 na 24,1 % v letech 2006-2007). Dle Pavlíka během 90. let došlo k poklesu počtu časných rozvodů v prvních třech letech manželství po neuvážených sňatcích, které byly zapříčiněny převážně vysokou sňatečností v mladém nezralém věku, často pod tlakem těhotenství. Rozvody v prvním roce manželství byly zákonem zakázány, tyto rozvody se však z větší části přesunuly do druhého roku.

Tab. 15. Rozvody podle délky trvání manželství v České republice od roku 1991 do roku 2005 (v %)

Průměr let	0-1	2	3	4-5	6-7	8-9	10-14	15-19	20+
1991-1995	6,7	7,9	8,3	14,2	11,1	8,9	16,1	12,9	13,9
1996-2000	4,6	5,4	6,1	12,5	12,0	10,5	18,8	12,3	17,8
2001-2005	4,0	4,6	5,2	10,2	9,3	8,6	21,3	15,8	21,2
2006-2007	4,3	4,7	4,5	9,8	9,3	8,2	17,8	17,5	24,1

Pramen: Demografická příručka 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Na začátku 90. let se častěji rozváděla manželství s jedním nebo více dětmi. Po roce 2000 se nejvíce rozváděla bezdětná manželství. Z rozvedených manželství v letech 1991-1995 bylo 28,3 % bezdětných, v letech 2006-2007 40,2 %.

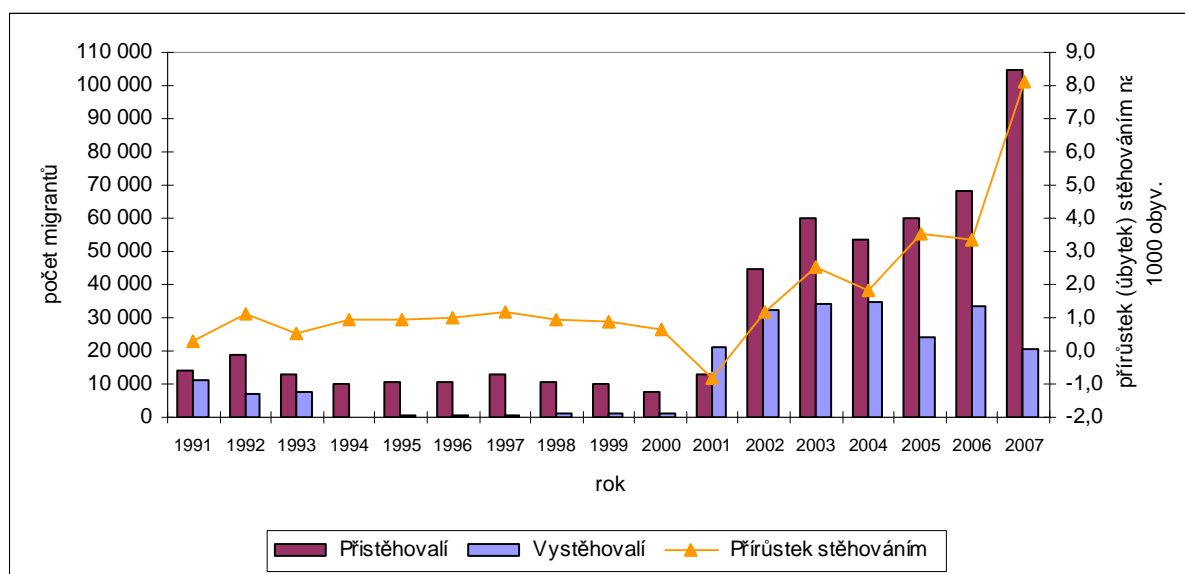
Tab. 16. Vývoj rozvodů podle počtu nezletilých dětí z rozvedených manželství v České republice od roku 1991 do roku 2007 (v %)

Průměr let	Počet dětí			Průměrný počet dětí
	0	1	2+	
1991-1995	28,3	40,7	31,0	1,1
1996-2000	33,7	38,7	27,6	1,0
2001-2005	36,6	36,2	27,2	0,9
2006-2007	40,2	34,1	25,7	0,9

Pramen: Demografická příručka 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

5.3. Vývoj migrace obyvatelstva

Obr. 12. Vývoj zahraniční migrace v České republice od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická příručka 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha.

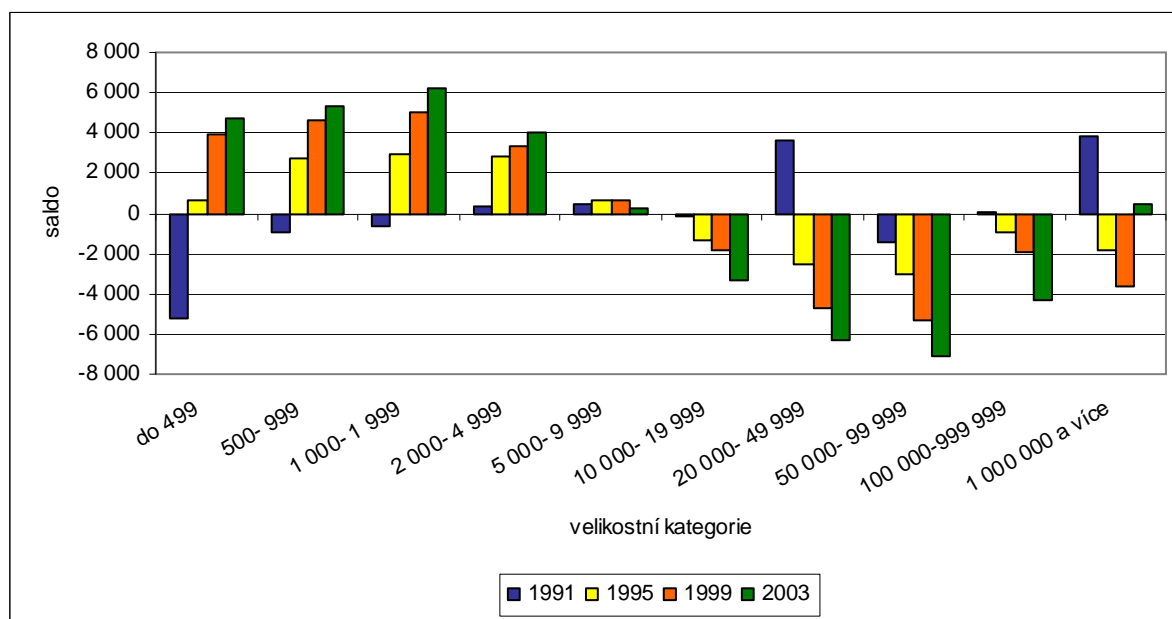
Změna politické situace ovlivnila také zahraniční migraci. Česká republika se stala imigrační zemí. Po celá 90. léta obyvatelstvo migrací přibývalo. Od roku 2001 se změnila metodika sledování zahraniční migrace, čímž ztratily údaje o počtech emigrantů a imigrantů návaznost na předchozí léta (blíže viz metodika). V důsledku této legislativní změny byl rok 2001 jediným se záporným saldem zahraniční migrace.

Roční počty přistěhovalých byly po celá 90. léta až na rok 1999 vyšší než 10 000. Roční počty vystěhovalých byly od roku 1994 do roku 1997 nižší než 1 000. Přírůstek stěhováním se v devadesátých letech pohyboval až na roky 1991 a 1993 kolem hodnoty 1 ‰. V roce 2001 byl přírůstek stěhováním záporný (- 0,8 ‰). Po roce 2001 se roční počty přistěhovalých výrazně zvýšily až na necelých 104 500 v roce 2007. Kromě roku 2005 se roční počty vystěhovalých pohybovaly od roku 2002 do roku 2006 kolem 34 000. V roce 2007 se snížil počet vystěhovalých na 20 500. Migrační přírůstek byl v roce 2003 2,5 ‰ a v roce 2007 8,1 ‰.

Trendy vnitřního stěhování a jeho regionální struktura se během 90. let radikálně změnily v důsledku ekonomických a sociálních proměn, prudkého poklesu hromadné bytové výstavby a nerozvinutého trhu s byty. Pokračoval sice pokles migrační mobility, patrný již v 70. a 80. letech snižováním objemu stěhování na větší vzdálenosti a migračním „uzavíráním“ územních jednotek již na úrovni okresů, ale především se zastavil proces koncentrace obyvatelstva. Zvýšila se migrační atraktivita menších obcí do 5 000 obyvatel a naopak větší a postupně i malá města se stala migračně ztrátovými. U velkých měst začínají být patrné dekoncentrační tendence. Na významu získávají opět přechodné formy pohybu obyvatelstva – nedenní dojíždka spojená s přechodným bydlením v pronajatých bytech či ubytovacích zařízeních ve městech. (Pavlík, 2002)

Charakteristickými rysy vnitřní migrace v 90. letech bylo snižování koncentrace obyvatelstva a nástup suburbanizačních procesů (migrační ztráty velkých měst a růst malých obcí v jejich zázemí). V roce 1991 měla nejvyšší migrační přírůstek Praha a obce s 20 000 až 50 000 obyvateli. Nejvyšší migrační ztráty měly nejmenší obce do 500 obyvatel a obce s 50 000 až 100 000 obyvateli, u kterých se migrační ztráty zvyšovaly od začátku 90 let. Dále měly migrační ztráty obce s 500 až 2 000 obyvateli. V roce 1995 byla již situace opačná. Obce do 5 000 obyvatel migrací získávaly a obce s více než 10 000 obyvateli migrací ztrácely. Tento trend vývoje dále pokračoval. Migrační přírůstky obcí do 5 000 obyvatel a migrační ztráty obcí s více než 10 000 obyvateli se zvyšovaly nejen ve 2. polovině 90. let, ale i po roce 2000.

Obr. 13. Vývoj migračního salda v České republice podle velikostních skupin obcí od roku 1991 do roku 2003

Pramen: Vnitřní stěhování v ČR 1991 – 2004, ČSÚ, Praha

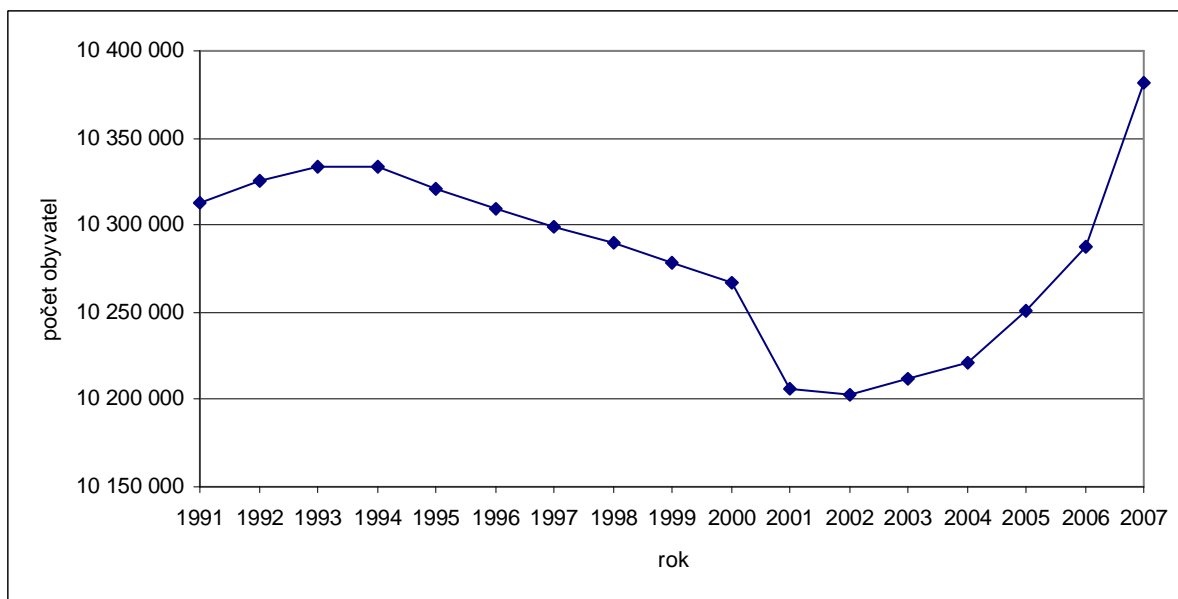
Jak uvádí Čekal (2006), nejdůležitější změny v migrační atraktivitě regionů České republiky v 90. letech jsou ovlivněny jednak charakterem ekonomické základny daného území (zejména negativní vliv restrukturalizace na zápornou migrační bilanci Ostravska a Podkrušnohoří) a dále rozvojem suburbanizace v okolí největších měst, především širšího zázemí Prahy. Hlavní město Praha se v roce 1997 poprvé ve statisticky evidované historii vnitrostátní migrace stává ztrátové, ale celá pražská aglomerace, zahrnující vedle samotného hlavního města i území okolních okresů, zůstává nadále výrazně migračně zisková. Díky tomu Středočeský kraj zaznamenává vysoký migrační zisk. Ze ztrátové oblasti se v migračně ziskový proměnil i Jihomoravský kraj (zejména díky zázemí brněnské aglomerace) a významně klesla ztráta Západočeského kraje (opět především díky okolním okresům Plzně). Poměrně významné jsou také změny v jihozápadním pohraničí způsobené otevřením hranic po odstranění „železné opony“. Tato dlouhodobě ztrátová oblast začala na počátku devadesátých let snižovat migrační úbytky a některé okresy začaly dokonce migrací získávat obyvatelstvo. Ve druhé polovině 90. let však jejich atraktivita pozvolna klesá.

5.4. Vývoj počtu a celkového pohybu obyvatelstva

Počet obyvatel České republiky do roku 1993 rostl. Od roku 1994 do roku 2002 obyvatel ubývalo. Mezi roky 1993 až 2002 se snížil počet obyvatel České republiky o 1,3 %. K největšímu snížení počtu obyvatel o 0,6 % došlo mezi rokem 2000 až 2001, což souviselo především s legislativní změnou ve sledování zahraniční migrace. Od roku 2003 počet

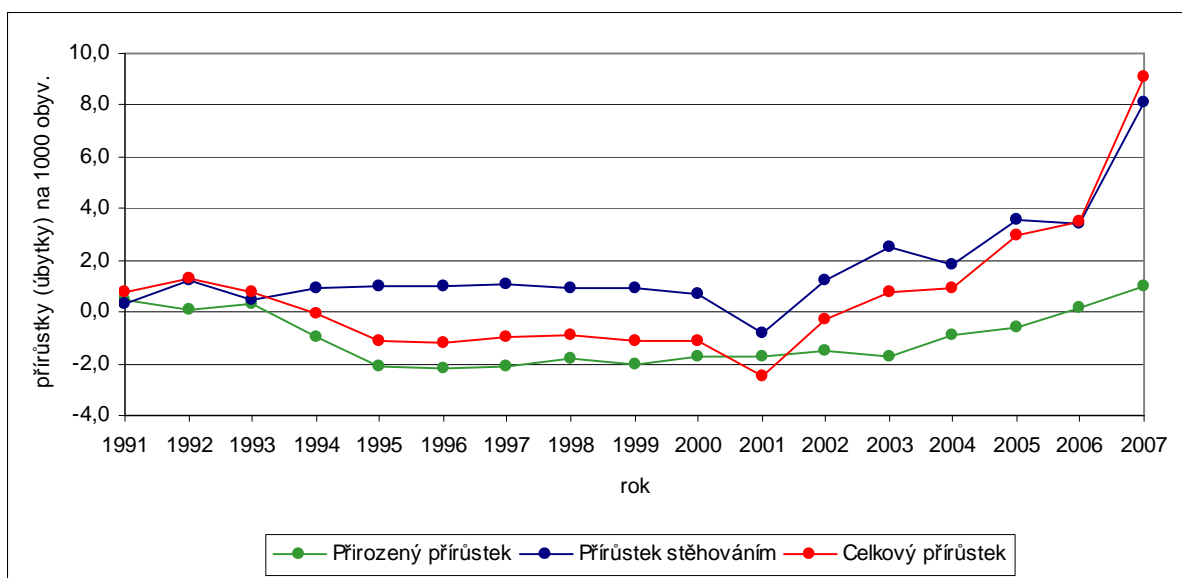
obyvatel rostl, nejvíce mezi rokem 2006 až 2007, kdy se zvýšil počet obyvatel o 0,9 % zejména díky zahraniční migraci. K 31. 12. 2007 měla Česká republika 10 381 130 obyvatel.

Obr. 14. Vývoj počtu obyvatel České republiky od roku 1991 do roku 2007 (k 31. 12.)

Pramen: Veřejná databáze ČSÚ, ČSÚ, Praha.

Obr. 15. Vývoj přirozeného přírůstku, migračního salda a celkového přírůstku obyvatelstva České republiky od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Přírůstky stěhováním, které se od roku 1994 do roku 2000 pohybovaly kolem 1 ‰, nestačily pokrýt úbytky obyvatel přirozenou měnou kolem -2 ‰ a obyvatel po celé toto období ubývalo. V roce 2001 byl celkový úbytek obyvatel nejvyšší -2,5 ‰. Od roku 2003

obyvatel přibývalo, ale především díky migraci. V roce 2007 činil přírůstek stěhováním 8,1 ‰ a celkový přírůstek 9,1 ‰. Mezi kraji České republiky byl nejmenší celkový přírůstek obyvatelstva v roce 2007 v kraji Moravskoslezském (0,5 ‰) a největší byl v kraji Středočeském (22,4 ‰).

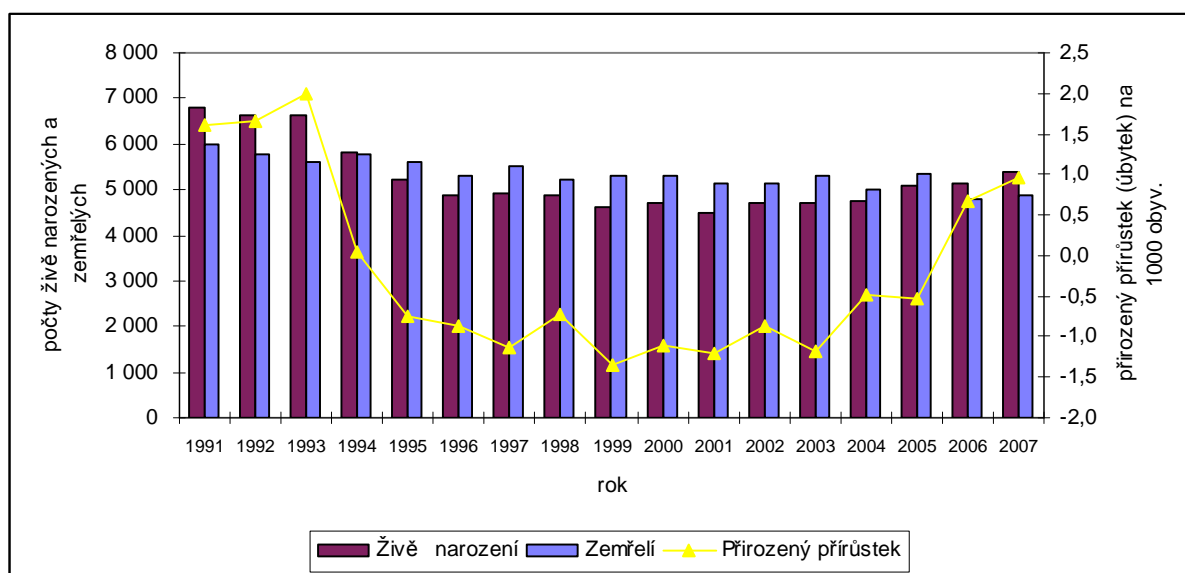
6. Pohyb obyvatelstva kraje Vysočina v období transformace

6.1. Vývoj přirozeného pohybu obyvatelstva kraje Vysočina

Po celá 90. léta se v kraji Vysočina stejně jako v celé České republice snižovaly počty živě narozených dětí. Výjimkou byly roky 1993 a 1997, kdy počty živě narozených dětí mírně vzrostly. K největšímu snížení počtu živě narozených došlo mezi roky 1993 a 1996, a to o 26,7 %. Nejméně dětí se narodilo v kraji v roce 2001, a to 4 500, tj. o 33,8 % méně než v roce 1991. V České republice se nejméně dětí narodilo v roce 1999. Od roku 2001 počet živě narozených v kraji Vysočina rostl. V roce 2007 se narodilo 5370 dětí, tj. o 19,2 % více než v roce 2001, ale o 21,2 % méně než v roce 1991. Porodností 10,5 ‰ v roce 2007 byl kraj Vysočina na předposledním místě mezi kraji. Nižší porodnost v roce 2007 byla jen v kraji Zlínském (10,3 ‰).

Po celá 90. léta mimo roky 1994 a 1997 se v kraji Vysočina stejně jako v České republice snižovaly počty zemřelých osob. Ke zvýšení počtu zemřelých došlo v roce 2003, 2005 a nepatrně se zvýšil počet zemřelých i v roce 2007. Ovšem v roce 2004, 2006 a 2007 byla hrubá míra úmrtnosti v kraji pod hranicí 10 ‰, kdežto v celé České republice se udržovala po celé sledované období nad hranicí 10 ‰. V kraji Vysočina byla v roce 2007 nejnižší úmrtnost ze všech krajů České republiky.

Obr. 16. Vývoj počtu živě narozených a zemřelých a přirozeného přírůstku/úbytku obyvatelstva v kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha.

Od roku 1995 do roku 2005 byly počty živě narozených nižší než počty zemřelých a obyvatelstva přirozenou měnou ubývalo. Od roku 2006 počet obyvatel kraje Vysočina

přirozenou měnou roste. V roce 2007 byla hodnota přirozeného přírůstku obyvatelstva (1 ‰) v kraji Vysočina stejná jako v celé České republice.

V kraji Vysočina, jeho okresech a SOORP stejně jako v celé České republice rostl od počátku 90. let podíl dětí narozených mimo manželství. V kraji Vysočina byl podíl dětí narozených mimo manželství v roce 1991 4,7 % (průměr za celou Českou republiku byl 9,8 %). V roce 2007 byl v kraji Vysočina podíl dětí narozených mimo manželství 25,2 % (v celé České republice to bylo 34,5 %). Podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2007 v kraji Vysočina je nejnižší ze všech krajů v České republice. Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2007 v okrese Havlíčkův Brod (27,1 %), dále pak v okrese Jihlava (26,6 %), Třebíč (25,6 %), Pelhřimov (24,7 %) a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (22,4 %). Ze SOORP byl nejvyšší podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2007 ve SOORP Havlíčkův Brod (28,3 %) a dále ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem (28,2 %). Naopak nejnižší podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2007 byl ve SOORP Velké Meziříčí (19,8 %) a dále ve SOORP Nové Město na Moravě (21,1 %).

Tab. 17. Vývoj počtu živě narozených dětí mimo manželství v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007 (v ‰)

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Česká republika	9,8	12,7	15,6	17,8	20,6	23,5	28,5	31,7	34,5
kraj Vysočina	4,7	6,4	7,8	8,8	11,3	12,6	18,2	22,7	25,2
okresy:									
Havlíčkův Brod	4,1	6,6	8,3	7,3	10,2	10,4	17,6	21,5	27,1
Jihlava	6,3	8,2	10,5	12,4	14,2	14,5	20,7	26,6	26,6
Pelhřimov	3,7	5,4	8,0	9,1	9,7	13,5	17,9	21,1	24,7
Třebíč	5,1	6,6	6,8	7,9	11,8	14,1	19,8	25,1	25,6
Žďár nad Sázavou	4,1	5,2	6,0	7,5	10,0	10,8	14,9	18,6	22,4

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha.

Od roku 1991 do roku 2007 vzrostl postupně průměrný věk matek při narození prvního dítěte v kraji Vysočina o 5 let na 27 let v roce 2007 (v celé České republice to bylo o 5,4 let na 27,6 v roce 2007). Obdobný trend pozorujeme i ve všech okresech kraje. Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší průměrný věk matek při narození prvního dítěte v roce 2007 v okrese Jihlava (27,3 let), dále pak v okrese Třebíč (27,2 let). Ze SOORP byl nejvyšší průměrný věk matek při narození prvního dítěte v roce 2007 ve SOORP Světlá nad Sázavou (27,5 let) a nejnižší ve SOORP Pacov (25,6 let).

Tab. 18. Vývoj průměrného věku matek při narození prvního dítěte v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Česká republika	22,2	22,2	22,9	23,7	24,4	25,3	26,1	26,9	27,6
kraj Vysočina	22,0	22,0	22,5	23,4	24,1	25,0	25,7	26,6	27,0
okresy:									
Havlíčkův Brod	21,8	22,0	22,2	23,4	23,9	24,9	25,5	26,8	26,9
Jihlava	22,0	21,9	22,5	23,5	24,2	25,2	25,7	26,8	27,3
Pelhřimov	22,1	22,0	23,0	23,5	24,3	25,2	25,9	26,7	26,9
Třebíč	21,9	22,0	22,6	23,4	23,9	24,7	25,6	26,3	27,2
Žďár nad Sázavou	22,1	21,9	22,3	23,1	24,0	25,0	25,7	26,5	26,9

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha.

Stejně jako v celé České republice tak i v kraji Vysočina a jeho okresech klesala od počátku 90. let úhrnná plodnost. V roce 1991 byla úhrnná plodnost v kraji Vysočina (1,92) vyšší než v celé České republice (1,86). Ovšem v roce 2007 tomu bylo naopak. V kraji Vysočina v roce 2007 byla úhrnná plodnost 1,39, zatímco v celé České republice 1,44. Nižší úhrnná plodnost než v kraji Vysočina v roce 2007 byla jen v krajích Zlínském (1,34) a v Hlavní městě Praha (1,30). V okresech kraje Vysočina byla na začátku 90. let nejvyšší úhrnná plodnost v okrese Třebíč (2,04) a v okrese Žďár nad Sázavou (2,01). V roce 2007 byla nejvyšší úhrnná plodnost v okrese Havlíčkův Brod a v okrese Žďár nad Sázavou (1,45), naopak nejnižší v okrese Pelhřimov (1,30).

Tab. 19. Vývoj úhrnné plodnosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007

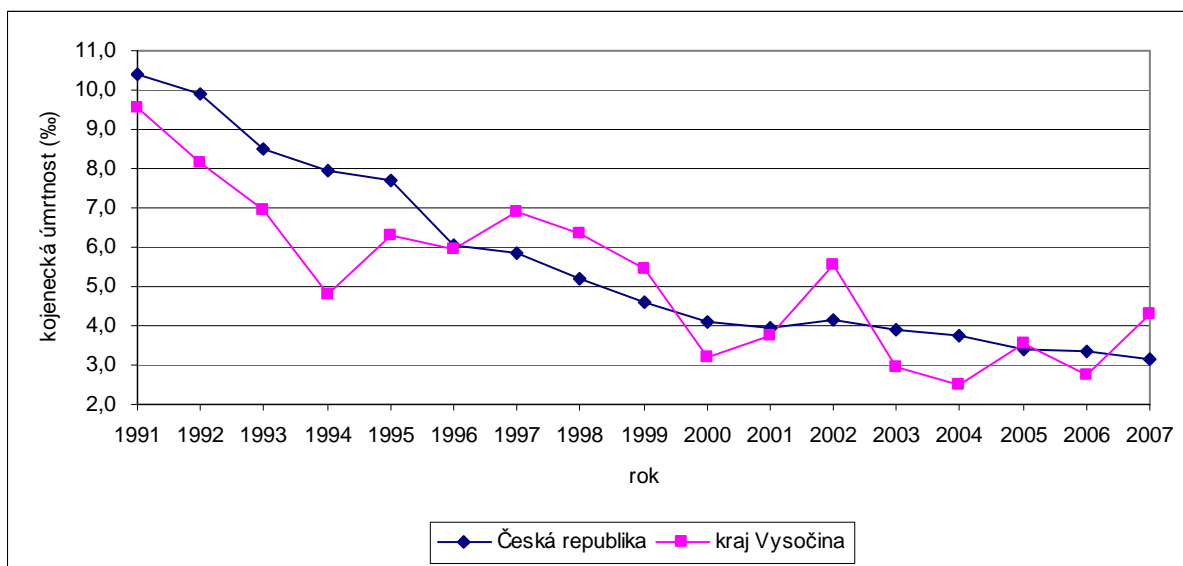
	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Česká republika	1,86	1,67	1,28	1,17	1,13	1,15	1,18	1,28	1,44
kraj Vysočina	1,92	1,79	1,37	1,25	1,15	1,14	1,19	1,29	1,39
okresy:									
Havlíčkův Brod	1,82	1,67	1,35	1,19	1,14	1,08	1,16	1,28	1,46
Jihlava	1,85	1,76	1,30	1,21	1,15	1,11	1,18	1,30	1,40
Pelhřimov	1,81	1,74	1,29	1,24	1,15	1,16	1,18	1,26	1,30
Třebíč	2,04	1,91	1,39	1,23	1,14	1,18	1,22	1,29	1,35
Žďár nad Sázavou	2,01	1,86	1,48	1,36	1,19	1,14	1,19	1,31	1,45

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha.

Vývoj kojenecké úmrtnosti v kraji Vysočina se odlišuje od vývoje v celé České republice. Kojenecká úmrtnost v České republice se po celé sledované období postupně snižovala. V roce 1991 byla kojenecká úmrtnost v celé České republice 10,4 ‰ a v roce 2007 jen 3,1 ‰, tj. snížení o 70,2 ‰. V kraji Vysočina byla sice kojenecká úmrtnost v roce 1991

(9,5 ‰) nižší než v celé České republice a do roku 1994 se také snižovala (4,8 ‰), ale poté byly roky, kdy kojenecká úmrtnost prudce vzrostla (1995, 1997, 2002, 2005, 2007) a její hodnota byla několik let vyšší než celorepublikový průměr, nebo naopak prudce klesla (2000, 2003, 2004, 2006) a její hodnota byla nižší než celorepublikový průměr.

Obr. 17. Vývoj kojenecké úmrtnosti v České republice a v kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

V roce 2007 byla kojenecká úmrtnost v kraji Vysočina 4,3 ‰, tedy o 54,7 % nižší než v roce 1991. Mezi kraji České republiky měl kraj Vysočina v roce 2007 třetí nejvyšší hodnotu kojenecké úmrtnosti. Vyšší kojenecká úmrtnost v roce 2007 byla jen v krajích Ústeckém (5,2 ‰) a Karlovarském (5,8 ‰). Z okresů kraje Vysočina byla v první polovině devadesátých let nejvyšší kojenecká úmrtnost v okrese Pelhřimov (8,8 ‰) a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (6,0 ‰). Na konci sledovaného období v letech 2006 – 2007 byla nejvyšší kojenecká úmrtnost v okrese Havlíčkův Brod (5,4 ‰) a nejnižší v okrese Třebíč (2,2 ‰). Okres Havlíčkův Brod byl jediným okresem, kde v posledních dvou letech sledovaného období kojenecká úmrtnost prudce vzrostla.

Tab. 20. Vývoj kojenecké úmrtnosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007

	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Česká republika	8,9	5,2	3,8	3,2
kraj Vysočina	7,2	5,6	3,7	3,5
okresy:				
Havlíčkův Brod	6,4	4,6	2,3	5,4
Jihlava	8,6	6,4	4,1	3,4
Pelhřimov	8,8	8,7	4,2	2,9
Třebíč	6,7	4,5	4,6	2,2
Žďár nad Sázavou	6,0	4,8	4,0	3,6

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Vývoj přirozeného pohybu v jednotlivých okresech kopíruje vývoj v celém kraji. Výjimkou jsou okresy Pelhřimov a Žďár nad Sázavou. Ve všech okresech docházelo v 90. letech ke snižování počtu živě narozených a zemřelých. Obyvatel od druhé poloviny 90. let do roku 2005 ve všech okresech kromě okresu Žďár nad Sázavou přirozeným pohybem ubývalo.

Nejnižší hrubé míry porodnosti v kraji v období 1991 – 2007 vykazoval okres Pelhřimov (v letech 1996 – 2000 byla hrubá míra porodnosti pod hranicí 9 ‰). Okres Pelhřimov měl navíc v celém sledovaném období nejvyšší hrubé míry úmrtnosti (v první polovině 90. let 12,2 ‰). V okrese Pelhřimov jako v jediném okrese kraje Vysočina obyvatel po celé sledované období 1991 – 2007 přirozenou měnou ubývalo (v letech 2001 – 2005 přirozený úbytek 2,5 ‰). Naopak nejvyšší hrubé míry porodnosti v kraji v celém sledovaném období vykazoval okres Žďár nad Sázavou – v první polovině 90. let 13 ‰, v letech 2006 a 2007 10,5 ‰. Ještě o něco vyšší hrubou mírou porodnosti 10,8 ‰ měl ve stejném období okres Jihlava. Okres Žďár nad Sázavou je také okrese, kde po celé sledované období 1991 – 2007 byly nejnižší hodnoty hrubé míry úmrtnosti. Okres Žďár nad Sázavou je jediným okrese v kraji Vysočina, kde po celé sledované období obyvatel přirozenou měnou přibývalo. V první polovině 90. let zde dosahoval přirozený přírůstek hodnoty 2,8 ‰ a na konci sledovaného období 1,9 ‰. Okres Jihlava měl ve stejném období 2006 – 2007 přirozený přírůstek 1,6 ‰. V ostatních okresech, kraji i celé České republice nedosáhl přirozený přírůstek v letech 2006 – 2007 hodnoty 1 ‰.

Tab. 21. Vývoj přirozeného pohybu obyvatelstva v České republice, v kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007

Průměr let	Střední stav	Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek	na 1000 obyv.		
					Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek
Česká republika							
1991-1995	10324803	114952	119620	-4668	11,1	11,6	-0,4
1996-2000	10293845	90404	110764	-20361	8,8	10,7	-2,0
2001-2005	10213526	95412	108480	-13068	9,4	10,6	-1,3
2006-2007	10294668	110232	104539	5693	10,7	10,2	0,6
kraj Vysočina							
1991-1995	515 152	6 222	5 752	470	12,1	11,2	0,9
1996-2000	515 621	4 793	5 327	-534	9,3	10,3	-1,0
2001-2005	510 911	4 748	5 183	-435	9,3	10,1	-0,9
2006-2007	511 835	5 243	4 827	417	10,2	9,4	0,8
okresy:							
Havlíčkův Brod							
1991-1995	96 094	1 088	1 136	-48	11,3	11,8	-0,5
1996-2000	95 872	859	1 020	-161	9,0	10,7	-1,7
2001-2005	94 842	849	999	-150	9,0	10,5	-1,6
2006-2007	95 109	977	921	56	10,3	9,7	0,6
Jihlava							
1991-1995	110 324	1 294	1 205	89	11,7	10,9	0,8
1996-2000	110 530	997	1 111	-115	9,0	10,1	-1,0
2001-2005	109 766	1 037	1 086	-49	9,4	9,9	-0,4
2006-2007	110 681	1 194	1 012	182	10,8	9,1	1,6
Pelhřimov							
1991-1995	74 186	839	907	-68	11,3	12,2	-0,9
1996-2000	74 093	669	840	-171	9,0	11,4	-2,3
2001-2005	72 543	647	831	-183	8,9	11,5	-2,5
2006-2007	72 599	684	749	-65	9,4	10,3	-0,9
Třebíč							
1991-1995	114 868	1 443	1 282	161	12,6	11,2	1,4
1996-2000	115 080	1 080	1 188	-108	9,4	10,3	-0,9
2001-2005	114 313	1 059	1 152	-94	9,3	10,1	-0,8
2006-2007	114 034	1 134	1 113	21	9,9	9,8	0,2
Žďár nad Sázavou							
1991-1995	119 679	1 558	1 221	336	13,0	10,2	2,8
1996-2000	120 046	1 188	1 168	20	9,9	9,7	0,2
2001-2005	119 252	1 156	1 116	40	9,7	9,4	0,3
2006-2007	119 166	1 256	1 032	224	10,5	8,6	1,9

Pramen: Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998-2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Jak je patrné z tab. 24, v celém sledovaném období vykazoval nejnižší hrubou míru porodnosti SOORP Světlá nad Sázavou. Od poloviny 90. let do roku 2005 nedosahovala hrubá míra porodnosti ve SOORP Světlá nad Sázavou ani hodnoty 9 ‰ (v letech 1996 – 2000 jen 8,2 ‰). Podobně u SOORP Pacov dosahovaly hodnoty hrubé míry porodnosti v letech 1996 – 2005 jen 8,3 ‰. Hrubou míru porodnosti pod 9 ‰ měla i SOORP Náměšť nad Oslavou (v letech 1996 – 2005), SOORP Jihlava (v letech 1996 – 2000) a SOORP Telč

(v letech 2001 – 2005). Na konci sledovaného období byla nejvyšší hrubá míra porodnosti přes 11 ‰ ve SOORP Velké Meziříčí a SOORP Jihlava. SOORP Velké Meziříčí měl po celé sledované období nejvyšší hodnoty hrubé míry porodnosti (14,4 ‰ v letech 1991 – 1995 a 11,4 ‰ v letech 2006 – 2007).

Nejvyšší hrubou míru úmrtnosti v celém sledovaném období vykazoval SOORP Humpolec (14,6 ‰ v letech 1991 – 1995, 14,0 ‰ v letech 1996-2000 a 12,6 ‰ v letech 2001 – 2005) a SOORP Pacov (11,7 ‰ v letech 2006 – 2007). Vysoké hodnoty hrubé míry úmrtnosti dosahoval také SOORP Moravské Budějovice (14, 0 ‰ v letech 1991 – 1995). Naopak nejnižší hodnoty hrubé míry úmrtnosti vykazoval SOORP Žďár nad Sázavou. V celém sledovaném období byla hrubá míra úmrtnosti ve SOORP Žďár nad Sázavou pod hranicí 9 ‰. V letech 2006 – 2007 byla hrubá míra úmrtnosti ve SOORP Žďár nad Sázavou jen 7,6 ‰. Pod hodnotu 9 ‰ byla hrubá míra úmrtnosti také ve SOORP Nové Město na Moravě (v letech 2001 – 2007) a ve SOORP Velké Meziříčí (v letech 2006 – 2007).

Po celé sledované období ubývalo obyvatel přirozenou měnou ve SOORP Humpolec, nejvíce v letech 1996 – 2000, a to 5 ‰, SOORP Pacov 4,5 ‰, SOORP Moravské Budějovice a SOORP Světlá nad Sázavou. Žďár nad Sázavou je jediným SOORP, kde po celé sledované období obyvatel přirozenou měnou přibývalo (nejvíce v letech 1991 – 1995 4,2 ‰ a 2006 – 2007 2,8 ‰). Obyvatel přirozenou měnou na konci sledovaného období v letech 2006 – 2007 přibylo jen ve SOORP Žďár na Sázavou, Jihlava, Nové Město na Moravě, Havlíčkův Brod, Chotěboř a Třebíč. V ostatních SOORP obyvatel na konci sledovaného období přirozenou měnou stále ubývá.

Tab. 22. Vývoj přirozeného pohybu obyvatelstva ve SOORP kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007

Průměr let	Střední stav	Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek	na 1000 obyv.		
					Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek
Bystřice nad Pernštejnem							
1991-1995	21826	252	253	-1	11,6	11,6	0,0
1996-2000	21472	202	241	-40	9,4	11,2	-1,8
2001-2005	20956	195	222	-27	9,3	10,6	-1,3
2006-2007	20728	194	213	-20	9,3	10,3	-0,9
Havlíčkův Brod							
1991-1995	51777	596	635	-39	11,5	12,3	-0,8
1996-2000	51663	467	571	-103	9,0	11,0	-2,0
2001-2005	51497	471	544	-73	9,1	10,6	-1,4
2006-2007	51873	566	510	56	10,9	9,8	1,1
Humpolec							
1991-1995	17241	192	251	-59	11,1	14,6	-3,4
1996-2000	17156	155	240	-85	9,0	14,0	-5,0
2001-2005	16855	153	212	-59	9,1	12,6	-3,5
2006-2007	16976	152	186	-35	8,9	11,0	-2,0
Chotěboř							
1991-1995	22545	272	252	20	12,0	11,2	0,9
1996-2000	22570	211	228	-17	9,4	10,1	-0,8
2001-2005	22376	206	231	-24	9,2	10,3	-1,1
2006-2007	22515	231	208	23	10,2	9,2	1,0
Jihlava							
1991-1995	96872	1112	1034	78	11,5	10,7	0,8
1996-2000	97051	866	964	-98	8,9	9,9	-1,0
2001-2005	96473	920	944	-24	9,5	9,8	-0,2
2006-2007	97554	1071	885	186	11,0	9,1	1,9
Moravské Budějovice							
1991-1995	24596	310	343	-34	12,6	14,0	-1,4
1996-2000	24460	233	311	-77	9,5	12,7	-3,2
2001-2005	24395	220	272	-52	9,0	11,1	-2,1
2006-2007	24359	227	254	-27	9,3	10,4	-1,1
Náměšť nad Oslavou							
1991-1995	13765	177	151	26	12,9	11,0	1,9
1996-2000	13679	117	144	-26	8,6	10,5	-1,9
2001-2005	13592	116	153	-37	8,6	11,3	-2,7
2006-2007	13404	127	144	-18	9,4	10,7	-1,3
Nové Město na Moravě							
1991-1995	19664	254	191	64	12,9	9,7	3,2
1996-2000	19554	189	194	-5	9,7	9,9	-0,2
2001-2005	19517	195	174	21	10,0	8,9	1,1
2006-2007	19578	206	174	32	10,5	8,9	1,6

(pokračování na následující straně)

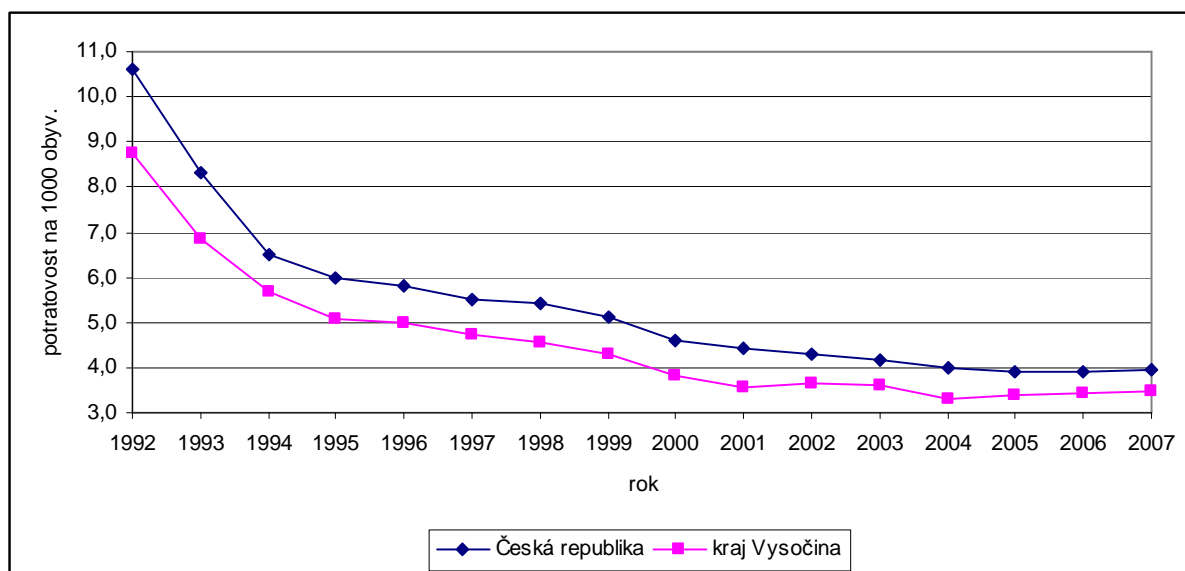
Průměr let	Střední stav	Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek	na 1000 obyv.		
					Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek
Pacov							
1991-1995	10569	114	131	-17	10,8	12,4	-1,6
1996-2000	10449	87	134	-47	8,3	12,8	-4,5
2001-2005	10166	85	118	-33	8,3	11,6	-3,3
2006-2007	10040	95	118	-23	9,5	11,7	-2,2
Pelhřimov							
1991-1995	46402	533	525	8	11,5	11,3	0,2
1996-2000	46395	427	466	-39	9,2	10,1	-0,8
2001-2005	45523	409	501	-91	9,0	11,0	-2,0
2006-2007	45583	438	446	-8	9,6	9,8	-0,2
Světlá nad Sázavou							
1991-1995	21288	215	246	-31	10,1	11,5	-1,5
1996-2000	21079	177	218	-41	8,4	10,3	-1,9
2001-2005	20578	169	221	-52	8,2	10,8	-2,5
2006-2007	20328	174	199	-25	8,6	9,8	-1,2
Telč							
1991-1995	13831	187	175	12	13,5	12,6	0,9
1996-2000	13779	134	151	-16	9,8	10,9	-1,2
2001-2005	13683	120	145	-25	8,8	10,6	-1,8
2006-2007	13521	130	132	-2	9,6	9,7	-0,1
Třebíč							
1991-1995	76474	956	787	169	12,5	10,3	2,2
1996-2000	76827	730	734	-4	9,5	9,5	-0,1
2001-2005	76326	723	727	-5	9,5	9,5	-0,1
2006-2007	76272	781	716	65	10,2	9,4	0,9
Velké Meziříčí							
1991-1995	34612	498	406	92	14,4	11,7	2,7
1996-2000	34841	358	374	-20	10,3	10,7	-0,6
2001-2005	34870	330	348	-17	9,5	10,0	-0,5
2006-2007	35197	401	312	90	11,4	8,9	2,5
Žďár nad Sázavou							
1991-1995	43611	557	374	183	12,8	8,6	4,2
1996-2000	44086	439	358	80	9,9	8,1	1,8
2001-2005	43909	435	372	63	9,9	8,5	1,4
2006-2007	43911	455	334	122	10,4	7,6	2,8

Pramen: Správní obvody obcí s rozšířenou působností – kraj Vysočina 2004, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998-2007, ČSÚ, Praha., Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

6.2. Vývoj potratovosti, sňatečnosti a rozvodovosti v kraji Vysočina

V kraji Vysočina, jeho okresech a SOORP stejně jako v celé České republice se potratovost od počátku 90. let snižovala. Po celé sledované období byla potratovost v kraji Vysočina průměrně o 0,8 ‰ nižší než v celé České republice. K největšímu snížení hrubé míry potratovosti v kraji Vysočina stejně jako v celé České republice došlo v první polovině 90. let. Od roku 1992 do roku 1995 se snížila hrubá míra potratovosti v kraji Vysočina o 41,4 %, v celé České republice o 43,4 %. V roce 2007 byla hrubá míra potratovosti v kraji Vysočina 3,5 ‰, v celé České republice 4 ‰. Nižší hodnota hrubé míry potratovosti v roce 2007 než v kraji Vysočina byla jen v kraji Pardubickém (3,3 ‰) a stejná hodnota jako v kraji Vysočina byla ještě v kraji Zlínském.

Obr. 18. Vývoj hrubé míry potratovosti v České republice a v kraji Vysočina od roku 1992 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Nejnižší hrubá míra potratovosti v letech 1992-1995 byla v okrese Pelhřimov (6,1 ‰) a nejvyšší v okrese Třebíč (7,3 ‰). Ovšem na konci sledovaného období v letech 2006 – 2007 byla hrubá míra potratovosti v okrese Třebíč nejnižší (3,1 ‰). Stejná hodnota v letech 2006 – 2007 byla v ještě v okrese Žďár nad Sázavou. Nejvyšší hodnota hrubé míry potratovosti v letech 2006 – 2007 byla v okrese Jihlava (3,9 ‰). V posledních dvou letech sledovaného období se zvýšila hrubá míra potratovosti v okresech Havlíčkův Brod, Jihlava a Pelhřimov. Zvýšil se především počet samovolných potratů. V roce 2007 bylo v okresech Havlíčkův Brod, Jihlava a Pelhřimov zaznamenáno nejvíce samovolných potratů od roku

1992. V okrese Jihlava byl dokonce počet samovolných potratů v roce 2007 vyšší než počet UPT.

Tab. 23. Vývoj hrubé míry potratovosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1992 do roku 2007

	1992-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Česká republika	7,9	5,3	4,2	3,9
kraj Vysočina	6,6	4,5	3,5	3,5
okresy:				
Havlíčkův Brod	6,6	4,7	3,5	3,6
Jihlava	6,2	4,1	3,8	3,9
Pelhřimov	6,1	4,3	3,7	3,8
Třebíč	7,3	4,7	3,4	3,1
Žďár nad Sázavou	6,6	4,5	3,1	3,1

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Tab. 24. Vývoj hrubé míry potratovosti ve SOORP kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007

SOORP:	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Bystřice nad Pernštejnem	6,5	4,2	2,6	2,6
Havlíčkův Brod	7,2	5,1	4,0	4,0
Humpolec	5,2	3,9	3,7	3,7
Chotěboř	5,6	3,9	3,0	3,4
Jihlava	6,4	4,2	3,9	4,0
Moravské Budějovice	6,2	4,1	3,1	2,7
Náměšť nad Oslavou	6,5	4,0	2,9	2,3
Nové Město na Moravě	7,1	4,5	3,1	3,0
Pacov	4,1	3,0	2,7	3,5
Pelhřimov	6,9	4,8	3,9	3,8
Světlá nad Sázavou	6,4	4,4	2,9	3,0
Telč	4,3	3,4	2,5	3,1
Třebíč	7,7	5,1	3,7	3,4
Velké Meziříčí	5,8	3,9	2,8	2,5
Žďár nad Sázavou	7,4	5,1	3,7	3,9

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998-2007, ČSÚ, Praha., Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Ze SOORP kraje Vysočina byla v letech 1991 – 1995 nejvyšší hrubá míra potratovosti ve SOORP Třebíč (7,7 ‰) a dále pak ve SOORP Žďár nad Sázavou (7,4 ‰) a nejnižší ve SOORP Pacov (4,1 ‰) a dále pak ve SOORP Telč (4,3 ‰). V letech 2006 – 2007 byla nejvyšší hrubá míra potratovosti ve SOORP Jihlava a Havlíčkův Brod (4 ‰), dále pak ve SOORP Žďár nad Sázavou (3,9 ‰) a ve SOORP Pelhřimov (3,8 ‰). Naopak nejnižší hrubá míra potratovosti na konci sledovaného období byla ve SOORP Náměšť nad Oslavou

(2,3 ‰), dále pak ve SOORP Velké Meziříčí (2,5 ‰), Bystřice nad Pernštejnem (2,6 ‰), Moravské Budějovice (2,7 ‰). K největšímu snížení hrubé míry potratovosti došlo ve SOORP Třebíč (ze 7,7 ‰ v letech 1991 – 1995 na 3,4 ‰ v letech 2006 – 2007).

V letech 2006 – 2007 se zvýšila hrubá míra potratovosti ve SOORP Chotěboř, Jihlava, Pacov, Světlá nad Sázavou, Telč a Žďár nad Sázavou. Ve SOORP Pacov byla potratovost v roce 2007 (4 ‰) dokonce nejvyšší za celé sledované období. Hlavní podíl na zvýšení počtů potratů měly samovolné potraty.

V celé České republice, kraji Vysočina a jeho okresech se po celé sledované období snižoval počet potratů na sto narozených. V kraji Vysočina byl počet potratů na sto narozených po celé sledované období nižší než v celé České republice. Velký rozdíl byl v první polovině 90. let. V České republice bylo v letech 1992 – 1995 71,7 potratů na sto narozených, kdežto v kraji Vysočina 55,3 potratů na sto narozených. Na konci sledovaného období tak velký rozdíl nebyl (36,6 potratů na sto narozených v České republice a 33,8 v kraji Vysočina). V roce 2007 byl počet potratů na sto narozených v kraji Vysočina 33,2. Nižší počet potratů na sto narozených v roce 2007 byl jen v krajích Středočeském a Olomouckém (32,9), Zlínském (31,2) a Jihomoravském (29,1). Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší počet potratů na sto narozených v letech 2006 – 2007 v okrese Pelhřimov (39,8) a nejnižší počet v okrese Žďár nad Sázavou (29,5).

Tab. 25. Vývoj počtu potratů na sto narozených v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1992 do roku 2007

	1992-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Česká republika	71,7	60,0	44,6	36,6
kraj Vysočina	55,3	47,9	37,6	33,8
okresy:				
Havlíčkův Brod	59,1	51,9	39,6	35,4
Jihlava	52,8	45,8	40,1	35,7
Pelhřimov	54,4	47,6	41,2	39,8
Třebíč	59,1	50,2	37,2	31,7
Žďár nad Sázavou	51,7	45,0	32,4	29,5

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Ze SOORP kraje Vysočina v letech 2006 – 2007 byl nejvyšší počet potratů na sto narozených ve SOORP Humpolec (41,3) a dále ve SOORP Pelhřimov (40,0). Naopak nejnižší počet potratů na sto narozených v letech 2006 – 2007 byl ve SOORP Velké Meziříčí (21,9) a dále ve SOORP Náměšť nad Oslavou (24,7). V jediném SOORP Pacov byl počet potratů na

sto narozených na konci sledovaného období dokonce mírně vyšší než ve druhé polovině 90. let.

Tab. 26. Vývoj počtu potratů na sto narozených ve SOORP kraje Vysočina od roku 1996 do roku 2007

SOORP:	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Bystřice nad Pernštejnem	44,1	27,6	27,6
Havlíčkův Brod	56,7	44,0	36,4
Humpolec	43,3	40,7	41,3
Chotěboř	41,5	32,9	33,1
Jihlava	47,4	41,6	35,9
Moravské Budějovice	43,2	34,6	29,2
Náměšť nad Oslavou	46,2	33,9	24,7
Nové Město na Moravě	45,9	32,1	28,1
Pacov	36,1	32,9	36,3
Pelhřimov	51,4	43,4	40,0
Světlá nad Sázavou	53,1	35,7	36,3
Telč	34,8	29,3	32,8
Třebíč	53,2	38,7	33,8
Velké Meziříčí	37,4	28,9	21,9
Žďár nad Sázavou	51,5	37,8	37,7

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998-2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Stejně jako v celé České republice tak i v kraji Vysočina klesala od počátku 90. let úhrnná potratovost. Po celé sledované období byla úhrnná potratovost v kraji Vysočina nižší než v celé České republice. V roce 2007 se v České republice, kraji Vysočina a v okresech Jihlava a Pelhřimov úhrnná potratovost zvýšila. Nejvíce se zvýšila v okrese Pelhřimov (z 0,48 v roce 2005 na 0,60 v roce 2007). Nižší úhrnná potratovost než v kraji Vysočina v roce 2007 (0,48) byla jen v krajích Pardubickém (0,45) a Zlínském (0,44).

Tab. 27. Vývoj úhrnné potratovosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1992 do roku 2007

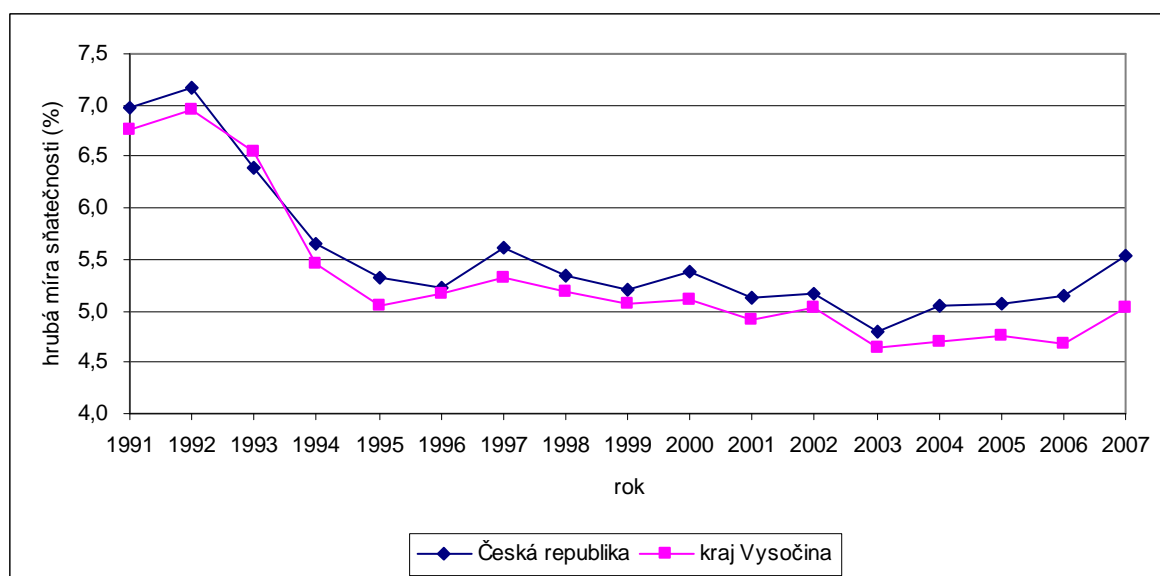
	1992	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Česká republika	1,53	1,18	0,84	0,77	0,70	0,60	0,56	0,53	0,54
kraj Vysočina	1,27	0,99	0,72	0,66	0,59	0,49	0,49	0,46	0,48
okresy:									
Havlíčkův Brod	1,22	1,01	0,75	0,69	0,64	0,47	0,50	0,50	0,49
Jihlava	1,20	0,96	0,66	0,61	0,57	0,55	0,56	0,47	0,53
Pelhřimov	1,31	0,91	0,64	0,70	0,59	0,50	0,54	0,48	0,60
Třebíč	1,29	1,11	0,81	0,70	0,62	0,50	0,48	0,46	0,40
Žďár nad Sázavou	1,32	0,94	0,73	0,62	0,56	0,43	0,40	0,42	0,42

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha.

V okresech kraje Vysočina byla na začátku 90. let nejvyšší úhrnná potratovost v okrese Žďár nad Sázavou (1,32) a nejnižší v okrese Jihlava (1,20). V roce 2007 byla nejvyšší úhrnná potratovost v okrese Pelhřimov (0,60) a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (0,40).

Vývoj sňatečnosti v kraji Vysočina byl od začátku 90. let shodný s vývojem v celé České republice. Hrubá míra sňatečnosti byla v kraji Vysočina po celé sledované období průměrně o 0,2 ‰ nižší než v celé České republice. Jen v roce 1993 byla hrubá míra sňatečnosti v kraji Vysočina (6,5 ‰) vyšší než v celé České republice (6,4 ‰). K největšímu snížení hrubé míry sňatečnosti došlo v kraji Vysočina i v celé České republice v letech 1992 – 1995, a to o více než jednu čtvrtinu. Od roku 1995 do roku 2002 hrubá míra sňatečnosti oscilovala v kraji Vysočina mezi 4,9 až 5,1 ‰ a od roku 2003 do roku 2006 mezi 4,6 až 4,8 ‰. V roce 2007 vzrostla hrubá míra sňatečnosti v kraji Vysočina na 5 ‰ a v celé České republice na 5,5 ‰. Kraj Vysočina společně s krajem Zlínským měly v roce 2007 nejnižší hrubou míru sňatečnosti.

Obr.: 19. Vývoj hrubé míry sňatečnosti v České republice a v kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Vývoj hrubé míry sňatečnosti se v okresech kraje Vysočina až na okresy Pelhřimov a Jihlava po celé sledované období shoduje s vývojem v celém kraji. Okres Pelhřimov byl jediný, kde průměrná hrubá míra sňatečnosti v letech 2006 – 2007 (4,5 ‰) byla nižší než v letech 2001 – 2005 (4,6 ‰). V okrese Jihlava zůstala hrubá míra sňatečnosti v obou obdobích stejná (5,2 ‰). V první polovině 90. let byla nejvyšší hrubá míra sňatečnosti

v okrese Třebíč (6,3 ‰) a nejnižší v okrese Havlíčkův Brod (5,9 ‰). V letech 2006 – 2007 byla nejvyšší hrubá míra sňatečnosti v okrese Jihlava (5,2 ‰) a nejnižší v okrese Třebíč a Havlíčkův Brod (4,8 ‰).

Tab. 28. Vývoj hrubé míry sňatečnosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007

	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Česká republika	6,3	5,4	5,0	5,3
kraj Vysočina	6,2	5,2	4,8	4,9
okresy:				
Havlíčkův Brod	5,9	5,1	4,6	4,8
Jihlava	6,2	5,3	5,2	5,2
Pelhřimov	6,1	5,1	4,6	4,5
Třebíč	6,3	5,1	4,7	4,8
Žďár nad Sázavou	6,2	5,3	4,8	4,9

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Ze SOORP kraje Vysočina byla nejvyšší hrubá míra sňatečnosti v letech 1991 – 1995 ve SOORP Nové Město na Moravě a Pacov (6,5 ‰) a nejnižší ve SOORP Světlá nad Sázavou (5,5 ‰). V letech 2006 – 2007 byla nejvyšší hrubá míra sňatečnosti ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem (5,5 ‰) a nejnižší ve SOORP Pacov (3,7 ‰). Nižší hrubá míra sňatečnosti letech 2006 – 2007 než v letech 2001 – 2005 byla ve SOORP Humpolec, Pacov, Pelhřimov a Žďár nad Sázavou.

Tab. 29. Vývoj hrubé míry sňatečnosti ve SOORP kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007

SOORP:	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Bystřice nad Pernštejnem	5,9	5,3	4,5	5,5
Havlíčkův Brod	6,1	5,3	4,6	4,8
Humpolec	6,2	5,2	4,7	4,5
Chotěboř	5,8	4,9	4,7	4,9
Jihlava	6,2	5,4	5,3	5,3
Moravské Budějovice	6,2	5,0	4,5	4,5
Náměšť nad Oslavou	6,3	5,0	4,3	4,3
Nové Město na Moravě	6,5	5,4	4,8	5,0
Pacov	6,5	5,1	4,0	3,7
Pelhřimov	6,0	5,0	4,8	4,7
Světlá nad Sázavou	5,5	4,7	4,4	4,6
Telč	6,0	4,7	4,3	4,7
Třebíč	6,3	5,1	4,9	5,0
Velké Meziříčí	6,3	5,3	4,6	4,8
Žďár nad Sázavou	6,2	5,2	5,1	4,5

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998-2007, ČSÚ, Praha., Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Od roku 1991 do roku 2007 vzrostl průměrný věk při sňatku u mužů v kraji Vysočina o 6,2 let na 32,0 let v roce 2007, v celé České republice to bylo o 6,3 let na 33,8 v roce 2007 a u žen v kraji Vysočina o 6,2 let na 29,1 let v roce 2007, v celé České republice to bylo také o 6,2 let na 30,8 v roce 2007. Mezi kraji České republiky byl nejnižší průměrný věk snoubenců v roce 2007 právě v kraji Vysočina. Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší průměrný věk při sňatku v roce 2007 v okrese Třebíč (u mužů 32,6 let, u žen 29,9 let) a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (u mužů 31,3 let, u žen 28,3 let). Ze SOORP byl nejvyšší průměrný věk při svatbě v roce 2007 ve SOORP Náměšť nad Oslavou (u mužů 32,9 let, u žen 30,1 let) a nejnižší ve SOORP Telč (u mužů 29,9 let, u žen 27,6 let) .

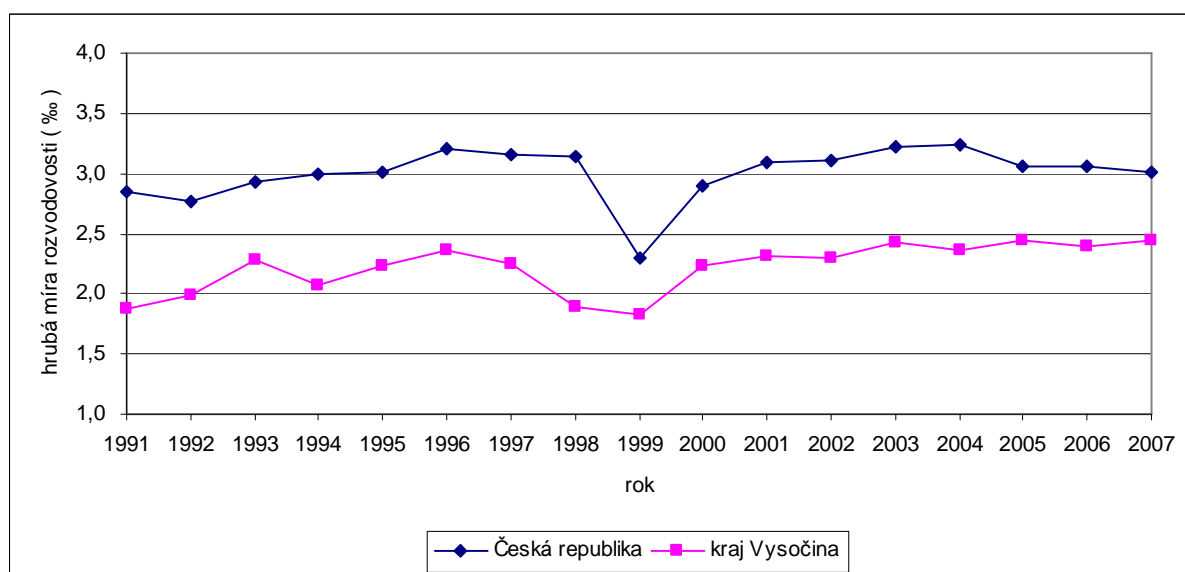
Tab. 30. Vývoj průměrného věku při sňatku v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007

		1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Česká republika	ženich	27,5	27,9	28,8	30,0	30,6	31,3	32,3	33,1	33,8
	nevěsta	24,6	24,8	25,8	27,0	27,6	28,3	29,3	30,1	30,8
kraj Vysočina	ženich	25,8	26,0	26,6	27,8	28,4	29,4	30,3	31,3	32,0
	nevěsta	22,9	23,0	23,8	25,1	25,7	26,4	27,5	28,6	29,1
okresy:										
Havlíčkův Brod	ženich	25,5	26,2	26,7	27,7	28,1	29,2	30,7	30,7	32,0
	nevěsta	22,7	23,3	23,7	24,9	25,3	26,4	28,0	28,3	29,0
Jihlava	ženich	26,5	26,2	27,3	27,6	29,6	29,9	30,7	32,2	32,3
	nevěsta	23,6	23,3	24,7	25,2	27,0	26,9	27,9	29,3	29,5
Pelhřimov	ženich	25,6	26,5	26,9	28,3	28,7	29,9	30,4	31,0	32,0
	nevěsta	22,7	23,2	24,4	25,2	25,9	26,9	27,6	28,5	28,9
Třebíč	ženich	25,7	25,7	26,1	27,6	28,0	28,9	29,9	31,5	32,6
	nevěsta	22,7	22,9	23,2	24,8	25,3	26,0	27,1	28,6	29,9
Žďár nad Sázavou	ženich	25,6	25,6	26,0	27,9	27,8	29,0	29,9	31,0	31,1
	nevěsta	22,6	22,6	23,3	25,2	25,2	26,1	27,1	28,1	28,3

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha.

Rozvodovost v kraji Vysočina byla po celé sledované období průměrně o 0,8 ‰, tj. o více než jednu čtvrtinu, nižší než v celé České republice. Hrubá míra rozvodovosti se v kraji Vysočina kromě roků 1994, 1998 a 1999 pomalu zvyšovala do roku 2003 a poté se ustálila na hodnotě 2,4 ‰. Hrubá míra rozvodovosti se v České republice kromě roku 1998 a 1999 pomalu zvyšovala do roku 2004. Od roku 2004 do roku 2007 se hrubá míra rozvodovosti v České republice snížila o 0,2 ‰. Nejnižší hodnota hrubé míry rozvodovosti byla v kraji Vysočina (1,8 ‰) i v celé České republice (2,3 ‰) v roce 1999. V roce 2007 byla hrubá míra rozvodovosti v kraji Vysočina o 0,5 ‰, tj. o více než jednu čtvrtinu, vyšší než v roce 1991, v celé České republice to bylo jen o 0,2 ‰. Mezi kraji České republiky byla hodnota hrubé míry rozvodovosti v kraji Vysočina (2,4 ‰) v roce 2007 nejnižší.

Obr. 20. Vývoj hrubé míry rozvodovosti v České republice a kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

V první polovině 90. let byla nejvyšší hrubá míra rozvodovosti v okrese Jihlava (2,4 ‰) a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (1,7 ‰). V letech 2006 – 2007 pak nejvyšší opět v okrese Jihlava (2,8 ‰) a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (2,2 ‰). Stejně jako v celé České republice tak i v kraji Vysočina zůstaly průměrné hodnoty hrubé míry rozvodovosti v první i v druhé polovině 90. let stejné.

Tab. 31. Vývoj hrubé míry rozvodovosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007

	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Česká republika	2,9	2,9	3,1	3,0
kraj Vysočina	2,1	2,1	2,4	2,4
okresy:				
Havlíčkův Brod	2,2	2,0	2,5	2,4
Jihlava	2,4	2,5	2,6	2,8
Pelhřimov	2,1	1,9	2,1	2,4
Třebíč	2,1	2,2	2,4	2,4
Žďár nad Sázavou	1,7	1,9	2,1	2,2

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

V okresech Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou se ve druhé polovině 90. let hrubá míra rozvodovosti zvýšila (o 0,1 až 0,2 ‰). Naopak v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov byla ve druhé polovině 90. let průměrná hodnota hrubé míry rozvodovosti o 0,2 ‰ nižší než v první polovině 90. let. Po roce 2000 se hrubá míra rozvodovosti zvýšila ve všech okresech

stejně jako v celém kraji i v celé České republice. Na konci sledovaného období (2006 – 2007) se v okresech Jihlava, Pelhřimov a Žďár nad Sázavou hrubá míra rozvodovosti opět zvýšila, v okrese Třebíč zůstala stejná jako v období 2001 – 2005 a v okrese Havlíčkův brod se mírně snížila.

V první polovině 90. let byla nejvyšší hrubá míra rozvodovosti ve SOORP Jihlava (2,5 ‰) a nejnižší ve SOOROP Nové Město na Moravě (1,2 ‰). V letech 2001 – 2005 byla průměrná hodnota hrubé míry rozvodovosti ve všech SOORP kraje Vysočina kromě SOORP Nové Město na Moravě a Pacov vyšší než v letech 1996 – 2000. V letech 2006 – 2007 byla nejvyšší hrubá míra rozvodovosti ve SOORP Jihlava (2,9 ‰) a nejnižší ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem a Telč (1,9 ‰). Nižší hrubá míra rozvodovosti letech 2006 – 2007 než v letech 2001 – 2005 byla ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Telč a Třebíč.

Tab. 32. Vývoj hrubé míry rozvodovosti ve SOORP kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007

SOORP:	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Bystřice nad Pernštejnem	1,7	1,7	2,1	1,9
Havlíčkův Brod	2,3	2,1	2,6	2,4
Humpolec	2,0	1,8	2,1	2,0
Chotěboř	2,1	1,5	2,2	2,4
Jihlava	2,5	2,6	2,7	2,9
Moravské Budějovice	1,4	1,8	2,0	2,1
Náměšť nad Oslavou	1,7	1,9	2,2	2,6
Nové Město na Moravě	1,2	1,9	1,8	2,0
Pacov	1,9	1,7	1,5	2,2
Pelhřimov	2,2	2,0	2,2	2,6
Světlá nad Sázavou	2,2	2,0	2,5	2,6
Telč	1,4	2,0	2,0	1,9
Třebíč	2,3	2,4	2,6	2,4
Velké Meziříčí	1,5	1,6	1,9	2,1
Žďár nad Sázavou	2,1	2,1	2,3	2,5

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998-2007, ČSÚ, Praha., Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

V kraji Vysočina se po celé sledované období zvyšoval počet rozvodů na sto sňatků z 34,7 letech 1991 – 1995 na 48,8 v letech 2006 – 2007. V České republice byl počet rozvodů na sto sňatků v letech 2006 – 2007 nižší než v letech 2001 – 2005. V kraji Vysočina byl index rozvodovosti po celé sledované období nižší než v celé České republice, největší rozdíl byl v druhé polovině 90. let. V roce 2007 byl index rozvodovosti v kraji Vysočina 48,5. Nižší index rozvodovosti v roce 2007 byl jen v kraji Jihočeském (47,2). Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší index rozvodovosti v letech 2006 – 2007 v okrese Jihlava a Pelhřimov (53,0) a

nejnižší počet v okrese Žďár nad Sázavou (44,6). V okresech Havlíčkův Brod a Třebíč byl v letech 2006 – 2007 index rozvodovosti nižší než v letech 2001 – 2005.

Tab. 33. Vývoj indexu rozvodovosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2007

	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Česká republika	47,0	54,9	62,4	56,9
kraj Vysočina	34,7	40,8	49,3	49,8
okresy:				
Havlíčkův Brod	38,7	38,6	54,9	50,2
Jihlava	39,6	47,7	50,8	53,0
Pelhřimov	35,4	38,4	45,2	53,0
Třebíč	33,6	43,3	51,8	50,0
Žďár nad Sázavou	27,8	35,5	44,1	44,6

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Ze SOORP kraje Vysočina byl v letech 2006 – 2007 nejvyšší index rozvodovosti ve SOORP Náměšť nad Oslavou a dále pak ve SOORP Pacov a Světlá nad Sázavou. Naopak nejnižší index rozvodovosti byl v letech 2006 – 2007 ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem a dále pak ve SOORP Telč a Nové Město na Moravě. V letech 2006 – 2007 byl index rozvodovosti ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč a Velké Meziříčí nižší než v letech 2001 – 2005.

Tab. 34. Vývoj indexu rozvodovosti ve SOORP kraje Vysočina od roku 1996 do roku 2007

SOORP:	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Bystřice nad Pernštejnem	31,6	47,4	33,9
Havlíčkův Brod	40,6	57,6	49,6
Humpolec	35,3	46,2	45,4
Chotěboř	30,2	47,9	48,7
Jihlava	48,4	51,2	54,5
Moravské Budějovice	35,7	44,4	47,8
Náměšť nad Oslavou	37,9	51,0	61,5
Nové Město na Moravě	35,3	38,0	40,3
Pacov	34,5	38,1	58,6
Pelhřimov	40,5	46,4	54,7
Světlá nad Sázavou	43,9	58,5	55,7
Telč	42,4	48,1	39,1
Třebíč	47,1	54,3	49,4
Velké Meziříčí	31,5	42,9	42,4
Žďár nad Sázavou	40,8	46,5	55,0

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998-2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Průměrný věk při rozvodu v celé České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1992 do roku 2007 neustále vzrůstal, což souvisí se vzrůstajícím věkem při sňatku. V kraji Vysočina byl však průměrný věk jak při sňatku tak při rozvodu po celé sledované období nižší než v celé České republice.

Tab. 35. Vývoj průměrného věku při rozvodu v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1992 do roku 2007

		1992	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Česká republika	muž	36,0	36,1	36,6	37,3	38,3	38,7	39,6	40,6	41,2
	žena	33,3	33,3	33,9	34,6	35,6	36,0	36,9	37,8	38,4
kraj Vysočina	muž	35,0	34,8	35,5	36,3	36,7	37,0	38,2	39,3	40,3
	žena	32,2	32,0	32,9	33,5	34,1	34,3	35,5	36,4	37,5
okresy:										
Havlíčkův Brod	muž	35,5	34,9	34,5	35,0	36,5	37,1	38,0	39,9	40,7
	žena	32,7	32,1	31,8	32,6	33,9	34,3	35,6	36,7	37,9
Jihlava	muž	35,2	34,5	35,8	36,3	36,4	36,9	38,7	38,5	40,3
	žena	32,4	32,0	33,2	33,6	34,2	33,9	35,8	35,5	37,8
Pelhřimov	muž	34,0	35,1	37,5	36,2	36,6	37,1	38,3	38,8	39,9
	žena	31,2	32,5	34,5	33,0	33,6	34,6	35,6	35,9	36,7
Třebíč	muž	35,4	33,7	35,2	36,8	38,3	37,4	38,3	39,8	40,5
	žena	32,7	31,0	32,9	34,0	35,6	34,8	35,5	37,1	37,8
Žďár nad Sázavou	muž	34,7	35,9	35,4	36,8	35,7	36,6	37,6	39,3	40,0
	žena	31,7	32,9	32,7	33,8	32,8	34,0	34,9	36,5	36,9

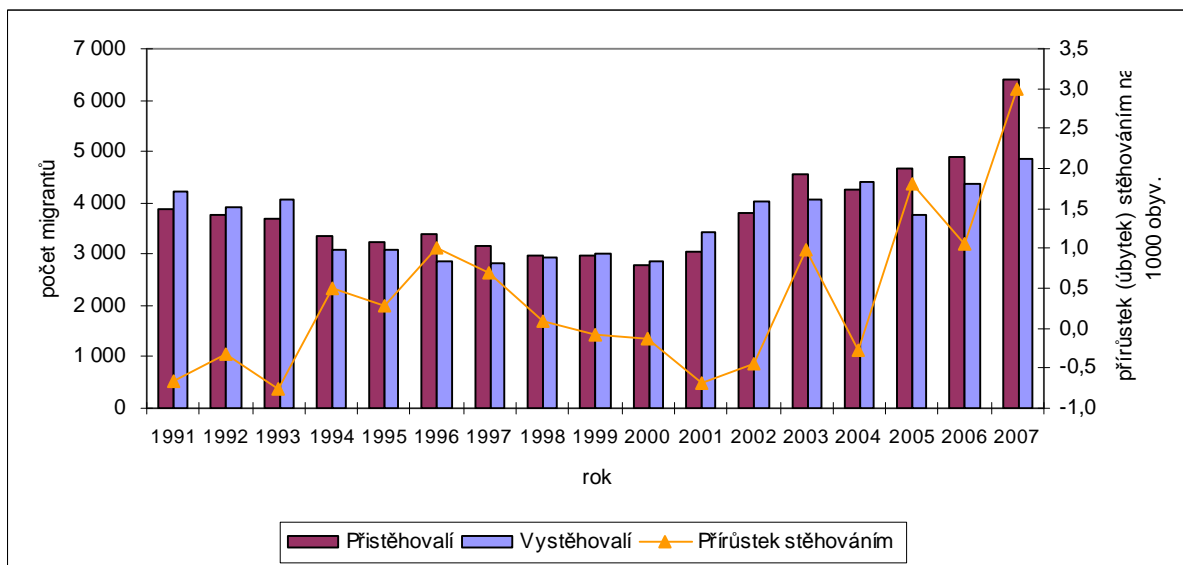
Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1991-2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998-2007, ČSÚ, Praha.

Průměrný věk mužů při rozvodu byl v roce 2007 v kraji Vysočina 40,3 let, u žen 37,5 let. Mezi kraji to jsou v tomto roce nejnižší hodnoty průměrného věku při rozvodu. Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší průměrný věk při rozvodu v roce 2007 v okrese Havlíčkův Brod (u mužů 40,7 let, u žen 37,9 let) a nejnižší v okrese Pelhřimov (u mužů 39,9 let, u žen 36,7 let).

6.3. Vývoj migrace obyvatelstva kraje Vysočina

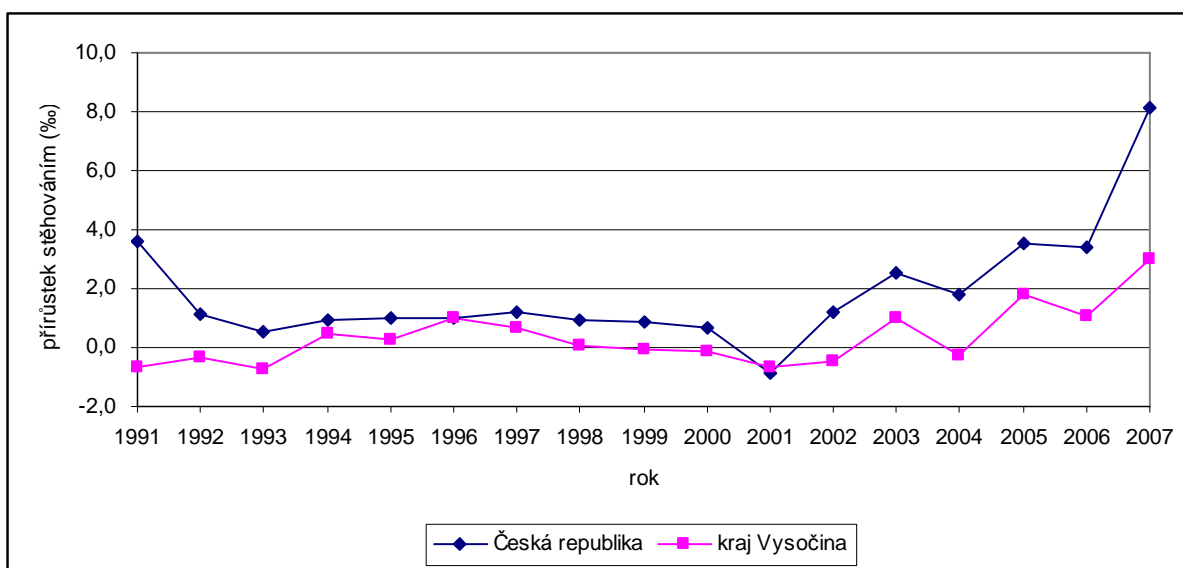
Počty přistěhovalých i vystěhovalých v kraji Vysočina po celá 90. léta až na výjimky klesaly. V celé České republice obyvatelstvo migrací po celé sledované období kromě roku 2001 přibývalo. Nejvyšší migrační přírůstek v České republice byl v roce 2007, a to 8,1 ‰. V kraji Vysočina obyvatelstvo migrací přibývalo jen v letech 1994 až 1998, v roce 2003 a v letech 2005 až 2007. Ve zbývajících letech obyvatelstvo migrací ubývalo. Nejvyšší migrační úbytek byl v kraji Vysočina v letech 1991, 1993 a 2001, a to -0,7 ‰, a nejvyšší migrační přírůstek v roce 2007, a to 3,0 ‰.

Obr. 21. Vývoj migrace v kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Obr. 22. Vývoj migračního přírůstku/úbytku v České republice a kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007 (v ‰)

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Nižší migrační přírůstek než v kraji Vysočina v roce 2007 (3,0 ‰) byl jen v kraji Olomouckém (2,2 ‰), dále pak Zlínském (1,3 ‰) a Moravskoslezském (úbytek -0,1 ‰). Z okresů kraje Vysočina migrací nejvíce ztrácel okres Žďár nad Sázavou, a to od začátku 90. let až do roku 2005. Největšího migračního úbytku dosáhl okres Žďár nad Sázavou v letech 2001 – 2005, a to 1,2 ‰. Okres Pelhřimov měl migrační úbytek 1,2 ‰ v letech 1991 – 1995, ale od druhé poloviny 90. let byl migračně ziskový a v letech 2006 – 2007 dosáhl nejvyšší hodnoty migračního přírůstku ze všech okresů kraje, a to 5,2 ‰.

Tab. 36. Vývoj migrace v okresech kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007

Průměr let	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek stěhováním	Přírůstek stěhováním na 1000 obyv.
okresy:	Havlíčkův Brod			
1991-1995	918	893	25	0,3
1996-2000	768	711	57	0,6
2001-2005	1 087	964	124	1,3
2006-2007	1 607	1 313	294	3,1
	Jihlava			
1991-1995	894	855	39	0,4
1996-2000	707	679	28	0,3
2001-2005	1 237	1 076	161	1,5
2006-2007	1 577	1 369	209	1,9
	Pelhřimov			
1991-1995	736	825	-89	-1,2
1996-2000	737	640	97	1,3
2001-2005	866	807	59	0,8
2006-2007	1 248	873	375	5,2
	Třebíč			
1991-1995	1 005	1 007	-2	-0,0
1996-2000	856	794	61	0,5
2001-2005	984	1 044	-60	-0,5
2006-2007	1 377	1 257	120	1,0
	Žďár nad Sázavou			
1991-1995	907	979	-72	-0,6
1996-2000	740	820	-81	-0,7
2001-2005	850	991	-141	-1,2
2006-2007	1 118	1 076	43	0,4

Pramen: Demografická ročenka okresů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Tab. 37. Vývoj migračního přírůstku/úbytku obyvatelstva na 1000 obyvatel ve SOORP kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007 (v ‰)

SOORP:	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Bystřice nad Pernštejnem	-3,3	-1,3	-2,3	-3,6
Havlíčkův Brod	0,2	1,5	2,4	3,9
Humpolec	1,7	3,3	2,7	10,4
Chotěboř	1,8	-0,8	2,6	2,7
Jihlava	0,7	0,2	2,0	2,5
Moravské Budějovice	0,1	3,1	0,9	3,8
Náměšť nad Oslavou	-2,3	-0,5	-0,8	0,4
Nové Město na Moravě	-2,5	-1,7	-1,1	3,0
Pacov	-3,3	0,7	-0,8	-1,5
Pelhřimov	-1,8	0,7	0,5	4,7
Světlá nad Sázavou	-1,1	-0,1	-2,6	1,4
Telč	-2,1	0,6	-2,6	-2,4
Třebíč	0,4	-0,1	-0,9	0,3
Velké Meziříčí	-0,3	1,7	0,6	3,1
Žďár nad Sázavou	1,4	-1,8	-2,1	-1,1

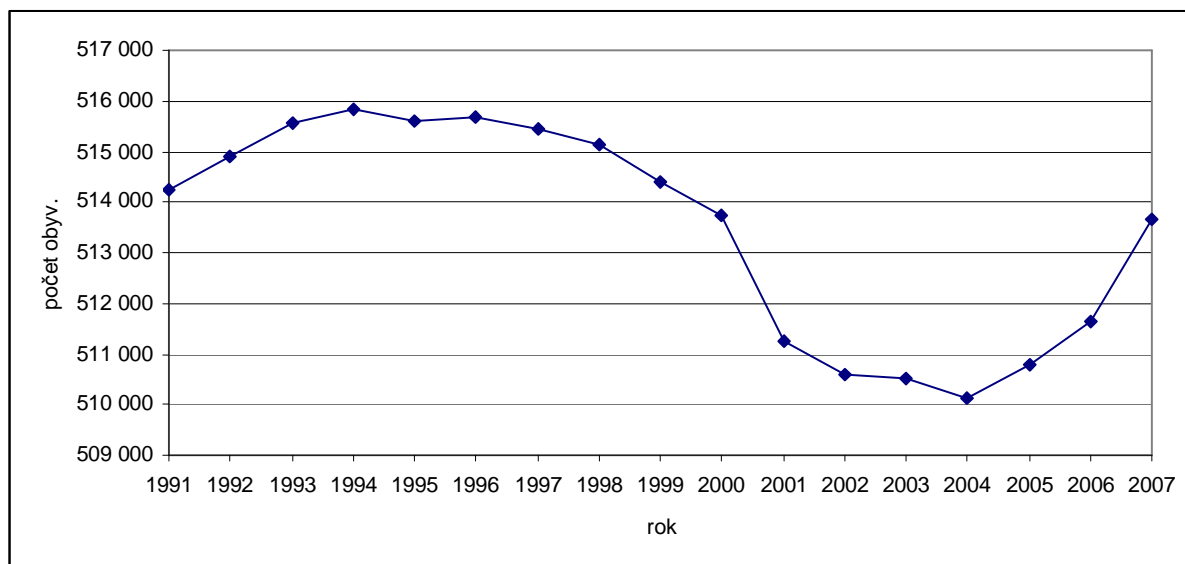
Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Ze SOORP migrací nejvíce ztrácel SOORP Bystřice nad Pernštejnem, a to po celé sledované období. Po celé sledované období migrací získával nejvíce SOORP Humpolec, dále pak SOORP Havlíčkův Brod, Jihlava a Moravské Budějovice. V letech 2006 – 2007 byl migrační úbytek v SOORP Bystřice nad Pernštejnem (3,6 ‰), Telč (2,4 ‰), Pacov (1,5 ‰) a Žďár nad Sázavou (1,1 ‰). V letech 2006 – 2007 byl nejvyšší migrační přírůstek v SOORP Humpolec (10,4 ‰), dále pak SOORP Pelhřimov (4,7 ‰) a Havlíčkův Brod (3,9 ‰).

6.4. Vývoj počtu a celkového pohybu obyvatelstva kraje Vysočina

Počet obyvatel v kraji Vysočina se v první polovině 90. let mírně zvyšoval. Od roku 1991 do roku 1995 vzrostl počet obyvatel v kraji o 0,3 %. V celé České republice to bylo jen o 0,1 %. Ve druhé polovině devadesátých let došlo k poklesu počtu obyvatel. V roce 2000 byl počet obyvatel v kraji Vysočina 513 740, tj. o 1860 (0,4 %) nižší než v roce 1995. V České republice byl počet obyvatel v roce 2000 nižší o 0,5 % než v roce 1995. Počet obyvatel v kraji Vysočina klesal až do roku 2004, teprve poté začal růst a v roce 2007 byl počet obyvatel téměř stejný jako v roce 2000. Počet obyvatel v roce 2007 byl v kraji o 0,1 % nižší než v roce 1991. V České republice se snižoval počet obyvatel do roku 2002, poté začal růst a v roce 2007 byl počet obyvatel o 1,1 % vyšší než v roce 2000 a o 0,7 % vyšší než v roce 1991.

Obr. 23. Vývoj počtu obyvatel v kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007 (k 31. 12.)

Pramen: Veřejná databáze ČSÚ, Praha.

V rámci kraje Vysočina se zvyšoval počet obyvatel v první polovině 90. let jen v okresech Jihlava (o 0,4 %), Třebíč (o 0,5 %) a Žďár nad Sázavou (o 0,9 %). V okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov se počet obyvatel od počátku 90. let snižoval. V roce 1995 byl

počet obyvatel v okrese Havlíčkův Brod o 0,3 % nižší než v roce 1991 a v okrese Pelhřimov o 0,5 %. V druhé polovině devadesátých let se počet obyvatel snižoval ve všech okresech. Po roce 2000 se zvýšil počet obyvatel jen v okresech Jihlava a Havlíčkův Brod. Od roku 2000 do roku 2007 se nejvíce zvýšil počet obyvatel v okrese Jihlava – o 1,1 %. V okresech Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou se počet obyvatel po roce 2000 dále snížil. Od roku 2000 do roku 2007 se nejvíce snížil počet obyvatel v okrese Pelhřimov, a to o 0,9 %. Od roku 1991 do roku 2007 se zvýšil počet obyvatel v okrese Jihlava o 1,1 % a Žďár nad Sázavou o 0,5 %. K největšímu snížení počtu obyvatel došlo v okrese Pelhřimov, a to o 1,9 %.

Tab. 38. Vývoj počtu obyvatel v okresech a SOORP kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007 (k 31. 12.)

	1991	1995	2000	2007	Index vývoje [%]			
					1995/1991	2000/1995	2007/2000	2007/1991
Bystřice n. Pern.	21 846	21 659	21 322	20 629	99,1	98,4	96,7	94,4
Havlíčkův Brod	51 974	51 673	51 555	52 178	99,4	99,8	101,2	100,4
Humpolec	17 246	17 174	17 033	17 123	99,6	99,2	100,5	99,3
Chotěboř	22 418	22 651	22 480	22 698	101,0	99,2	101,0	101,2
Jihlava	96 665	97 134	96 720	98 202	100,5	99,6	101,5	101,6
Moravské Budějov.	24 582	24 475	24 473	24 438	99,6	100,0	99,9	99,4
Náměšť n. Oslavou	13 777	13 757	13 591	13 406	99,9	98,8	98,6	97,3
Nové Město na Mor.	19 713	19 692	19 500	19 670	99,9	99,0	100,9	99,8
Pelhřimov	46 648	46 256	46 222	45 830	99,2	99,9	99,2	98,2
Pacov	10 469	10 534	10 335	10 005	100,6	98,1	96,8	95,6
Světlá n. Sázavou	21 364	21 159	20 948	20 342	99,0	99,0	97,1	95,2
Telč	13 821	13 816	13 777	13 455	100,0	99,7	97,7	97,4
Třebíč	76 141	76 829	76 766	76 309	100,9	99,9	99,4	100,2
Velké Meziříčí	34 438	34 736	34 975	35 369	100,9	100,7	101,1	102,7
Žďár n. Sázavou	43 173	44 057	44 063	44 023	102,0	100,0	99,9	102,0

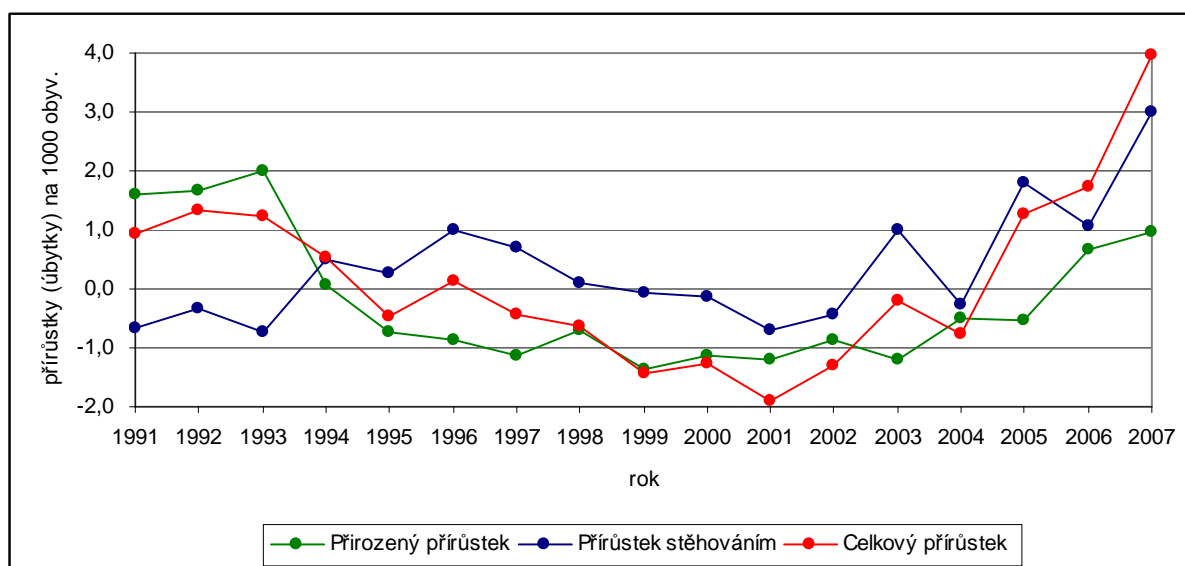
Pramen: Veřejná databáze ČSÚ, ČSÚ, Praha., Správní obvody obcí s rozšířenou působností – kraj Vysočina 2004, ČSÚ, Jihlava., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Statistický bulletin – kraj Vysočina za rok 2007, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

V první polovině 90. let se zvyšoval počet obyvatel ve SOORP Chotěboř, Jihlava, Pacov, Třebíč, Velké Meziříčí a Žďár nad Sázavou. Ve SOORP Žďár nad Sázavou byl nárůst počtu obyvatel od roku 1991 do roku 1995 nejvyšší, a to o 2 %. V ostatních SOORP kraje Vysočina se počet obyvatel od začátku 90. let snižoval. K největšímu poklesu počtu obyvatel od roku 1991 do roku 1995 došlo ve SOORP Světlá nad Sázavou, a to o 1 %. Ve druhé polovině 90. let se počet obyvatel snižoval ve všech SOORP kraje kromě SOORP Velké Meziříčí, kde byl počet obyvatel v roce 2000 o 0,7 % vyšší než v roce 1995, a SOORP Moravské Budějovice a Žďár nad Sázavou, kde počet obyvatel byl v roce 2000 téměř stejný jako v roce 1995. Od roku 2000 do roku 2007 se nejvíce zvýšil počet obyvatel ve SOORP Jihlava, a to o 1,5 %, a dále pak ve SOORP Havlíčkův Brod, Velké Meziříčí, Chotěboř, Nové

Město na Moravě a Humpolec. V ostatních SOORP kraje došlo po roce 2000 ke snížení počtu obyvatel. K největšímu poklesu počtu obyvatel od roku 2000 do roku 2007 došlo ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem, a to o 3,3 %. Od roku 1991 do roku 2007 se nejvíce zvýšil počet obyvatel ve SOORP Velké Meziříčí, a to o 2,7 %, a dále pak ve SOORP Žďár nad Sázavou, Jihlava, Chotěboř, Havlíčkův Brod a Třebíč. Ve zbývajících SOORP kraje se počet obyvatel od roku 1991 do roku 2007 snížil. K největšímu snížení došlo ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem, a to o 5,6 %.

V kraji Vysočina byl celkový přírůstek obyvatelstva kladný do roku 1994. Mezi roky 1995 a 2004, kromě roku 1996, obyvatelstva ubývalo. Největší úbytek obyvatelstva nastal v roce 2001, a to 1,9 ‰. Od roku 2005 byl celkový přírůstek kladný, a to především díky migraci. V roce 2007 byl migrační přírůstek 3 ‰ a celkový přírůstek 4 ‰.

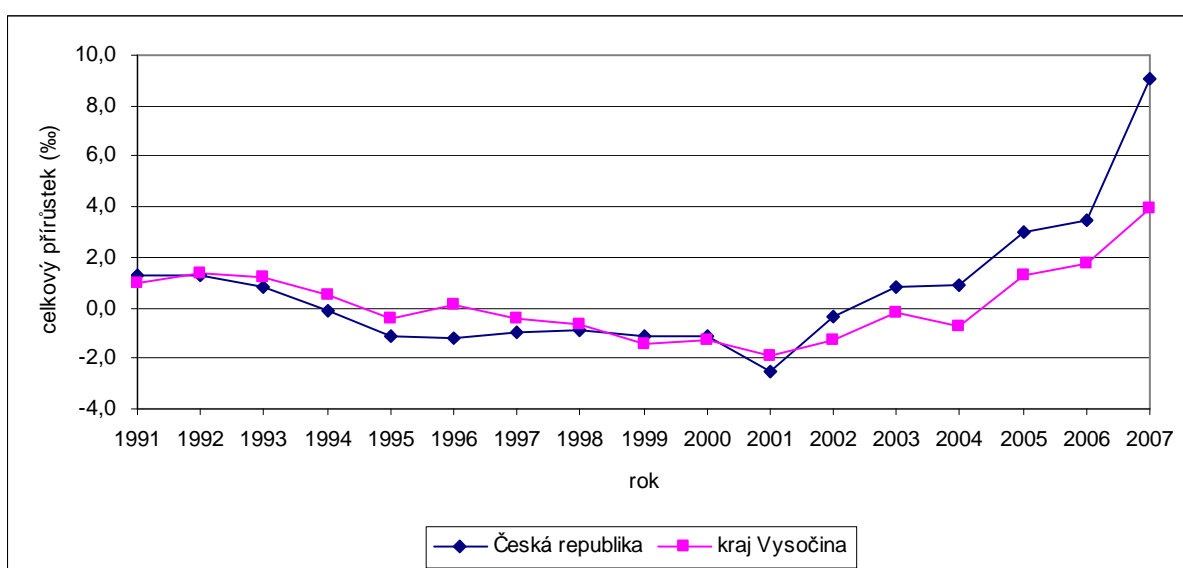
Obr. 24. Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku obyvatelstva kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007 (v ‰)

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Od roku 1992 do roku 1998 dosahoval celkový přírůstek/úbytek obyvatelstva v kraji Vysočina příznivějších hodnot než v celé České republice. Od roku 2002 je tomu však naopak. V kraji Vysočina obyvatelstva přibývá od roku 2005, kdežto v celé České republice již od roku 2003. V roce 2007 byl celkový přírůstek obyvatelstva v kraji Vysočina 4 ‰, v celé České republice to bylo 9,1 ‰. Nižší celkový přírůstek obyvatelstva než v kraji Vysočina v roce 2007 byl jen v kraji Olomouckém (3,0 ‰), Zlínském (1,6 ‰) a Moravskoslezském (0,5 ‰).

Obr. 25. Vývoj celkového přírůstu/úbytku obyvatelstva v České republice a kraji Vysočina od roku 1991 do roku 2007

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Okres Pelhřimov měl od počátku 90. let do roku 2005 největší celkové úbytky obyvatelstva, a to především díky největším úbytkům obyvatelstva přirozenou měnou. V letech 2006-2007 měl však okres Pelhřimov díky migračnímu přírůstu největší celkový přírůstek, a to 4,3 ‰. Okres Žďár nad Sázavou měl po celé sledované období ze všech okresů kraje Vysočina největší přírůstky obyvatelstva přirozenou měnou, ale také největší migrační úbytky. Ve všech okresech byl v letech 2006 – 2007 celkový přírůstek kladný.

Tab. 39. Vývoj přirozeného přírůstku, přírůstku stěhováním a celkového přírůstku v okresech kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007 (v ‰)

Průměr let	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
okresy:	Havlíčkův Brod		
1991-1995	-0,5	0,3	-0,2
1996-2000	-1,7	0,6	-1,1
2001-2005	-1,6	1,3	-0,3
2006-2007	0,6	3,1	3,7
	Jihlava		
1991-1995	0,8	0,4	1,2
1996-2000	-1,0	0,3	-0,8
2001-2005	-0,4	1,5	1,0
2006-2007	1,6	1,9	3,5
	Pelhřimov		
1991-1995	-0,9	-1,2	-2,1
1996-2000	-2,3	1,3	-1,0
2001-2005	-2,5	0,8	-1,7
2006-2007	-0,9	5,2	4,3
	Třebíč		
1991-1995	1,4	0,0	1,4
1996-2000	-0,9	0,5	-0,4
2001-2005	-0,8	-0,5	-1,3
2006-2007	0,2	1,0	1,2
	Žďár nad Sázavou		
1991-1995	2,8	-0,6	2,2
1996-2000	0,2	-0,7	-0,5
2001-2005	0,3	-1,2	-0,8
2006-2007	1,9	0,4	2,2

Pramen: Demografická ročenka okresů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Po celé sledované období ubývalo nejvíce obyvatelstva v SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Světlá nad Sázavou, Náměšř nad Oslavou a Telč. Po celé sledované období přibývalo obyvatelstva jen v SOORP Velké Meziříčí. V letech 2006-2007 byl největší úbytek obyvatelstva v SOORP Bystřice nad Pernštejnem (4,5 ‰), dále pak v SOORP Světlá nad Sázavou (3,7 ‰), Telč (2,5 ‰) a Náměšř nad Oslavou (0,9 ‰). Největší přírůstek obyvatelstva byl v letech 2006-2007 v SOORP Humpolec (8,4 ‰), dále pak v SOORP Velké Meziříčí (5,6 ‰) a Havlíčkův Brod (4,9 ‰).

Tab. 40. Vývoj celkového přírůstku obyvatelstva ve SOORP kraje Vysočina od roku 1991 do roku 2007 (v ‰)

SOORP:	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2007
Bystřice nad Pernštejnem	-3,4	-3,1	-3,5	-4,5
Havlíčkův Brod	-0,6	-0,5	1,0	4,9
Humpolec	-1,8	-1,6	-1,0	8,4
Chotěboř	2,7	-1,5	1,5	3,7
Jihlava	1,5	-0,9	1,7	4,4
Moravské Budějovice	-1,3	-0,0	-1,2	2,7
Náměšť nad Oslavou	-0,4	-2,4	-3,5	-0,9
Nové Město na Moravě	0,7	-2,0	-0,0	4,6
Pacov	-4,9	-0,2	-1,5	4,5
Pelhřimov	-1,6	-2,0	-5,1	0,2
Světlá nad Sázavou	-2,5	-3,8	-4,1	-3,7
Telč	-1,2	-0,6	-4,4	-2,5
Třebíč	2,6	-0,2	-1,0	1,1
Velké Meziříčí	2,3	1,3	0,1	5,6
Žďár nad Sázavou	5,6	0,0	-0,7	1,6

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

7. Změny vybraných struktur obyvatelstva v České republice a kraji Vysočina mezi SLDB 1991 a 2001

7.1. Biologická struktura

Obyvatelstvo podle pohlaví

V populaci České republiky převažují ženy. Mladší věkové skupiny jsou charakteristické převahou mužů (chlapců), s přibývajícím věkem se podíl vyrovnává a poté stoupá zastoupení žen. (Librová, Pavlík, 1981)

Za biologickou zákonitost je považována skutečnost, že se rodí více chlapců než děvčat a tento poměr je stálý. Index maskulinity při narození dosahuje ve všech zemích nejčastěji hodnot v rozmezí 1050 – 1060. V demograficky vyspělých zemích je prakticky ve všech věkových skupinách vyšší intenzita úmrtnosti mužů než žen (tzv. mužská nadúmrtnost). Ženy se obvykle dožívají vyššího věku a poměr mužů a žen v populaci se s přibývajícím věkem mění ve prospěch žen. Zastoupení mužů a žen v populaci ovlivňuje migrace (nejčastěji pracovní migrace). Další události, které ovlivňují zastoupení mužů a žen v populaci jsou např. válečné konflikty nebo politická situace v zemi. (Kalibová, 2003)

V kraji Vysočina a jeho okresech stejně jako v celé České republice převažují v populaci ženy. Při Sčítání 2001 byl podíl žen v populaci v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech průměrně o 0,1 % bodu nižší než v roce 1991. Podíl žen v populaci v kraji Vysočina a jeho okresech byl při Sčítání 1991 i 2001 nižší a tudíž podíl mužů vyšší než v celé České republice. V roce 1991 byl podíl žen v populaci v kraji Vysočina o 0,8 % bodu nižší než v celé České republice a v roce 2001 o 0,7 % bodu. Mezi kraji České republiky byl v kraji Vysočina při Sčítání 2001 nejnižší podíl žen v populaci (50,6 %). Tomu odpovídá i nejnižší index feminity (1024,1 žen na 1000 mužů). Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší podíl žen v populaci při obou Sčítáních v okrese Jihlava (50,9 % v roce 1991 a 50,8 % v roce 2001) a v roce 1991 také v okrese Třebíč (50,9 %). Nejnižší podíl žen v populaci byl při Sčítání 1991 i 2001 v okrese Žďár nad Sázavou (50,4 %). Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší index feminity při Sčítání 1991 v okrese Třebíč (1036,3) a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (1016,0). Při Sčítání 2001 byl nejvyšší index feminity v okrese Jihlava (1032,6) a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (1014,9).

Tab. 41. Obyvatelstvo podle pohlaví v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 1991 a 2001

	1991				2001			
	obyv. celkem	z toho v %		index feminity	obyv. celkem	z toho v %		index feminity
		muži	ženy			muži	ženy	
Česká republika	10 302 215	48,5	51,5	1060,5	10 230 060	48,7	51,3	1053,4
kraj Vysočina	521 068	49,3	50,7	1028,4	519 211	49,4	50,6	1024,1
okres:								
Havlíčkův Brod	96 113	49,4	50,6	1023,8	95 040	49,5	50,5	1021,8
Jihlava	108 449	49,1	50,9	1035,1	108 413	49,2	50,8	1032,6
Pelhřimov	74 614	49,2	50,8	1032,9	72 984	49,3	50,7	1028,3
Třebíč	117 105	49,1	50,9	1036,3	117 367	49,4	50,6	1025,6
Žďár nad Sázavou	124 787	49,6	50,4	1016,0	125 407	49,6	50,4	1014,9

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Nejvyšší podíl žen v populaci (51,3 %) a nejvyšší index feminity (1054,8) byl při Sčítání 2001 ve SOORP Humpolec a dále pak ve SOORP Třebíč (50,9 % žen v populaci a index feminity 1035,9) a Havlíčkův Brod (50,9 % žen v populaci a index feminity 1034,8). V jediném SOORP Bystřice nad Pernštejnem byl při Sčítání 2001 podíl žen v populaci (49,9 %) nižší než podíl mužů (50,1 %) a index feminity byl 995,2.

Tab. 42. Obyvatelstvo podle pohlaví ve SOORP kraje Vysočina při Sčítání 2001

	počet obyv. celkem	z toho v %		index feminity
		muži	ženy	
Bystřice nad Pernštejnem	24 358	50,1	49,9	995,2
Havlíčkův Brod	51 443	49,1	50,9	1034,8
Humpolec	16 950	48,7	51,3	1054,8
Chotěboř	22 347	49,8	50,2	1007,1
Jihlava	96 444	49,2	50,8	1030,6
Moravské Budějovice	24 436	49,8	50,2	1007,4
Náměšť nad Oslavou	14 099	49,6	50,4	1015,6
Nové Město na Moravě	19 478	49,8	50,2	1007,2
Pacov	10 289	49,6	50,4	1017,1
Pelhřimov	45 745	49,5	50,5	1021,2
Světlá nad Sázavou	20 848	49,8	50,2	1009,1
Telč	13 814	49,3	50,7	1027,0
Třebíč	76 511	49,1	50,9	1035,9
Velké Meziříčí	38 424	49,4	50,6	1025,4
Žďár nad Sázavou	44 025	49,5	50,5	1020,0

Pramen: Správní obvody a města - SLDB 2001, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Obyvatelstvo podle věku

V 90. letech došlo k významným změnám ve věkové struktuře obyvatelstva České republiky. Jak popisuje Pavlík (2002), byl dokončen přesun početně silných generací

z baby-boomu 70. let z dětské kategorie do skupiny ekonomicky aktivních osob, které byly nahrazovány početně slábnoucími generacemi narozených v 80. letech a v první polovině let 90. Ve druhé polovině 90. let souvisel pokračující úbytek dětí s poklesem porodnosti.

Od roku 1991 do roku 2001 se snížil v kraji Vysočina a jeho okresech stejně jako v celé České republice podíl dětí do 15ti let (viz tab. 45). V kraji Vysočina to bylo o 4,9 % bodu a v celé České republice o 4,3 % bodu. V kraji Vysočina byl podíl dětí do 15ti let v roce 1991 (o 1,2 % bodu) a v roce 2001 (o 0,6 % bodu) vyšší než v celé České republice. K příznivým změnám došlo u kategorie osob 15 – 64letých. Důležitým faktorem byl příznivý vývoj úmrtnosti ve středním a vyšším věku. Zastoupení osob v produktivním věku se od roku 1991 do 2001 zvýšilo v České republice o 3,6 % bodu (z 66,7 % v roce 1991 na 70,3 % v roce 2001) a v kraji Vysočina o 3,5 % bodu. V kraji Vysočina byl podíl osob v produktivním věku v roce 1991 (o 1 % bod) a v roce 2001 (o 1,1 % bodu) nižší než v celé České republice. Od roku 1991 do roku 2001 se v České republice zvýšil podíl osob starších 65 let o 1,1 % bodu a v kraji Vysočina o 1,4 % bodu. V roce 1991 byl podíl osob starších 65 let v kraji Vysočina o 0,3 % bodu nižší než v celé České republice. V roce 2001 byl tento podíl stejný (13,9 %). Z okresů kraje Vysočina byl v okrese Pelhřimov v roce 1991 i 2001 nejnižší podíl dětí do 15ti let a nejvyšší podíl osob starších 65 let. Nejvyšší podíl dětí do 15ti let byl v roce 1991 i v roce 2001 v okrese Žďár nad Sázavou. Zároveň v okrese Žďár nad Sázavou byl v roce 1991 i 2001 nejnižší podíl osob starších 65 let. Nejvyšší podíl osob v produktivním věku byl v roce 1991 i 2001 v okrese Jihlava.

Tab. 43. Obyvatelstvo podle věku v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech v roce 1991 a 2001 (v %)

	1991			2001		
	0 - 14	15 - 64	65 +	0 - 14	15 - 64	65 +
Česká republika	20,6	66,7	12,8	16,3	70,3	13,9
kraj Vysočina	21,8	65,7	12,5	16,9	69,2	13,9
okresy:						
Havlíčkův Brod	21,2	66,0	12,8	16,1	68,4	14,2
Jihlava	21,3	66,2	12,5	16,4	69,8	13,8
Pelhřimov	20,3	66,1	13,6	16,0	68,8	15,2
Třebíč	22,6	64,6	12,9	17,4	69,0	13,6
Žďár nad Sázavou	22,9	65,9	11,2	18,0	69,2	12,9

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha.

Nejvyšší podíl dětí do 15 let byl v roce 2001 ve SOORP Velké Meziříčí (18,7 %) a nejnižší ve SOORP Pacov (15,5 %). Nejvyšší podíl osob v produktivním věku byl ve SOORP Světlá nad Sázavou (70,4 %) a nejnižší ve SOORP Telč (66,7 %). Nejvyšší podíl osob

starších 65 let byl ve SOORP Humpolec (16,0 %) a nejnižší ve SOORP Žďár nad Sázavou (12,4 %). Ve SOORP Pacov a Humpolec byl v roce 2001 podíl osob starších 65 let vyšší než podíl dětí do 15ti let (o 0,4 % ve SOORP Pacov a o 0,3 % ve SOORP Humpolec).

Tab. 44. Obyvatelstvo podle věku ve SOORP kraje Vysočina v roce 2001 (v %)

	2001		
	0 - 14	15 - 64	65 +
Bystřice nad Pernštejnem	17,2	69,1	13,7
Havlíčkův Brod	16,3	69,4	14,3
Humpolec	15,7	68,2	16,0
Chotěboř	17,0	68,1	14,9
Jihlava	16,2	70,2	13,6
Moravské Budějovice	18,1	67,0	15,0
Náměšť nad Oslavou	16,6	67,8	15,5
Nové Město na Moravě	17,8	69,5	12,6
Pacov	15,5	68,6	15,9
Pelhřimov	16,3	69,0	14,7
Světlá nad Sázavou	15,6	70,4	14,0
Telč	18,3	66,7	15,0
Třebíč	17,4	69,8	12,9
Velké Meziříčí	18,7	68,2	13,1
Žďár nad Sázavou	17,8	69,7	12,4

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Index stárí (počet osob starších 65 let na 100 dětí mladších 15 let), který charakterizuje stárnutí populace, se v celé České republice, kraji Vysočina a jeho okresech od roku 1991 do roku 2001 a dále do roku 2007 zvyšoval. V kraji Vysočina byl index stárí v roce 1991 o 7,7 % nižší než v celé České republice (62,0 v České republice, 57,2 v kraji Vysočina), v roce 2001 to bylo o 4,3 % (85,5 v České republice, 81,8 v kraji Vysočina) a v roce 2007 o 1,8 % (102,4 v České republice, 100,6 v kraji Vysočina).

Tab. 45. Průměrný věk a index stárí v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech v roce 1991, 2001 a 2007

	1991		2001		2007	
	průměrný věk	index stárí	průměrný věk	index stárí	průměrný věk	index stárí
Česká republika	36,5	62,0	38,8	85,5	40,3	102,4
kraj Vysočina	35,7	57,2	38,3	81,8	40,0	100,6
okresy:						
Havlíčkův Brod	36,2	60,0	38,8	88,2	40,4	106,4
Jihlava	35,9	58,4	38,5	83,9	40,1	100,0
Pelhřimov	36,9	66,8	39,4	94,8	40,9	112,8
Třebíč	35,5	57,0	38,0	78,2	39,8	97,3
Žďár nad Sázavou	34,7	49,1	37,5	71,7	39,4	93,1

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší index stáří v okrese Pelhřimov, a to v roce 1991, 2001 i 2007 a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou, a to také ve všech sledovaných letech. Stárnutí populace charakterizuje také trvalý růst průměrného věku v kraji Vysočina a jeho okresech stejně jako v celé České republice. V kraji Vysočina byl průměrný věk v roce 1991, 2001 i 2007 nižší než v celé České republice, ale jeho zvyšování bylo výraznější než v celé České republice. Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší průměrný věk ve všech letech v okrese Pelhřimov a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou.

V roce 2001 byl nejvyšší index stáří ve SOORP Pacov a dále ve SOORP Humpolec a Náměšť nad Oslavou a nejnižší ve SOORP Žďár nad Sázavou, Velké Meziříčí a Nové Město na Moravě. V roce 2007 byl nejvyšší index stáří ve SOORP Pacov, dále ve SOORP Náměšť nad Oslavou a Humpolec a nejnižší ve SOORP Velké Meziříčí, Třebíč a Žďár nad Sázavou. V roce 2001 byl nejvyšší průměrný věk ve SOORP Pacov, dále ve SOORP Humpolec a Náměšť nad Oslavou a nejnižší ve SOORP Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou a Nové Město na Moravě. V roce 2007 byl nejvyšší průměrný věk ve SOORP Pacov, dále ve SOORP Humpolec a Světlá nad Sázavou a nejnižší ve SOORP Velké Meziříčí, Nové Město na Moravě a Žďár nad Sázavou. Mezi lety 2001 – 2007 se zvýšil průměrný věk nejvíce ve SOORP Světlá nad Sázavou, a to o 2,2 let, a dále ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Telč a Žďár nad Sázavou, a to o 2,1 let. Index stáří se zvýšil nejvíce v SOORP Telč, a to z 81,7 v roce 2001 na 109,6 v roce 2007, a dále ve SOORP Světlá nad Sázavou, a to z 89,7 v roce 2001 na 116,6 v roce 2007.

Tab. 46. Průměrný věk a index stáří ve SOORP kraje Vysočina v roce 2001 a 2007

	2001		2007	
	průměrný věk	index stáří	průměrný věk	index stáří
Bystřice nad Pernštejnem	38,2	79,7	40,3	104,5
Havlíčkův Brod	38,7	87,9	40,2	103,5
Humpolec	40,0	102,0	41,2	118,6
Chotěboř	38,9	87,5	40,4	104,7
Jihlava	38,5	84,2	40,0	98,7
Moravské Budějovice	38,2	82,9	40,0	104,2
Náměšť nad Oslavou	39,1	93,4	41,0	120,2
Nové Město na Moravě	37,6	70,7	39,3	94,1
Pacov	40,1	103,1	41,9	129,3
Pelhřimov	39,0	90,5	40,6	107,2
Světlá nad Sázavou	38,9	89,7	41,1	116,6
Telč	38,4	81,7	40,5	109,6
Třebíč	37,7	74,1	39,5	91,4
Velké Meziříčí	37,1	70,0	38,8	85,5
Žďár nad Sázavou	37,4	69,9	39,5	93,9

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2007, ČSÚ, Praha.

V celé České republice, kraji Vysočina i jeho okresech a SOORP se po celé sledované období index závislosti I. snižoval především díky snižování počtu dětí v populaci, index závislosti II. pomalu zvyšoval především díky zvyšování počtu osob starších 65 let a index ekonomického zatížení snižoval především díky poklesu počtu dětí do 15 let. V kraji Vysočina byl index závislosti I., II. a index ekonomického zatížení ve všech sledovaných letech vyšší než v celé České republice.

K největšímu snížení indexu závislosti I. došlo v kraji Vysočina a jeho okresech stejně jako v celé České republice mezi lety 1991 a 2001. V roce 1991 byl nejvyšší index závislosti I. v okrese Třebíč (34,9) a nejnižší v okrese Pelhřimov (30,8). V roce 2007 tomu bylo naopak. Ze SOORP kraje Vysočina byl nejvyšší index závislosti I. v roce 2001 ve SOORP Telč a Velké Meziříčí a v roce 2007 také ve SOORP Velké Meziříčí a nejnižší v roce 2001 ve SOORP Pacov a v roce 2007 ve SOORP Světlá nad Sázavou. K největšímu snížení indexu závislosti I. došlo ve SOORP Telč.

Nejvyšší index závislosti II. byl ve všech sledovaných letech v okrese Pelhřimov a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou (viz tab. 49.). V roce 2007 byl nejnižší index závislosti II. také v okrese Třebíč. Ze SOORP kraje Vysočina byl nejvyšší index závislosti II. v roce 2001 ve SOORP Humpolec a v roce 2007 ve SOORP Pacov a nejnižší v roce 2001 ve SOORP Žďár nad Sázavou a v roce 2007 ve SOORP Třebíč. K největšímu zvýšení indexu závislosti II. došlo ve SOORP Pacov.

Tab. 47. Index závislosti I., index závislosti II. a index ekonomického zatížení v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech v roce 1991, 2001 a 2007

	1991			2001			2007		
	Index závislosti I.	Index závislosti II.	Index ekonom. zatížení	Index závislosti I.	Index závislosti II.	Index ekonom. zatížení	Index závislosti I.	Index závislosti II.	Index ekonom. zatížení
Česká rep.	30,8	19,1	50,0	22,6	19,7	42,3	20,0	20,5	40,4
kraj Vysočina	33,2	19,0	52,2	24,5	20,0	44,5	21,0	21,1	42,1
okresy:									
Havlíčkův Brod	32,2	19,3	51,5	23,6	20,8	44,3	20,5	21,8	42,4
Jihlava	32,2	18,8	51,0	23,5	19,7	43,3	20,6	20,6	41,1
Pelhřimov	30,8	20,5	51,3	23,3	22,1	45,4	20,5	23,1	43,5
Třebíč	34,9	19,9	54,8	25,3	19,8	45,0	21,1	20,5	41,6
Žďár n. Sáz.	34,8	17,1	51,8	26,0	18,6	44,6	22,0	20,5	42,6

Pramen: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka krajů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů České republiky 1991 až 2006, ČSÚ, Praha., Demografická ročenka okresů 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Tab. 48. Index závislosti I., index závislosti II. a index ekonomického zatížení ve SOORP kraje Vysočina v roce 2001 a 2007

	2001			2007		
	Index závislosti I.	Index závislosti II.	Index ekonom. zatížení	Index závislosti I.	Index závislosti II.	Index ekonom. zatížení
Bystřice nad Pernštejnem	24,8	19,8	44,6	21,1	22,0	43,1
Havlíčkův Brod	23,5	20,7	44,2	20,8	21,5	42,3
Humpolec	23,1	23,5	46,6	20,5	24,3	44,8
Chotěboř	17,0	21,9	46,9	15,0	22,8	44,5
Jihlava	23,0	19,4	42,4	20,5	20,2	40,7
Moravské Budějovice	18,1	22,3	49,3	15,0	22,5	44,0
Náměšť nad Oslavou	16,6	22,9	47,5	13,8	23,7	43,5
Nové Město na Moravě	25,7	18,2	43,8	22,1	20,8	42,9
Pacov	15,5	23,2	45,7	13,7	25,9	45,9
Pelhřimov	23,6	19,9	44,9	20,5	21,6	42,6
Světlá nad Sázavou	15,6	19,9	42,1	13,2	21,6	40,1
Telč	27,4	22,4	49,8	21,4	23,4	44,8
Třebíč	24,9	18,4	43,3	21,1	19,3	40,5
Velké Meziříčí	27,4	19,2	46,6	23,3	19,9	43,1
Žďár nad Sázavou	25,5	17,8	43,4	21,5	20,2	41,7

Pramen: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2007, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Nejvyšší index ekonomického zatížení byl v roce 1991 v okrese Třebíč a v letech 2001 a 2007 v okrese Pelhřimov. Nejnižší index ekonomického zatížení byl ve všech sledovaných letech v okrese Jihlava. Ze SOORP kraje Vysočina byl nejvyšší index ekonomického zatížení v roce 2001 ve SOORP Telč a v roce 2007 ve SOORP Pacov a nejnižší v obou letech ve SOORP Světlá nad Sázavou. K největšímu snížení indexu ekonomického zatížení došlo ve SOORP Moravské Budějovice.

7.2. Ekonomická aktivita

Údaj o počtu ekonomicky aktivních osob při Sčítání 2001 není plně srovnatelný s předchozím Sčítáním 1991 (viz metodika a zdroje dat – srovnatelnost výsledků Sčítání 2001 a 1991). Podíl ekonomicky aktivních osob na celkové populaci kraje Vysočina dosahoval při Sčítání 2001 49,4 % a ve srovnání se Sčítáním 1991 poklesl o 2,3 % bodu. V celé České republice to bylo o 1,2 % bodu. Nejvyšší pokles podílu ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel mezi Sčítáními 1991 a 2001 byl v okrese Havlíčkův Brod (3,0 % bodu). Z okresů kraje Vysočina byl nejnižší podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel při obou sčítáních v okrese Žďár nad Sázavou (viz tab. 51.). Nejvyšší podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel byl při Sčítání 2001 v okrese Jihlava a při Sčítání 1991 v okresech Jihlava a Pelhřimov. Podíl žen na počtu ekonomicky aktivních osob byl v kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 1991 i 2001 nižší než v celé České republice. V celé České republice se snížil podíl žen na celkovém počtu ekonomicky

aktivních osob o 2,3 % bodu, v kraji Vysočina o 3,0 % bodu a nejvíce to bylo v okrese Třebíč o 6,5 % bodu. Nejnižší podíl žen na počtu ekonomicky aktivních osob byl při Sčítání 2001 v okrese Třebíč. V roce 1991 to bylo v okrese Havlíčkův Brod. Nejvyšší podíl žen na počtu ekonomicky aktivních osob byl při Sčítání 2001 i 1991 v okrese Jihlava.

Tab. 49. Ekonomická aktivita obyvatelstva v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 1991 a 2001

	1991		2001	
	Podíl ekonomicky aktivních osob na celk. počtu obyv. v %	Podíl žen na počtu ekonomicky aktivních osob v %	Podíl ekonomicky aktivních osob na celk. počtu obyv. v %	Podíl žen na počtu ekonomicky aktivních osob v %
Česká republika	52,6	47,6	51,4	45,3
kraj Vysočina	51,7	47,0	49,4	44,0
okresy:				
Havlíčkův Brod	52,5	46,8	49,5	43,8
Jihlava	52,8	47,2	51,4	44,6
Pelhřimov	52,8	47,0	50,0	43,8
Třebíč	50,7	47,0	49,2	40,5
Žďár nad Sázavou	50,4	47,0	47,6	43,6

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Tab. 50. Ekonomická aktivita obyvatelstva v SOORP kraje Vysočina při Sčítání 1991 a 2001

	1991		2001	
	Podíl ekonomicky aktivních osob na celk. počtu obyvatel v %	Podíl ekonomicky aktivních osob na celk. počtu obyvatel v %	Podíl ekonomicky aktivních osob na celk. počtu obyvatel v %	Podíl žen na počtu ekonomicky aktivních osob v %
Bystřice nad Pernštejnem	47,9	46,1	46,1	43,7
Havlíčkův Brod	52,5	49,9	49,9	44,6
Humpolec	52,0	48,3	48,3	43,3
Chotěboř	52,0	48,1	48,1	42,8
Jihlava	53,1	51,9	51,9	44,8
Moravské Budějovice	48,7	47,5	47,5	43,1
Náměšť nad Oslavou	49,9	47,1	47,1	43,8
Nové Město na Moravě	49,6	46,3	46,3	44,2
Pacov	53,1	49,5	49,5	42,8
Pelhřimov	53,0	50,8	50,8	44,2
Světlá nad Sázavou	53,2	50,0	50,0	43,1
Telč	50,8	47,6	47,6	43,0
Třebíč	51,5	50,2	50,2	44,3
Velké Meziříčí	50,4	47,2	47,2	43,1
Žďár nad Sázavou	52,1	49,2	49,2	43,8

Pramen: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - kraj Vysočina 2004, ČSÚ, Jihlava., Správní obvody a města - SLDB 2001, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel byl stejně jako v celém kraji i v jeho SOORP při Sčítání 2001 nižší než při Sčítání 1991. Ze SOORP kraje

Vysočina byl nejnižší podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel při obou sčítáních ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem (viz tab. 52.). Nejvyšší podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel byl při Sčítání 2001 ve SOORP Jihlava a při Sčítání 1991 ve SOORP Světlá nad Sázavou. Nejnižší podíl žen na počtu ekonomicky aktivních osob byl při Sčítání 2001 ve SOORP Chotěboř a Pacov (42,8 %), nejvyšší pak ve SOORP Jihlava (44,8 %).

Počet ekonomicky aktivních osob v kraji Vysočina činil k 1. březnu 2001 celkem 256 686 osob, z toho 112 912 žen (44,0 % z celkového počtu). Počet ekonomicky aktivních se oproti předchozímu sčítání snížil v kraji Vysočina o 4,7 %. V celé České republice to bylo o 3,1 %. Z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel kraje Vysočina připadalo v roce 2001 na zaměstnané 93,1 % a na nezaměstnané 6,9 %. Podíl zaměstnaných se oproti předchozímu sčítání v kraji Vysočina snížil o 5,1 % bodu a úměrně tomu se zvýšil podíl nezaměstnaných. V České republice byl podíl zaměstnaných při Sčítání 1991 i 2001 nižší a podíl nezaměstnaných vyšší než v kraji Vysočina. Z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel České republiky připadalo v roce 2001 na zaměstnané 90,7 % a na nezaměstnané 9,3 %. Oproti předchozímu sčítání se podíl zaměstnaných v České republice snížil a podíl nezaměstnaných zvýšil o 7,0 % bodu.

Tab. 51. Podíl zaměstnaných a nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel v České republice a kraji Vysočina při Sčítání 1991 a 2001 (v %)

	1991			2001		
	Ekonomicky aktivní celkem	v tom		Ekonomicky aktivní celkem	v tom	
		zaměstnaní	nezaměstnaní		zaměstnaní	nezaměstnaní
Česká republika	5 421 102	97,7	2,3	5 253 400	90,7	9,3
kraj Vysočina	269 367	98,2	1,8	256 686	93,1	6,9

Pramen: Ekonomická aktivita obyvatelstva, Sčítání lidu, domů a bytů, ČSÚ, Praha., Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – kraj Vysočina, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Při Sčítání 1991 i 2001 byl největší podíl ekonomicky aktivních obyvatel v celém kraji i jeho SOORP v průmyslu. Mezi Sčítáním 1991 a 2001 se stejně jako v celém kraji i v jeho SOORP snížil podíl ekonomicky aktivních obyvatel v zemědělství, lesnictví a rybolovu. V celém kraji to bylo o 11,7 % bodu (viz tab. 54.) a ze SOORP to bylo nejvíce ve SOORP Telč, a to o 18,4 % bodu. Nejvyšší podíl ekonomicky aktivních obyvatel v zemědělství, lesnictví a rybolovu byl při obou sčítáních ve SOORP Telč a nejnižší ve SOORP Jihlava (viz tab. 54.). Podíl ekonomicky aktivních obyvatel v zemědělství, lesnictví a rybolovu byl v kraji Vysočina při Sčítání 2001 nejvyšší ze všech krajů České republiky (9,7 %). Podíl ekonomicky aktivních v průmyslu se v celém kraji i jeho SOORP kromě SOORP Moravské Budějovice a

Telč mezi Sčítáním 1991 a 2001 snížil. V celém kraji to bylo o 3,0 % bodu a ze SOORP to bylo nejvíce ve SOORP Náměšť nad Oslavou, a to o 6,8 % bodu. Ve SOORP Moravské Budějovice se podíl ekonomicky aktivních v průmyslu zvýšil o 2,4 % bodu a ve SOORP Telč o 4,7 % bodu. Nejvyšší podíl ekonomicky aktivních v průmyslu byl při obou sčítáních ve SOORP Světlá nad Sázavou. Podíl ekonomicky aktivních ve stavebnictví se v celém kraji i jeho SOORP kromě SOORP Jihlava a Nové Město na Moravě mezi Sčítáním 1991 a 2001 zvýšil. V celém kraji to bylo o 1,5 % bodu. Ze SOORP kraje to bylo nejvíce ve SOORP Třebíč, a to o 3,7 % bodu. Ve SOORP Jihlava se podíl ekonomicky aktivních ve stavebnictví snížil o 0,3 % bodu a ve SOORP Nové Město na Moravě o 0,7 % bodu. Nejvyšší podíl ekonomicky aktivních ve stavebnictví byl při Sčítání 1991 ve SOORP Jihlava a při Sčítání 2001 ve SOORP Třebíč. Podíl ekonomicky aktivních ve službách se v celém kraji i jeho SOORP mezi Sčítáním 1991 a 2001 zvýšil. V celém kraji to bylo o 13,3 % bodu a ze SOORP to bylo nejvíce ve SOORP Náměšť nad Oslavou, a to o 19,6 % bodu. Nejvyšší podíl ekonomicky aktivních obyvatel ve službách byl při Sčítání 1991 ve SOORP Havlíčkův Brod a při Sčítání 2001 ve SOORP Náměšť nad Oslavou.

Tab. 52. Podíl ekonomicky aktivních obyvatel v odvětvích ekonomické činnosti v kraji Vysočina a jeho SOORP při Sčítání 1991 a 2001 (v %)

	Podíl ekonomicky aktivních podle odvětví činnosti (%) ¹⁾							
	zemědělství, lesnictví, rybolov		průmysl		stavebnictví		služby	
	1991	2001	1991	2001	1991	2001	1991	2001
kraj Vysočina	21,4	9,7	39,0	35,9	6,9	8,4	32,7	46,0
SOORP:								
Bystřice nad Pernštejnem	24,2	10,3	44,5	40,4	6,3	8,0	25,0	41,2
Havlíčkův Brod	23,0	11,2	29,7	28,8	6,8	8,7	40,5	51,3
Humpolec	18,6	9,4	42,0	35,4	7,3	7,3	32,1	47,9
Chotěboř	23,7	11,7	46,9	41,6	4,1	7,2	25,4	39,6
Jihlava	14,6	5,6	39,6	38,0	8,9	8,7	36,9	47,7
Moravské Budějovice	28,8	13,0	32,4	34,8	7,6	8,6	31,2	43,6
Náměšť nad Oslavou	26,5	11,7	34,0	27,2	7,0	9,0	32,4	52,0
Nové Město na Moravě	24,0	13,2	36,9	30,6	8,1	7,4	31,0	48,8
Pacov	29,8	18,9	39,2	37,7	5,8	6,3	25,2	37,1
Pelhřimov	24,0	11,8	34,3	32,9	7,5	8,5	34,2	46,8
Světlá nad Sázavou	17,8	8,5	49,8	45,8	5,1	6,5	27,4	39,2
Telč	33,6	15,3	33,0	37,7	5,4	7,4	28,0	39,6
Třebíč	20,0	8,6	40,7	34,4	6,2	9,9	33,0	47,0
Velké Meziříčí	27,4	10,6	39,9	37,6	6,1	8,2	26,7	43,5
Žďár nad Sázavou	16,8	7,6	44,3	39,4	6,1	7,4	32,9	45,7

¹⁾ pouze se zjištěným odvětvím ekonomické činnosti

Pramen: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - kraj Vysočina 2004, ČSÚ, Jihlava.

Tab. 53. Ekonomická aktivita obyvatelstva v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 2001

	Ekonomicky aktivní celkem	v tom v %			
		zaměstnané osoby			neza- městnaní
		celkem	podíl z celk. počtu zaměstnaných osob v %		
			pracující důchodci	ženy na mateřské dovolené	
Česká republika	5253400	90,7	3,8	1,7	9,3
kraj Vysočina	256 686	93,1	3,0	1,5	6,9
okresy:					
Havlíčkův Brod	47 025	94,3	2,8	1,1	5,7
Jihlava	55 767	94,1	3,3	1,8	5,9
Pelhřimov	36 514	95,8	3,8	1,7	4,2
Třebíč	57 704	89,1	2,0	1,9	10,9
Žďár nad Sázavou	59 676	93,3	3,1	1,2	6,7

Pramen: Meziokresní srovnání - SLDB 2001, ČSÚ, Jihlava., Ekonomická aktivita obyvatelstva, Sčítání lidu, domů a bytů, ČSÚ, Praha., vlastní výpočty

Nejvyšší podíl zaměstnaných osob z celkového počtu ekonomicky aktivních osob byl při Sčítání 2001 v okrese Pelhřimov (95,8 %) a nejnižší v okrese Třebíč (89,1 %). Úměrně tomu byl nejvyšší podíl nezaměstnaných v okrese Třebíč (10,9 %), což je více než celorepublikový průměr, a nejnižší v okrese Pelhřimov. Nejvyšší podíl pracujících důchodců z celkového počtu zaměstnaných osob byl při Sčítání 2001 v okrese Pelhřimov (3,8 %) a nejnižší v okrese Třebíč (2,0 %). Nejvyšší podíl žen na mateřské dovolené z celkového počtu zaměstnaných osob byl v okrese Třebíč (1,9 %) a nejnižší v okrese Havlíčkův Brod (1,1 %).

Ve SOORP kraje Vysočina došlo mezi Sčítáními 1991 a 2001 stejně jako v celé České republice ke zvýšení podílu nezaměstnaných osob z celkového počtu ekonomicky aktivních osob, a to nejvíce o 10,1 % bodu ve SOORP Moravské Budějovice, a dále došlo ke snížení podílu pracujících důchodců a žen na mateřské dovolené z celkového počtu zaměstnaných osob.

Ze SOORP kraje Vysočina měl nejvyšší podíl zaměstnaných osob z celkového počtu ekonomicky aktivních osob při Sčítání 1991 SOORP Chotěboř (99,0 %) a nejnižší SOORP Bystřice nad Pernštejnem a Třebíč (viz tab. 56.). Úměrně tomu měl nejvyšší podíl nezaměstnaných osob SOORP Bystřice nad Pernštejnem a Třebíč (2,5 %) a nejnižší SOORP Chotěboř. Nejvyšší podíl pracujících důchodců z celkového počtu zaměstnaných osob byl při Sčítání 1991 i 2001 ve SOORP Pacov a nejnižší ve SOORP Třebíč (viz tab. 56. a 57). Nejvyšší podíl žen na mateřské dovolené z celkového počtu zaměstnaných osob byl při Sčítání 1991 ve SOORP Velké Meziříčí (7,1 %) a nejnižší ve SOORP Humpolec a Pacov (5,5 %).

Tab. 54. Ekonomická aktivita obyvatelstva ve SOORP kraje Vysočina při Sčítání 1991

	Ekonomicky aktivní celkem	v tom v %				neza-městnaní
		zaměstnané osoby			celkem	
		podíl z celk. počtu zaměstnaných osob v %		pracující důchodci		
		ženy na mateřské dovolené ¹⁾				
Bystřice nad Pernštejnem	12 178	97,5	5,8	7,0	2,5	
Havlíčkův Brod	27 267	98,7	5,9	6,1	1,3	
Humpolec	8 996	98,6	4,9	5,5	1,4	
Chotěboř	11 609	99,0	5,4	6,0	1,0	
Jihlava	51 187	98,0	4,9	6,0	2,0	
Moravské Budějovice	11 994	98,2	3,4	6,9	1,8	
Náměšť nad Oslavou	7 095	97,9	3,9	6,7	2,1	
Nové Město na Moravě	9 737	98,1	4,8	7,0	1,9	
Pacov	5 707	98,8	7,5	5,5	1,2	
Pelhřimov	24 700	98,8	5,9	5,9	1,2	
Světlá nad Sázavou	11 393	98,8	6,2	6,2	1,2	
Telč	7 048	98,3	5,1	6,5	1,7	
Třebíč	39 065	97,5	3,2	7,0	2,5	
Velké Meziříčí	19 085	98,6	4,7	7,1	1,4	
Žďár nad Sázavou	22 306	98,3	4,4	6,7	1,7	

¹⁾ včetně osob na další mateřské dovolené (do 3 let věku dítěte) a osob pobírajících rodičovský příspěvek
 Pramen: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - kraj Vysočina 2004, ČSÚ, Jihlava.

Tab. 55. Ekonomická aktivita obyvatelstva ve SOORP kraje Vysočina při Sčítání 2001

	Ekonomicky aktivní celkem	v tom v %				neza-městnaní
		zaměstnané osoby			celkem	
		podíl z celk. počtu zaměstnaných osob v %		pracující důchodci		
		ženy na mateřské dovolené				
Bystřice nad Pernštejnem	11 239	92,0	3,9	1,2	8,0	
Havlíčkův Brod	25 658	94,2	3,0	1,1	5,8	
Humpolec	8 187	95,3	3,4	1,8	4,7	
Chotěboř	10 752	93,8	2,3	1,1	6,3	
Jihlava	50 073	94,3	3,4	1,8	5,7	
Moravské Budějovice	11 605	88,1	2,0	2,2	11,9	
Náměšť nad Oslavou	6 645	90,2	2,7	2,2	9,8	
Nové Město na Moravě	9 028	92,2	3,8	1,2	7,8	
Pacov	5 090	95,9	4,2	1,8	4,1	
Pelhřimov	23 237	96,0	3,9	1,7	4,0	
Světlá nad Sázavou	10 423	94,8	2,9	1,0	5,2	
Telč	6 576	92,8	2,7	1,5	7,2	
Třebíč	38 381	89,1	1,9	1,9	10,9	
Velké Meziříčí	18 148	93,9	2,5	1,2	6,1	
Žďár nad Sázavou	21 644	93,8	2,9	1,2	6,2	

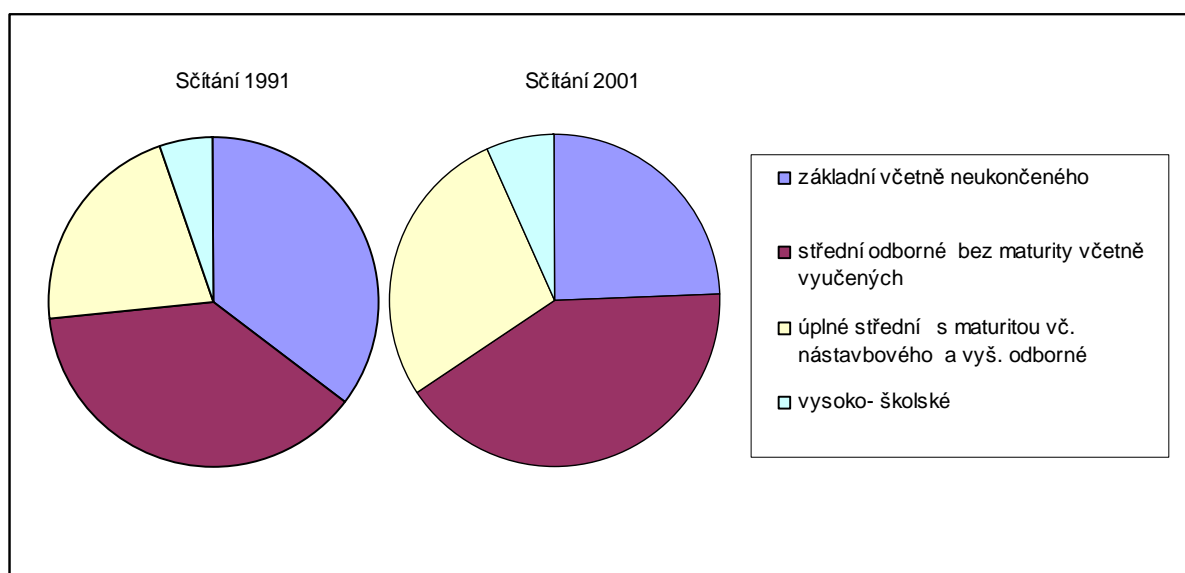
Pramen: Správní obvody a města - SLDB 2001, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Při Sčítání 2001 měl nejvyšší podíl zaměstnaných osob z celkového počtu ekonomicky aktivních osob SOORP Pelhřimov (96,0 %) a nejnižší SOORP Moravské Budějovice (viz tab. 56.). Úměrně tomu měl nejvyšší podíl nezaměstnaných osob SOORP Moravské Budějovice (11,9 %) a nejnižší SOORP Pelhřimov. Nejvyšší podíl žen na mateřské dovolené z celkového počtu zaměstnaných osob byl ve SOORP Moravské Budějovice a Náměšť nad Oslavou (2,2 %) a nejnižší ve SOORP Světlá nad Sázavou (1,0 %).

7.3. Vybrané kulturní znaky

Obyvatelstvo podle vzdělání

Obr. 26. Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle ukončeného vzdělání v kraji Vysočina při Sčítání 1991 a 2001 (v %)

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, ČSÚ, Jihlava.

Kvalita školního vzdělání ovlivňuje vzdělanost, kvalifikaci a kulturní úroveň obyvatelstva. I v devadesátých letech pokračoval trend charakteristický pro předchozí desetiletí, totiž úbytek obyvatel pouze se základním vzděláním. V něm se projevoval postupný odchod starších ročníků, u kterých bylo jen základní vzdělání spíše pravidlem a nástup mladších generací, u jejichž členů je již pouhé základní vzdělání výjimkou. (Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, ČSÚ, Jihlava)

Podíl obyvatel se základním vzděláním se snížil v kraji Vysočina mezi Sčítáním 1991 a 2001 o 10,7 % bodu na 24,2 % v roce 2001. V celé České republice byl podíl obyvatel se základním vzděláním při Sčítání 1991 i 2001 nižší než v kraji Vysočina. Tento podíl se snížil v celé České republice mezi Sčítáním 1991 a 2001 o 10,1 % bodu na 23,0 % v roce 2001. Naopak jak v kraji Vysočina tak v celé České republice rostl podíl osob s vyšším než základním vzděláním. Podíl vyučených a absolventů středních škol bez maturity se zvýšil

v kraji Vysočina o 3,1 % bodu na 40,6 % v roce 2001. V celé České republice byl podíl těchto osob při Sčítání 1991 i 2001 nižší než v kraji Vysočina. Jejich podíl se v celé České republice zvýšil o 2,8 % bodu na 38,0 % v roce 2001. Vzrostl také podíl osob s úplným středním vzděláním s maturitou včetně nástavbového a vyššího odborného vzdělání. Jejich podíl vzrostl v kraji Vysočina o 6,0 % bodu na 27,4 % v roce 2001. V celé České republice byl podíl těchto osob při Sčítání 1991 i 2001 vyšší než v kraji Vysočina. Jejich podíl se v celé České republice zvýšil o 5,5 % bodu na 28,4 % v roce 2001. Vzrostl též podíl vysokoškoláků. V kraji Vysočina byl podíl vysokoškoláků při Sčítání 1991 i 2001 nižší než v celé České republice. V kraji Vysočina se zvýšil jejich podíl o 1,6 % bodu na 6,7 % v roce 2001. V celé České republice to bylo o 1,7 % bodu na 8,9 % v roce 2001. Nižší podíl vysokoškoláků než v kraji Vysočina byl při Sčítání 2001 jen v kraji Karlovarském (5,6 %) a Ústeckém (5,4 %). V kraji Vysočina byl po Pardubickém kraji (40,8 %) nejvyšší podíl vyučených a absolventů středních škol bez maturity (40,6 %).

Nejvyšší podíl obyvatel se základním vzděláním byl při Sčítání 1991 i 2001 v okrese Třebíč, a to 36,4 % v roce 1991 a 25,7 % v roce 2001. Nejvyšší podíl vyučených a osob se středním odborným vzděláním bez maturity byl při Sčítání 1991 v okrese Havlíčkův Brod (38,1 %) a při Sčítání 2001 taktéž v okrese Havlíčkův Brod a shodně v okrese Pelhřimov (41,1 %). Nejvyšší podíl osob s úplným středním vzděláním s maturitou (včetně nástavbového a vyššího odborného vzdělání) byl při Sčítání 1991 i 2001 v okrese Havlíčkův Brod, a to 22,0 % v roce 1991 a 28,6 % v roce 2001. Nejvyšší podíl vysokoškoláků byl při Sčítání 1991 v okrese Jihlava, a to 5,5 %, a při Sčítání 2001 v okrese Žďár nad Sázavou, a to 7,2 %.

Tab. 56. Podíl obyvatel ve věku 15 a více let podle ukončeného vzdělání v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 1991 a 2001 (v %)

	1991				2001			
	základní včetně neukončeného	střední odborné bez maturity včetně vyučených	úplné střední s maturitou včetně nástavbového a vyššího odborného	vysokoškolské	základní včetně neukončeného	střední odborné bez maturity včetně vyučených	úplné střední s maturitou včetně nástavbového a vyššího odborného	vysokoškolské
Česká rep.	33,1	35,4	22,9	7,2	23,0	38,0	28,4	8,9
kraj Vysočina	34,9	37,5	21,4	5,1	24,2	40,6	27,4	6,7
okresy:								
Havlíčkův Brod	34,1	38,1	22,0	4,6	23,0	41,1	28,6	6,2
Jihlava	33,2	37,6	21,7	5,5	23,6	40,5	27,5	7,0
Pelhřimov	35,5	37,3	21,4	4,7	23,9	41,1	27,4	6,1
Třebíč	36,4	36,7	20,4	5,1	25,7	39,9	26,6	6,8
Žďár n. Sázav.	35,3	37,7	21,4	5,2	24,2	40,6	27,0	7,2

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ, Jihlava., Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu, ČSÚ, Praha.

Ve SOORP kraje Vysočina se stejně jako v celé České republice mezi Sčítáními 1991 a 2001 snížil podíl obyvatel se základním vzděláním, a to nejvíce o 12,6 % bodu ve SOORP Moravské Budějovice, a zvýšil se podíl vyučených a osob se středním odborným vzděláním bez maturity, a to nejvíce o 5,4 % bodu ve SOORP Moravské Budějovice, podíl osob s úplným středním vzděláním s maturitou (včetně nástavbového a vyššího odborného vzdělání), a to nejvíce o 6,8 % bodu ve SOORP Chotěboř, a podíl vysokoškoláků, a to nejvíce o 2,4 % bodu ve SOORP Žďár nad Sázavou.

Ze SOORP kraje Vysočina byl nejvyšší podíl obyvatel se základním vzděláním na počtu obyvatel starších 15ti let při obou sčítáních ve SOORP Moravské Budějovice (41,7 % v roce 1991 a 29,1 % v roce 2001) a nejnižší při Sčítání 1991 ve SOORP Jihlava (32,6 %) a při Sčítání 2001 ve SOORP Havlíčkův Brod (22,2 %). Nejvyšší podíl vyučených a osob se středním odborným vzděláním bez maturity na počtu obyvatel starších 15ti let byl při Sčítání 1991 ve SOORP Světlá nad Sázavou (40,3 %) a při Sčítání 2001 ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem (43,6 %) a nejnižší při Sčítání 1991 ve SOORP Pacov a Moravské Budějovice (35,5 %) a při Sčítání 2001 ve SOORP Žďár nad Sázavou (38,3 %). Nejvyšší podíl osob s úplným středním vzděláním s maturitou (včetně nástavbového a vyššího odborného vzdělání) na počtu obyvatel starších 15ti let byl při Sčítání 1991 ve SOORP Žďár nad Sázavou (24,6 %) a při Sčítání 2001 ve SOORP Havlíčkův Brod (30,3 %) a nejnižší při Sčítání 1991 ve SOORP Moravské Budějovice (18,2 %) a při Sčítání 2001 ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem (23,7 %). Nejvyšší podíl vysokoškoláků na počtu obyvatel starších 15ti let byl při Sčítání 1991 ve SOORP Nové Město na Moravě (6,1 %) a při Sčítání 2001 ve SOORP Žďár nad Sázavou (8,5 %) a nejnižší při Sčítání 1991 ve SOORP Světlá nad Sázavou (3,7 %) a při Sčítání 2001 ve SOORP Pacov (4,7 %). Ze všech SOORP kraje Vysočina měl SOORP Žďár nad Sázavou při Sčítání 2001 nejnižší podíly obyvatel se základním vzděláním a středním odborným vzděláním bez maturity včetně vyučených a nejvyšší podíly obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou včetně nástavbového a vyššího odborného vzdělání a s vysokoškolským vzděláním. SOORP Pacov měl ze všech SOORP kraje Vysočina při Sčítání 2001 nejvyšší podíl obyvatel se základním vzděláním a nejnižší podíl s vysokoškolským vzděláním.

Tab. 57. Podíl obyvatel ve věku 15 a více let podle ukončeného vzdělání v SOORP kraje Vysočina při Sčítání 1991 (v %)

	základní včetně neukončeného	střední odborné bez maturity včetně vyučených	úplné střední s maturitou vč. nástavbového a vyš. odborné	vysoko- školské
Bystřice nad Pernštejnem	38,1	39,0	18,5	4,2
Havlíčkův Brod	33,0	36,6	24,0	5,4
Humpolec	34,8	38,1	21,7	4,4
Chotěboř	36,3	39,7	19,3	3,7
Jihlava	32,6	37,7	22,0	5,6
Moravské Budějovice	41,7	35,5	18,2	3,8
Náměšť nad Oslavou	35,8	38,0	19,2	4,7
Nové Město na Moravě	35,6	36,6	21,3	6,1
Pacov	39,6	35,5	19,0	3,8
Pelhřimov
Světlá nad Sázavou	34,4	40,3	20,4	3,7
Telč	38,7	37,2	18,4	4,3
Třebíč	34,6	36,7	21,8	5,7
Velké Meziříčí	36,4	38,9	19,7	4,4
Žďár nad Sázavou	32,7	36,4	24,6	6,1

Pramen: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - kraj Vysočina 2004, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Tab. 58. Podíl obyvatel ve věku 15 a více let podle ukončeného vzdělání v SOORP kraje Vysočina při Sčítání 2001 (v %)

	základní včetně neukončeného	střední odborné bez maturity včetně vyučených	úplné střední s maturitou vč. nástavbového a vyš. odborné	vysoko- školské
Bystřice nad Pernštejnem	26,0	43,6	23,7	5,8
Havlíčkův Brod	22,2	39,5	30,3	7,0
Humpolec	23,4	42,0	27,5	6,1
Chotěboř	24,0	43,3	26,1	5,5
Jihlava	23,2	40,4	27,9	7,0
Moravské Budějovice	29,1	40,9	23,9	5,1
Náměšť nad Oslavou	25,5	42,0	25,1	6,1
Nové Město na Moravě	24,1	39,3	27,7	8,1
Pacov	27,2	40,7	25,4	4,7
Pelhřimov	23,3	40,9	27,8	6,4
Světlá nad Sázavou	23,8	42,7	27,1	4,9
Telč	27,2	41,9	24,2	5,9
Třebíč	24,6	39,1	28,0	7,5
Velké Meziříčí	25,3	42,0	25,4	6,2
Žďár nad Sázavou	22,4	38,3	29,7	8,5

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

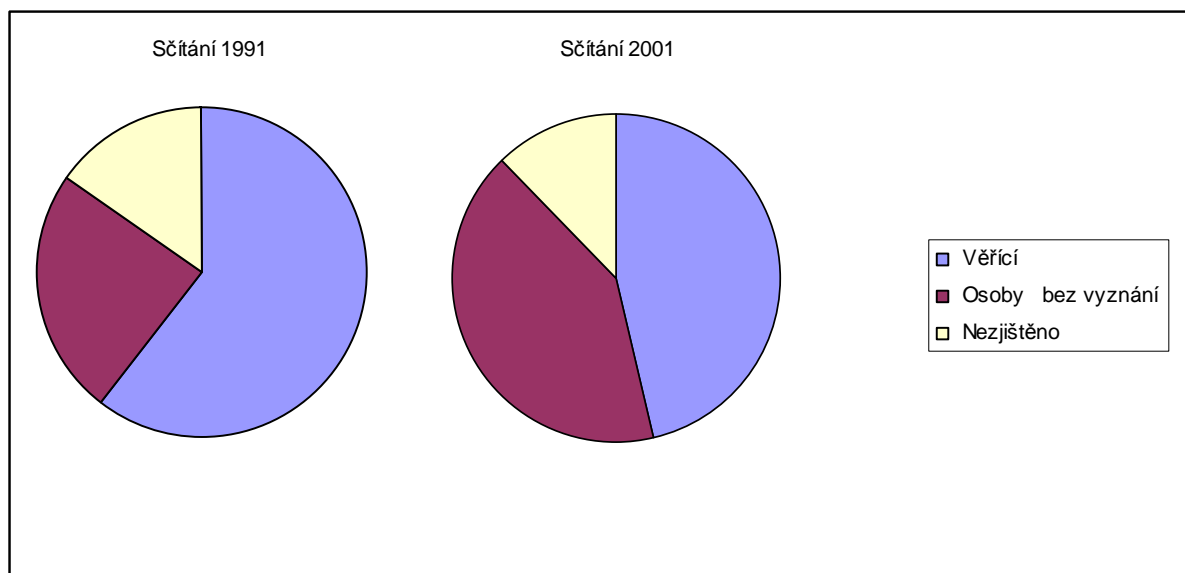
Obyvatelstvo podle náboženského vyznání

Mezi Sčítáním 1991 a 2001 došlo v kraji Vysočina, jeho okresech a SOORP stejně jako v celé České republice k výraznému poklesu věřících a současně ke zvýšení počtu osob bez vyznání.

Nejpravděpodobnější příčinou jsou nadhodnocená data ze Sčítání 1991. Sčítání, které se uskutečnilo krátce po roce 1989, umožnilo občanům poprvé po 40 letech svobodně vyjádřit své postoje i v otázce náboženství, což pravděpodobně ovlivnilo i řadu osob, které ve skutečnosti jednoznačný vztah k náboženství nemají a po 10 letech již necítili potřebu se vůči náboženství vymezit. Údaje roku 2001 lze proto považovat za relevantnější vyjádření náboženských postojů společnosti a rozdíly proti roku 1991 nelze v této souvislosti přeceňovat. (Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - Pramenné dílo, ČSÚ, Praha.)

Při Sčítání 2001 bylo 46,4 % obyvatel kraje Vysočina věřících, 41,3 % obyvatel bez vyznání a 12,3 % obyvatel na tuto otázku neodpovědělo. Ve srovnání s předchozím sčítáním došlo k poklesu podílu věřících o 18,9 % bodu a ke vzrůstu podílu osob bez vyznání o 16,8 % bodu. Při Sčítání 2001 ubylo lidí, kteří na tuto otázku neodpověděli, a to o 3,0 % bodu.

Obr. 27. Obyvatelstvo kraje Vysočina podle náboženského vyznání při Sčítání 1991 a 2001 (v %)

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, ČSÚ, Jihlava, vlastní výpočty

Podíl věřících byl na Vysočině při Sčítání 1991 i 2001 podstatně vyšší než v celé České republice (viz tab. 61. a 62.). Vyšší podíl věřících než v kraji Vysočina (46,4 %) byl při Sčítání 2001 jen v kraji Zlínském (55,2 %). Nejpočetnější církví v kraji Vysočina stejně jako v celé České republice byla Církev římskokatolická, kterou v roce 1991 uvedlo 57,0 % obyvatel kraje a v roce 2001 41,8 % obyvatel kraje. Druhou nejpočetnější církví byla

Českobratrská církev evangelická (2,2 % v roce 1991 a 1,7 % v roce 2001). Na třetím místě pak byla Církev československá husitská (0,7 % v roce 1991 a 0,4 % v roce 2001). Nejvyšší podíl věřících obyvatel byl při Sčítání 1991 i 2001 v okrese Žďár nad Sázavou (68,7 % v roce 1991 a 56,6 % v roce 2001). Nejnižší podíl věřících byl v okrese Jihlava (52,7 % v roce 1991 a 38,8 % v roce 2001). V okrese Žďár nad Sázavou bylo v roce 1991 i 2001 vysoké zastoupení věřících Českobratrské církve evangelické (5,2 % v roce 1991 a 3,9 % v roce 2001).

Tab. 59. Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 1991 (v %)

	Věřící celkem	v tom:			Osoby bez vyznání	Nezjištěno
		Církev římskokatol.	Českobratr. církev evangel.	Církev českoslov. husitská		
Česká republika	43,9	39,0	2,0	1,7	39,9	16,2
kraj Vysočina	60,2	57,0	2,2	0,7	24,5	15,3
okresy:						
Havlíčkův Brod	55,3	52,0	1,6	1,3	27,7	17,0
Jihlava	52,7	50,1	1,4	0,7	30,8	16,6
Pelhřimov	62,4	60,1	1,5	0,6	22,5	15,1
Třebíč	55,3	52,0	1,6	1,3	27,7	17,0
Žďár nad Sázavou	68,7	62,9	5,2	0,3	18,5	12,8

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - Pramenné dílo, ČSÚ, Praha., Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Tab. 60. Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 2001 (v %)

	Věřící celkem	v tom:			Osoby bez vyznání	Nezjištěno
		Církev římskokatol.	Českobratr. církev evangel.	Církev českoslov. husitská		
Česká republika	32,2	26,8	1,2	1,0	59,0	8,8
kraj Vysočina	46,4	41,8	1,7	0,4	41,3	12,3
okresy:						
Havlíčkův Brod	40,2	36,0	1,0	0,8	46,4	13,4
Jihlava	38,8	34,7	0,9	0,5	49,9	11,3
Pelhřimov	46,2	42,3	1,1	0,3	39,7	14,1
Třebíč	47,5	44,3	0,8	0,4	40,3	12,2
Žďár nad Sázavou	56,6	49,8	3,9	0,2	32,0	11,4

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - Pramenné dílo, ČSÚ, Praha., Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Nejvyšší podíl věřících obyvatel byl při Sčítání 2001 ve SOORP Velké Meziříčí (55,2 %), dále pak ve SOORP Světlá nad Sázavou a SOORP Telč. Nejnižší podíl věřících byl

ve SOORP Náměšť nad Oslavou (15,8 %), dále pak ve SOORP Nové Město na Moravě a ve SOORP Moravské Budějovice. Nejvíce věřících Českobratrské církve evangelické bylo při Sčítání 2001 ve SOORP Velké Meziříčí (2,9 %) a dále ve SOORP Pelhřimov. Nejvíce věřících Církve československé husitské bylo ve SOORP Pacov (2,4 %).

Tab. 61. Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v SOORP kraje Vysočina při Sčítání 2001 (v %)

	Věřící celkem	v tom:			Osoby bez vyznání	Nezjištěno
		Církev římskokatol.	Českobratr. církev evangel.	Církev českoslov. husitská		
Bystřice nad Pernštejnem	32,1	26,8	1,1	1,0	59,0	8,8
Havlíčkův Brod	24,5	17,6	1,4	1,5	67,3	8,2
Humpolec	23,4	19,0	1,1	1,2	68,6	8,0
Chotěboř	34,7	30,6	0,5	0,8	52,6	12,8
Jihlava	24,2	20,7	0,7	0,5	65,4	10,3
Moravské Budějovice	20,5	15,7	1,2	0,4	72,3	7,1
Náměšť nad Oslavou	15,8	12,0	0,7	0,7	77,2	7,0
Nové Město na Moravě	18,4	13,0	0,8	1,6	72,6	9,0
Pacov	26,6	20,6	1,0	2,4	63,9	9,4
Pelhřimov	32,0	26,3	2,4	1,1	58,9	9,1
Světlá nad Sázavou	46,4	41,8	1,7	0,4	41,3	12,3
Telč	43,7	38,9	1,0	0,7	47,5	8,8
Třebíč	37,0	32,4	0,7	1,1	53,8	9,2
Velké Meziříčí	55,2	48,9	2,9	0,4	36,9	7,8
Žďár nad Sázavou	40,2	32,5	0,8	0,7	52,3	7,5

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

Obyvatelstvo podle národnosti

Většina obyvatel kraje Vysočina, jeho okresů a SOORP stejně jako celé České republiky se hlásí k české národnosti. V roce 2001 byl podíl obyvatel, který se přihlásil k české národnosti vyšší a podíly obyvatel, které se přihlásily k jiným národnostem nižší než v roce 1991. Podíl obyvatel, který se přihlásil v roce 2001 k moravské národnosti byl oproti roku 1991 výrazně nižší, a to v kraji Vysočina o 12,4 % bodu (5 % v roce 2001) a v celé České republice o 9,5 % bodu (3,7 % v roce 2001). Z okresů kraje Vysočina byl nejvyšší podíl moravské národnosti v okresech Třebíč (35,6 % v roce 1991 a 10,9 % v roce 2001) a Žďár nad Sázavou (32,1 % v roce 1991 a 8,9 % v roce 2001). To koresponduje se skutečností, že třebíčský okres leží výhradně a žďárský okres z podstatné části na moravské půdě. Navíc se východní, respektive jihovýchodní části obou okresů již svažují k Brnu, kde je moravské cítění tradičně silnější. Naopak nejmenší podíl obyvatel moravské národnosti byl v čistě českých okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov (shodně 0,2 % v roce 2001). (Národnostní složení obyvatelstva, ČSÚ, Praha.)

Slovenská národnost byla z okresů kraje Vysočina nejvíce zastoupena v okrese Jihlava (1,4 % v roce 1991 a 0,8 % v roce 2001) a v okrese Třebíč (1,3 % v roce 1991 a 0,8 % v roce 2001). Polská a německá národnost byla zastoupena v roce 2001 v okresech Havlíčkův Brod, Jihlava a Pelhřimov (0,1 %) a rómská národnost v okresech Jihlava a Třebíč (0,1 %).

Tab. 62. Obyvatelstvo podle národnosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 1991 (v %)

	česká	moravská	slezská	slovenská	polská	německá	romská
Česká republika	81,2	13,2	0,4	3,1	0,6	0,5	0,3
kraj Vysočina	80,9	17,4	0,0	1,1	0,1	0,1	0,1
okresy:							
Havlíčkův Brod	97,9	0,6	0,0	1,0	0,1	0,1	0,1
Jihlava	90,2	7,5	.	1,4	0,1	0,1	0,4
Pelhřimov	98,1	0,5	0,0	1,0	0,1	0,1	0,1
Třebíč	62,6	35,6	0,0	1,3	0,0	0,0	0,1
Žďár nad Sázavou	66,7	32,1	0,0	0,9	0,0	0,0	0,1

Pramen: Národnostní složení obyvatelstva, ČSÚ, Praha., Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001- okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ, Jihlava.

Tab. 63. Obyvatelstvo podle národnosti v České republice, kraji Vysočina a jeho okresech při Sčítání 2001 (v %)

	česká	moravská	slezská	slovenská	polská	německá	romská
Česká republika	90,4	3,7	0,1	1,9	0,5	0,4	0,1
kraj Vysočina	91,7	5,0	0,0	0,7	0,0	0,1	0,0
okresy:							
Havlíčkův Brod	97,1	0,2	0,0	0,6	0,1	0,1	0,0
Jihlava	94,8	1,7	0,0	0,8	0,1	0,1	0,1
Pelhřimov	97,1	0,2	0,0	0,7	0,1	0,1	0,0
Třebíč	85,3	10,9	0,0	0,8	0,0	0,0	0,1
Žďár nad Sázavou	87,7	8,9	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0

Pramen: Národnostní složení obyvatelstva, ČSÚ, Praha., Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, Sčítání lidu, domů a bytů 2001- okres Pelhřimov, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ, Jihlava

Ze SOORP kraje Vysočina byla moravská národnost zastoupena nejvíce při Sčítání 2001 ve SOORP Náměšť nad Oslavou (18,5 %), dále pak ve SOORP Bystřice nad Pernštejnem a ve SOORP Velké Meziříčí. Slovenská národnost byla nejvíce zastoupena ve SOORP Náměšť nad Oslavou (1,4 %) a dále ve SOORP Jihlava.

Tab. 64. Obyvatelstvo podle národnosti ve SOORP kraje Vysočina při Sčítání 2001 (v %)

	česká	moravská	slezská	slovenská	polská	německá	romská
Bystřice nad Pernštejnem	82,7	13,3	0,0	0,8	0,0	0,1	0,0
Havlíčkův Brod	96,9	0,3	0,0	0,7	0,0	0,1	0,0
Humpolec	97,5	0,1	0,0	0,6	0,1	0,0	0,0
Chotěboř	97,6	0,2	.	0,5	0,1	0,0	0,0
Jihlava	94,9	1,5	0,0	0,9	0,0	0,1	0,1
Moravské Budějovice	87,6	9,3	0,0	0,7	0,0	0,0	0,1
Náměšť nad Oslavou	77,6	18,5	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0
Nové Město na Moravě	90,3	6,3	.	0,7	0,0	0,0	0,1
Pacov	97,3	0,1	.	0,6	0,1	0,0	0,1
Pelhřimov	96,9	0,2	0,0	0,8	0,1	0,1	0,1
Světlá nad Sázavou	96,8	0,1	.	0,5	0,1	0,1	0,0
Telč	93,8	3,5	0,0	0,6	0,0	0,0	0,1
Třebíč	85,9	10,1	0,0	0,7	0,1	0,0	0,1
Velké Meziříčí	84,0	12,9	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0
Žďár nad Sázavou	92,4	4,3	0,0	0,7	0,1	0,0	0,0

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, ČSÚ, Jihlava., vlastní výpočty

8. Závěr

Probíhající politická, ekonomická a sociální transformace v České republice v 90. letech 20. století se odrazila ve změnách demografického chování obyvatelstva. Postavení rodiny ve společnosti se změnilo. Snaha o vyšší vzdělání, získávání praxe, dosažení osobních úspěchů a lepších pracovních příjmů, ale také nezaměstnanost a finanční nedostupnost bytů posunula uzavírání manželství a rození dětí do vyššího věku. Místo očekávaného zvýšení porodnosti, v souvislosti s tím, že do věku dříve nejvyšší plodnosti se dostaly početně silné ročníky žen narozených v populační vlně z poloviny 70. let, se porodnost prudce snížila. Vzrostl také podíl dětí narozených mimo manželství. Výrazně poklesla sňatečnost. Rozvodovost zůstávala stále na vysoké úrovni. Příznivý byl prudký pokles potratovosti. Pozitivní byl pokles kojenecké a novorozenecké úmrtnosti. Díky pokrokům v medicíně, lepším technologiím, kvalitním lékům se výrazně snížila úroveň úmrtnosti a v důsledku toho vzrostla naděje dožití, což přispělo k postupnému stárnutí české populace. V polovině 90. let roční počty zemřelých převýšily roční počty narozených, přírůstky stěhováním nestačily pokrýt úbytky přirozenou měnou a obyvatelstvo ubývalo. Počty obyvatel začaly přibývat až po roce 2000, a to především díky migraci. Charakteristickým rysem vnitřního stěhování se v 90. letech 20. století stal proces suburbanizace.

V 90. letech došlo k významným změnám ve věkové struktuře obyvatelstva. Početně silné generace ze 70. let se přesunuly ze skupiny dětí do 15 let do skupiny ekonomicky aktivních osob a byly nahrazeny početně slabými generacemi z 80. let a první poloviny 90. let. Docházelo tedy ke snižování podílu dětí do 15 let, příznivému zvyšování osob v produktivním věku a díky příznivému vývoji úmrtnosti ve středním a vyšším věku ke zvyšování osob starších 65 let v populaci. Stárnutí populace charakterizoval také trvalý růst průměrného věku. Index závislosti I. se snižoval především díky snižování počtu dětí v populaci, index závislosti II. se pomalu zvyšoval především díky zvyšování počtu osob starších 65 let a index ekonomického zatížení snižoval především díky poklesu počtu dětí do 15 let.

V kraji Vysočina byla v první polovině 90. let vyšší hrubá míra porodnosti než byl celorepublikový průměr. Od druhé poloviny 90. let tomu bylo naopak a v současnosti má kraj jednu z nejnižších hodnot hrubé míry porodnosti mezi kraji České republiky. Průměrný věk matek při narození prvního dítěte byl v kraji nižší než celorepublikový průměr. V kraji se rodí nejméně dětí mimo manželství, což souvisí s druhým nejvyšším podílem věřících obyvatel mezi kraji. Sňatečnost i rozvodovost byla v kraji Vysočina po celé sledované období nižší než celorepublikový průměr a v současnosti má kraj Vysočina nejnižší hrubou míru sňatečnosti i rozvodovosti mezi kraji. Kraj Vysočina měl také nejnižší průměrný věk snoubenců a nejnižší

průměrný věk při rozvodu. Také potratovost zůstávala po celé sledované období v kraji Vysočina nižší než celorepublikový průměr a její hodnota byla jedna z nejnižších mezi kraji. I úmrtnost zůstávala po celé sledované období nižší než celorepublikový průměr a její hodnota je v současnosti nejnižší mezi kraji. Kojenecká úmrtnost se v kraji Vysočina v průběhu sledovaného období snižovala ovšem byly roky, kdy se prudce zvýšila a na konci sledovaného období byla její hodnota jedna z nejvyšších mezi kraji České republiky. Migrační přírůstky/úbytky byly ve sledovaném období nižší než celorepublikový průměr a na konci sledovaného období byly nejnižší mezi kraji. Celkový přírůstek v kraji Vysočina dosahoval od roku 1992 do roku 1998 příznivějších hodnot než celorepublikový průměr. Od roku 2002 je tomu však naopak a v současnosti se celkový přírůstek v kraji řadí mezi nejnižší v České republice.

Kraj Vysočina měl v roce 1991 i 2001 příznivější věkovou strukturu než celá Česká republika, vyšší podíl dětí do 15 let a nižší podíl osob v produktivním věku a osob starších 65 let. V kraji Vysočina byl index stáří ve všech sledovaných letech nižší a index závislosti I., II. a index ekonomického zatížení vyšší než v celé České republice.

Vývoj přirozeného pohybu obyvatelstva se v jednotlivých okresech, kromě okresu Pelhřimov a Žďár nad Sázavou, shoduje s vývojem v celém kraji. Okres Pelhřimov vykazoval v období 1991 – 2007 nejnižší hrubé míry porodnosti a jako v jediném okrese zde obyvatel po celé sledované období přirozenou měnou ubývalo. Naopak nejvyšší hrubé míry porodnosti v kraji v celém sledovaném období vykazoval okres Žďár nad Sázavou. Okres Žďár nad Sázavou je také okresem, kde byly po celé sledované období nejnižší hodnoty hrubé míry úmrtnosti a obyvatel zde po celé sledované období přirozenou měnou přibývalo. Po celé sledované období ubývalo obyvatel přirozenou měnou ve SOORP Humpolec, Pacov, Moravské Budějovice a Světlá nad Sázavou. Žďár nad Sázavou je jediným SOORP, kde po celé sledované období obyvatel přirozenou měnou přibývalo. Okres Pelhřimov měl od počátku 90. let do roku 2005 největší celkové úbytky obyvatelstva, a to především díky největším úbytkům obyvatelstva přirozenou měnou. V letech 2006-2007 měl však okres Pelhřimov díky migračnímu přírůstku největší celkový přírůstek. Okres Žďár nad Sázavou měl po celé sledované období ze všech okresů kraje Vysočina největší přírůstky obyvatelstva přirozenou měnou, ale také největší migrační úbytky. Po celé sledované období ubývalo nejvíce obyvatelstva v SOORP Bystřice nad Pernštejnem, Světlá nad Sázavou, Náměšť nad Oslavou a Telč. Po celé sledované období přibývalo obyvatelstva jen v SOORP Velké Meziříčí.

Z okresů kraje Vysočina byl v okrese Pelhřimov v roce 1991 i 2001 nejnižší podíl dětí do 15ti let a nejvyšší podíl osob starších 65 let. V okrese Žďár nad Sázavou tomu bylo

naopak. Nejvyšší podíl dětí do 15 let byl v roce 2001 ve SOORP Velké Meziříčí a nejnižší ve SOORP Pacov. Nejvyšší podíl osob starších 65 let byl ve SOORP Humpolec a nejnižší ve SOORP Žďár nad Sázavou. Ve SOORP Pacov a Humpolec byl v roce 2001 podíl osob starších 65 let vyšší než podíl dětí do 15ti let. Nejvyšší index stáří byl v celém sledovaném období v okrese Pelhřimov a nejnižší v okrese Žďár nad Sázavou a ze SOORP byl nejvyšší index stáří ve SOORP Pacov a nejnižší ve SOORP Žďár nad Sázavou.

Předpokládaným vývojem obyvatelstva kraje Vysočina je jeho další stárnutí. Stárnutí se zrychlí jednak vlivem posouvání početně silných ročníků do vyššího věku a jednak zlepšováním úmrtnostních poměrů. Jednotlivými věkovými skupinami budou procházet silné a slabé generace narozené ve vlnách vysoké a nízké porodnosti, a tak se budou měnit počty osob v jednotlivých věkových skupinách. Zvyšováním podílu osob starších 65 let se zvýší index ekonomického zatížení a také struktura závislých osob. Větší podíl budou představovat osoby starší 65 let, na něž jsou vázány větší sociální výdaje než na děti do 15 let.

Dalším předpokládaným vývojem obyvatelstva kraje Vysočina je snižování počtu obyvatel vlivem úbytků přirozenou měnou. Migrace je nejobtížněji předvídatelnou složkou populačního vývoje. Při odhadu migrace nelze vycházet z minulých trendů a její další vývoj závisí zejména na celkové hospodářské situaci (pracovní příležitosti, bytová výstavba).

9. Literatura

- ALEŠ, M. (2001): Vnitřní migrace v České republice v letech 1980-1999. *Demografie*, 43 (3): s. 187-201.
- ČEKAL, J. (2006): Jihočeský kraj: regionálně geografická analýza prostorové mobility obyvatelstva (disertační práce). Přírodovědecká fakulta Masarykovy Univerzity, Brno.
- ČERMÁK, Z. (1997): Geografické aspekty vnitřní migrace v České republice. *Demografie*, 39(4): s. 242-248.
- ČERMÁK, Z. (2001): Vývoj migrační mobility v devadesátých letech v České republice. In: Musil, J., Pavlík, Z. (eds.): Hampl, M. a kol.: *Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, s. 87-98.
- FIALOVÁ, L. (1998): *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Mladá fronta, Praha.
- HAMPL, M. (2005): *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.
- KALIBOVÁ, K. (2003): *Úvod do demografie*. Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta UK, Praha.
- KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z. (1998): *Demografie nejen pro demografii*, Sociologické nakladatelství, Praha.
- KRETSCHMEROVÁ, T. (2005): Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2004. *Demografie* 47 (3): s. 153 – 168.
- KUČERA, M. (1994): *Populace České republiky 1918-1991*. Česká demografická společnost, Praha.
- KUČERA, M., FIALOVÁ, L. (1996): *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989*. Sociologický ústav AV ČR, Praha.
- LIBROVÁ, H., PAVLÍK, Z. (1981): *Vybrané kapitoly z demografie (učební text pro sociology)*. Univerzita J. E. Purkyně, fakulta filozofická, Brno.
- PAVLÍK, Z. a kol. (2002): *Populační vývoj České republiky 1990 – 2002*. Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta UK, Praha.
- ROUBÍČEK, V. (1997): *Úvod do demografie*, CODEX Bohemia.
- SCHOLZOVÁ, L. (1996): *Základy demografie*, Jihočeská univerzita, České Budějovice.
- SRB, V. (2004): *1000 let obyvatelstva českých zemí*. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.
- ŠTYGLEROVÁ, T. (2007): Vývoj obyvatelstva v České republice v roce 2006. *Demografie* 49 (3): s. 153 – 169.

ZEMAN, K. (2006): Věk při sňatku a rozdíl mezi věkem ženicha a věkem nevěsty v České republice v letech 1991 – 2004. Demografie 48 (1): s. 1 – 11.

ZEMAN, K. (2006): Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2005. Demografie 48 (3): s. 153 – 165.

Vysočina Tématický atlas, Krajský úřad kraje Vysočina ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci, Jihlava, 2008

Publikace zveřejněné na internetových stránkách ČSÚ (www.czso.cz):

Databáze demografických údajů za obce ČR, ČSÚ, Praha.

Demografická příručka 2004, ČSÚ, Praha.

Demografická příručka 2006, ČSÚ, Praha.

Demografická příručka 2007, ČSÚ, Praha.

Demografická ročenka České republiky 2007, ČSÚ, Praha.

Demografická ročenka krajů 1998 – 2007, ČSÚ, Praha.

Demografická ročenka krajů České republiky 1991 – 2006, ČSÚ, Praha.

Demografická ročenka okresů 1998 – 2007, ČSÚ, Praha.

Demografická ročenka okresů České republiky 1991 – 2006, ČSÚ, Praha.

Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995 – 2006, ČSÚ, Praha.

Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 – 2007, ČSÚ, Praha.

Ekonomická aktivita obyvatelstva, ČSÚ, Praha.

Meziokresní srovnání - SLDB 2001, ČSÚ, Jihlava.

Národnostní složení obyvatelstva, ČSÚ, Praha.

Populační prognóza ČR do r. 2050, ČSÚ, Praha.

Porodnost a plodnost 2001 – 2005, ČSÚ, Praha.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - kraj Vysočina, ČSÚ, Jihlava.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Havlíčkův Brod, ČSÚ, Jihlava.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Jihlava, ČSÚ, Jihlava.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Třebíč, ČSÚ, Jihlava.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Žďár nad Sázavou, ČSÚ, Jihlava.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - Pramenné dílo, ČSÚ, Praha.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - okres Pelhřimov, ČSÚ, Jihlava.

Správní obvody a města - SLDB 2001, ČSÚ, Jihlava.

Správní obvody obcí s rozšířenou působností – kraj Vysočina 2004, ČSÚ, Jihlava.

Statistický bulletin – kraj Vysočina za rok 2007, ČSÚ, Jihlava.

Statistický lexikon obcí České republiky 2008, ČSÚ, Praha.

Úmrtnost v České republice v letech 1995 – 2002, ČSÚ, Praha.

Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu, ČSÚ, Praha.

Veřejná databáze ČSÚ, Praha.

Vnitřní stěhování v ČR 1991 – 2004, ČSÚ, Praha.

Vývoj potratovosti v České republice, ČSÚ, Praha.